

Nr 222.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning m. m.; given Stockholms slott den 17 april 1925.

Under återopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed

dels föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (nr 141 s. 42),

2) lag om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat,

3) lag om ändrad lydelse av 6 § lagen om kyrkofond den 9 december 1910 (nr 141 s. 37), och

4) lag om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika löneboställen,

dels ock hemställa att riksdagen, därest de under 1), 3) och 4) omförmälda lagarna bliva av riksdagen antagna, ville bemyndiga Kungl. Maj:t att bestämma dagen för deras ikraftträdande.

GUSTAF.

Olaf Olsson.

FÖRSLAG

till

Lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (nr 141 s. 42).

Häri genom förordnas, att ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 skall i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

9 §.

Där vid syn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och övriga beskaffenheten av laga hus å prästgård, iakttages, å ena sidan, att byggnadens varaktighet och boställshavarens skäligen behov tillgodoses samt, å andra sidan, att de med byggnadsskyldighetens fullgörande förenade kostnader ej varda mer än nödigt betungande.

III KAP.

Om löneboställen.

19 §.

1. Löneboställen skola upplåtas på arrende i enlighet med föreskrifter, som meddelas i en av Konungen utfärdad ecklesiastik arrendeförordning.
2. I fråga om arrende, som nu sagts, skall vad här nedan i denna boställsordning stadgas lända till efterrättelse. I de delar, varom boställsordningen ej innehåller bestämmelser, tillämpas allmän lag och den ecklesiastika arrendeförordningen.

20 §.

Löneboställe skall, där det ej på grund av svag beskaffenhet eller av annat skäl anses kunna med större fördel utarrenderas obebyggt, vara försett med de byggnader, som i den ordning, varom närmare stadgas i den ecklesiastika arrendeförordningen, efter behörigt förslag bestämmas av den utarrenderande myndigheten.

21 §.

Å löneboställe skola de byggnader, som omförmälas i 20 §, nybyggas och underhållas av arrendatorn. Sådana byggnader kallas i denna boställsordning arrendatorns skyldighetshus.

22 §.

Arrendatorns skyldighetshus skola uppföras efter ortens sed och av ändamålsenliga byggnadsämnen till den storlek och av den beskaffenhet, behovet i varje särskilt fall fordrar.

23 §.

Då föreskrift meddelas om vilka skyldighetshus skola finnas å löneboställe samt om storleken, inredningen och övriga beskaffenheten av sådant hus, skall iakttagas, att löneboställets bebyggande sker på ett i förhållande till boställets storlek och avkastningsförmåga och med hänsyn till angelägenheten att för bostället erhålla skäligt arrende så ekonomiskt sätt, som omständigheterna medgiva.

24 §.

Uppkommande brister å arrendatorns skyldighetshus skola avhjälpas och nybyggnad av dessa hus verkställas i den mån sådant föreskrives eller eljest bliver nödigt.

25 §.

1. I fråga om rätt för tjänstinnehavare och arrendator samt pastorat eller församling att erhålla virke från löneboställes skog lände till efterrättelse vad särskilt är stadgat.

2. Andra å löneboställe tillgängliga byggnadsämnen än virke må, där sådant kan ske utan men för bostället eller förnärmande av arrendators rätt, användas till nybyggnad, förbättring eller underhåll av prästgård och kyrka.

26 §.

1. Nybyggnadsskyldigheten vid löneboställe skall uppskattas till visst årsbelopp i penningar och i arrendekontraktet angivas. Angående årsbeloppets beräkning och huru detsamma skall av arrendatorn genom nybyggnad eller inbetalning i penningar utgöras samt om arrendatorns rätt att för nybyggnadskostnads bestridande uppbära årsbelopp, som må finnas uppsamlade, därom stadgas i den ecklesiastika arrendeförordningen.

2. Där arrendator verkställt nybyggnad, som godkänts som skyldighetshus, och den i behörig ordning beräknade kostnaden för denna nybyggnad överstiger vad på hans arrendetid belöper efter den i 1 mom. omnämnda årsberäkning jämte årsbelopp, som må finnas från föregående arrendetid uppsamlade, njute han gottgörelse för överskjutande beloppet antingen, på sätt i den ecklesiastika arrendeförordningen närmare stadgas, genom nedsättning i arrendet för vissa år eller ock, vid boställets avträdande, av den nya arrendatorn; skolande härvid iakttagas, att nedsättning i arrendet må beviljas allenast i avseende å ökning i byggnadsskyldighet, som uppstått till följd av omständigheter, som inträffat under arrendetiden.

Vad ny arrendator sålunda fått utgiva skall anses som av honom förskjuten nybyggnadskostnad.

27 §.

Har behov av nybyggnad uppstått till följd av arrendatorns vanvård, svare själv för kostnaden.

28 §.

Skyldighetshusen vare arrendatorn pliktig att brandförsäkra, då arrendet för bostället uppbäres av vederbörande kyrkoråd, för kyrkorådets räkning, men eljest för domkapitlets räkning till husens fulla, i behörig ordning uppskattade värde; och skall sådan försäkring av honom behörigen vidmakthållas. Arrendator, som försummat sin skyldighet att taga eller vidmakthålla brandförsäkring, svare själv för brandskada.

29 §.

1. Alla andra byggnader å löneboställe än arrendatorns skyldighetshus äro överloppshus, vilka tillträdaren äger att från avträdaren lösa till det värde, som, i brist av åsämjande, bestämmes vid av- och tillträdessynen. Har tillträdaren vid synen tillkännagivit sin avsikt att ej lösa överloppshus, eller underlåter han att inom en månad efter synen förklara sig villig därtill, må avträdaren bortföra huset inom tid, som vid synen föreskrives, eller, där sådan föreskrift icke lämnats, inom ett år från avträdandet av arrendet; åliggande det avträdaren, om han bortför huset, att vidtaga de åtgärder, som kunna erfordras för återställande av jord eller byggnad i samma skick, vari den befanns före överloppshusets uppförande; och böra vid synen meddelas härutinnan erforderliga bestämmelser.

2. Har ej avträdaren inom den bestämda tiden bortfört överloppshus, som han enligt 1 mom. är berättigad borttaga, tillfalle huset tillträdaren med den rätt, med vilken avträdaren innehafte detsamma.

IV KAP.

Om tillsyn å boställen samt om ekonomiska besiktningar och syner.*Allmän bestämmelse.*

30 §.

1. Domkapitlet bör tillse, att inom stiftet belägna boställen varda till hus och ägor behörigen vidmakthållna. Anser domkapitlet boställes rätt vara genom något av domstol eller annan myndighet meddelat beslut förnärmad eller att vid sådant beslut icke iakttagits vad i 9 och 23 §§ föreskrives, skall domkapitlet i behörig ordning överklaga beslutet.

2. Över fullgörandet av arrendator åliggande brandförsäkringsplikt hälle domkapitlet noggrann tillsyn.

Ekonomisk besiktning.

31 §.

För tillsyn å samtliga boställens hävd till hus och jord skola hållas ekonomiska besiktningar, å prästgårdar inom utgången av tionde året och å löneboställen, där ej Konungen för visst boställe eller viss grupp av boställen annorlunda bestämmer, inom utgången av femte året efter det, då syn å hävden eller ekonomisk besiktning näst förut å bostället förrättats; ägande domkapitlet att i händelse av särskilt behov även å annan tid förordna om ekonomisk besiktning å visst boställe.

32 §.

1. Ekonomisk besiktning förrättas, efter förordnande av domkapitlet, av en boställsnämnd, bestående av tre i lantbruks- och därmed sammanhängande affärsförhållanden kunniga män, av vilka en, tillika ordförande, jämte ersättare för honom, för högst tre år åt gången förordnas av Konungen och två skola, jämte lika antal ersättare, för tre år åt gången, utses, den ena av häradsrätten eller i fråga om stad, som anses böra utgöra eget tjänstgöringsområde, av magistraten och den andra av domkapitlet, dock att Konungen äger att, där särskilda skäl därtill föranleda, beträffande sättet för utseendet av sistnämnda två ledamöter och ersättare för dem annorlunda förordna. Boställsnämndens tjänstgöringsområde bestämmes av Konungen.

Stanna nämndens ledamöter i olika meningar, gälle vad de flesta säga. Har var sin särskilda mening, gälle ordförandens.

2. Ekonomisk besiktning å löneboställe må kunna förrättas av ordföranden ensam, därest domkapitlet med hänsyn till boställets ringhet eller andra omständigheter prövar sådant lämpligen kunna äga rum och arrendatorn därtill lämnar medgivande. I sådant fall må dock ej vid besiktning handläggas frågor om utdömande eller insyning av skyldighetshus.

33 §.

1. Såsom jäv mot ledamot av boställsnämnd gälle: om han är med boställshavare eller annan part i den skyldskap eller det svågerlag, som i 13 kap. 1 § rättegångsbalken om jäv mot domare sägs; eller om ledamot är boställshavares eller annan parts vederdeloman eller uppenbare ovän; eller om ledamot eller den, som står till honom i sådan skyldskap eller svågerlag, som nämnt är, äger i målet del eller eljest kan av förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, därvid dock den omständighet, att ledamot eller hans bemålde skyldeman, såsom medlem av församlingen, är pliktig deltaga i kostnad för nybyggnad och underhåll å boställe, ej må såsom jäv räknas. Har ledamot av boställsnämnd, som innehar allmän tjänst, å tjänstens vägnar rättegång med boställshavare eller arrendator av boställe, eller söker någon sak med ledamot eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att honom därmed jävig göra, det må ej heller för jäv räknas.

2. Vet nämndens ordförande, att sådant jäv mot honom är, eller är han av laga förfall hindrad att deltaga i nämnden, inkalle han i sitt ställe den av Konungen för honom förordnade ersättaren. Förekommer dylikt jäv mot eller förfall för någon av nämndens övriga ledamöter, göre denne omedelbart anmälan därom hos ordföranden, vilken ombesörjer inkallandet av ersättare.

3. Därest i det fall, att ordförande eller annan ledamot på grund av laga förfall eller jäv är hindrad att deltaga i nämnden, sådant hinder möter jämväl för ersättaren, åligger det ordföranden att om förhållandet göra anmälan hos länsstyrelsen, som har att för ifrågavarande tillfälle förordna ordförande eller ledamot av nämnden.

34 §.

Nämndens ordförande utsätte tid för de ekonomiska besiktningar, om vilka domkapitlet på sätt i 32 § sägs förordnat, med iakttagande, att de hållas å tjänlig årstid och att, där så kan ske, besiktningar i samma ort förrättas omedelbart efter varandra.

35 §.

1. Minst en månad före besiktningen skall ordföranden om tiden därför underrätta domkapitlet, vilket, där sådant prövas nödigt, förordnar sakkunnig person att å domkapitlets vägnar närvara vid besiktningen. Inom lika tid åligger det ordföranden att, när församlings rätt ifrågakommer, hos kyrkostämmans ordförande påkalla kyrkostämman för utseende av ombud för församlingen att vid besiktningen bevaka dess rätt. Om mottagandet av underrättelse, varom nu är sagt, skall bevis genast av vederbörande tillställas ordföranden. Övriga parter skola minst fjorton dagar före besiktningen av ordföranden kallas till densamma.

2. När ordföranden bevisligen iakttagit vad enligt 1 mom. åligger honom, må parts eller ombuds uteblivande ej utgöra hinder för besiktningens företagande.

36 §.

Anmäles vid förrättningen jäv mot ordföranden, och finner nämnden det vara lagligen grundat, inställes förrättningen och förfares för inkallande av annan ordförande så som i 33 § sägs. Förekommer mot annan ledamot jäv, som av nämnden godkännes, ombesörje ordföranden inkallande av ersättare för honom. Ogillas jävet, skall förrättningen fortgå; vederbörande obetaget att i sammanhang med huvudsaken klaga över beslut, varigenom jävsanmärkning ogillats.

37 §.

1. Vid ekonomisk besiktning har nämnden att iakttaga vad här nedan sägs:
a) Tillses, huruvida instrument över förut å bostället hållna ekonomiska

besiktningar och syner samt andra bostället rörande handlingar fortfarande finnas i behåll, ävensom huruvida arrendatorns skyldighetshus äro behörigen brandförsäkrade och försedda med nödig brandredskap, varjämte redovisning avfordras ej mindre arrendatorn för husröte- eller brandskadeersättning eller andra medel, vilka böra för boställets räkning redovisas, än även församlingens ombud för årsbelopp, som enligt meddelade föreskrifter skolat inbetalas till kyrkorådet.

b) Efterses och antecknas i vad mån förut föreskrivna nybyggnader, förbättringar och andra åtgärder blivit verkställda.

c) Är efter senaste ekonomiska besiktning eller syn hus, som skall finnas vid bostället, nybyggt, tillses, huruvida det är i överensstämmelse med givna föreskrifter samt i övrigt ändamålsenligt och med omsorg uppfört. Nämnden meddelar därefter beslut, huruvida huset må, i befintligt skick eller sedan därå anmärkta felaktigheter och brister blivit avhulplna, insynas, eller om det icke kan godkännas, i vilket senare fall tillika lämnas föreskrift angående därav påkallade åtgärder.

d) Boställets hus i övrigt besiktigas, varvid, när fråga uppstår om nybyggnad eller underhåll av hus å prästgård eller om nybyggnad å löneboställe, efter noggrann prövning meddelas yttrande, huruvida anmärkta bristfälligheter kunna anses hava uppkommit genom boställshavarens eller, å löneboställe, arrendatorns vanvård, varjämte prövas, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande avhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig, dock att, där bristfälligheterna å sätesbyggning å prästgård finnas sådana, att de ej kunna genom endast bättrande avhjälpas, frågan om nybyggnad skall jämlikt 11 § hänvisas till handläggning vid laga syn.

e) Föreskrives enligt stycket d), med den inskränkning där sägs, byggande av nytt hus å prästgård, utser nämnden därtill plats, vilken, såvida utan skada för bostället eller oskälig tillökning i byggnadskostnaden kan ske, lämpas efter boställshavarens önskan. Vidare bestämmer nämnden storleken, inredningen och övriga beskaffenheten av det nya huset samt uppgör kostnadsförslag, därvid för virke eller andra byggnadsämnen, som, efter vad i 25 § sägs, erhållas från boställe, icke må beräknas annat värde än som prövas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

f) Varder enligt stycket d) hus å löneboställe utsynat, meddelas tillika åläggande för arrendatorn att, i enlighet med den föreskrift, som må komma att meddelas av den utarrenderande myndigheten, i det utsynades ställe uppföra nytt hus.

g) Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrivas, med utsättande av därför erforderlig kostnad.

h) Boställets ägor besiktigas. De brister, som förefinnas å prästgård i avseende å värden av prästgårdsområdet med tillhörande trädgård samt å

löneboställe i avseende på åkerns hävdande, övriga ägors skötsel och vård, hägnaders och dikens anbringande och underhåll samt torvmosses begagnande, allt efter vad för varje fall är stadgat, antecknas, de åtgärder och förbättringar, som i följd därav erfordras, föreskrivas och kostnaden för desamma utsättes. Finnes å löneboställe antaget bruknings sätt uppenbart leda till skada för bostället, föreskrives nödig rättelse.

i) Tid utsättes, inom vilken föreskriven nybyggnad, förbättring eller annan åtgärd bör genom vederbörande vara verkställd.

j) I övrigt anställes undersökning och meddelas föreskrift i alla de frågor, som enligt denna boställsordning eller annan författning skola vid ekonomisk besiktning handläggas.

k) Vid förrättnings avslutande tillkännagives och i instrumentet antecknas, att den med förrättningen missnöjde äger att, vid förlust av rätt till vidare talan, inom trettio dagar efter förrättnings avslutande anmäla sig å landet hos domaren och i stad hos rådstuvurättens ordförande med begäran om laga syn.

2. I fall, som avses i 1 mom. f), skall nämnden efter undersökning upprätta ej mindre förslag rörande platsen för det nya huset samt rörande storleken, inredningen och övriga beskaftenheten därav än även, med iakttagande av vad i 1 mom. e) sägs, kostnadsförslag.

Dessa förslag skall ordföranden omedelbart efter förrättnings avslutande insända till den utarrenderande myndigheten med anmälan av frågan om närmare föreskrifter rörande det nya husets uppförande.

Ordföranden åligge ock att ofördröjligen meddela kontraktsprosten skriftlig underrättelse om tiden, inom vilken vid förrättningen föreskrivna arbeten skola vara verkställda.

Av- och tillträdessyn:

38 §.

Av- och tillträdessyn å prästgård förrättas å tjänlig årstid, på landet av domare jämte minst två, högst fyra nämndemän, allt efter som domaren prövar nödigt, samt i stad av rådstuvurätt; ägande å landet domaren och i stad rådstuvurätten att till rättens biträde vid synen, där så finnes behöfligt, tillkalla byggnadskunnig person.

39 §.

1. Av- och tillträdessyn å prästgård hålles, på begäran av domkapitlet, vid ombyte av boställshavare, därest boställshavare eller vederbörande byggnadsskyldig senast en månad efter avträdesdagen hos domkapitlet äskar sådan syn eller domkapitlet eljest finner syn böra hållas. Mottager boställshavare prästgård utan av- och tillträdessyn, svare sedan för allt vad företräddaren under dennes besittningstid i avseende å boställets vård ålegat.

2. Av- och tillträdessyn å prästgård, då sådan syn ifrågakommer, skall, sedan avträde ägt rum, hållas inom sex månader därefter.

40 §.

Av- och tillträdessyn å prästgård begäres å landet hos domaren samt i stad hos rådstuvurättens ordförande; och skola därvid insändas instrument över senaste av- och tillträdessyn och därefter hållna laga syner ävensom senaste ekonomiska besiktning, om sådan hållits senare än av- och tillträdessyn.

41 §.

1. Då av- och tillträdessyn å prästgård är begärd, skall domaren eller rätten utsätta tid för densamma och därom minst en månad förut underätta domkapitlet, vilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller, vid förfall för denne, annat ombud att å dess vägnar vid synen bevaka boställets rätt och bästa. Inom lika tid åligger domaren eller rätten att hos kyrkostämmans ordförande påkalla kyrkostämma för utväljande av ombud till bevakande av församlingens talan. Om mottagandet av under rättelse, varom nu är sagt, skall bevis genast av vederbörande översändas till domaren eller rätten. Domaren eller rätten föranstalte ock, att övriga parter varda minst fjorton dagar, om de bo inom pastoratet, eljest en månad före synen till densamma kallade; skolande domaren till synen kalla nämnd.

2. Skall vid avträdadet boställe övertagas av domkapitlet för allmän kassas räkning, och är den löntagare utnämnd, som efter domkapitlet kommer att tillträda bostället, då skall jämväl sådan löntagare genom domkapitlets försorg kallas till synen och bevis därom insändas till domaren eller rätten.

42 §.

När domaren eller rätten bevisligen iakttagit, vad enligt nästföregående § åligger dem, må parts eller ombuds uteblivande ej utgöra hinder för synens företagande.

43 §.

1. Av- och tillträdessyn å löneboställe hålles, efter förordnande av domkapitlet, av den i 32 § omförmälda nämnd i anledning av ombyte av arrendator. Nämndens ordförande äger att till biträde vid synen, där så finnes behövt, tillkalla byggnads- eller eljest sakkunnig person.

2. Sådan syn må ej hållas tidigare än sex månader före fardagen eller senare än sex månader efter samma dag.

44 §.

Då av- och tillträdessyn å löneboställe påkallas, skola till nämndens ordförande insändas instrument över senaste av- och tillträdessyn samt därefter hållna laga syner och ekonomiska besiktningar ävensom gällande arrendekontrakt.

45 §.

I avseende å av- och tillträdessyn å löneboställe skola i tillämpliga delar gälla de i 32 § 1 mom. andra stycket samt 33—36 §§ för ekonomisk besiktning givna bestämmelser.

46 §.

Vad i 37 § stadgas för ekonomisk besiktning gälle i tillämpliga delar för av- och tillträdessyn å såväl prästgård som löneboställe. Därjämte skall iakttagas, vid av- och tillträdessyn å prästgård: att, där synerätten finner sätesbyggning böra nybyggas, härutinnan erforderliga bestämmelser meddelas; samt vid av- och tillträdessyn å löneboställe: att bestämmelse meddelas angående beloppet av den gottgörelse för verkställd nybyggnad, avträdande arrendator jämlikt 26 § må vara berättigad att av ny arrendator uppbära.

47 §.

1. På grund av vad vid av- och tillträdessyn å löneboställe av nämnden blivit bestämt, skall, där så erfordras, mellan avträdare och tillträdare upprättas och i nämndens utslag införas likvid, fullständigt upptagande å ena sidan alla de belopp, vilka påförts avträdaren, och å andra sidan allt vad honom tillgodoförts.

Likviden, som inrättas efter vad behovet i varje fall fordrar, skall tydligt utvisa vad avträdaren eller tillträdaren bliver skyldig eller får till godo.

2. Har av- och tillträdessyn å löneboställe hållits före avträdet, må avträdaren vid uppgörelse med tillträdaren tillgodoräkna sig kostnaden för de avträdaren ålagda arbeten, som han före avträdet verkställt.

48 §.

Sedan boställe avträts, må avträdaren ej befatta sig med några arbeten å bostället, utan skall vad då brister av det, varför han enligt föreskrift vid av- och tillträdessyn har att svara, mot rätt till därför upptaget kostnadsbelopp verkställas, å prästgård av pastoratet och å löneboställe av tillträdaren.

49 §.

I det fall, som i 41 § 2 mom. avses, äge den domkapitlet efterträdande löntagaren att vid synen göra de anmärkingar i avseende å befintliga brister, vartill han finner anledning. Rättsförhållandet mellan domkapitlet och honom må vid denna syn komma under bedömande allenast där båda därom åsämjas, och vare efterträdande löntagaren endast i sådant fall behörig att fullfölja talan mot synerättens beslut.

Laga syn.

50 §.

Laga syn hålles, då missnöje mot ekonomisk besiktning å prästgård eller löneboställe eller mot av- och tillträdessyn å löneboställe blivit anmält, ävensom eljest då laga syn av domkapitlet eller byggnadsskyldig begäres.

51 §.

1. Vid laga syn behandlas de ämnen, som blivit enligt denna boställsordning eller annan författning till sådan syn hänskjutna.

2. Är, då missnöje mot ekonomisk besiktning å prästgård eller löneboställe eller mot av- och tillträdessyn å löneboställe blivit anmält, klagan tillika förd över beslut, varigenom mot ledamot av boställsnämnd gjort jäv ogillats, och finner synerätten jävsanmärkningen vara lagligen grundad, skall ny besiktning verkställas av synerätten, som därvid meddelar de föreskrifter, vilka av omständigheterna finnas påkallade.

52 §.

I fråga om laga syn skola de i 38 samt 40—42 §§ för av- och tillträdes-syn å prästgård meddelade föreskrifter i tillämpliga delar lända till efter-rättelse.

För ekonomiska besiktningar och syner gemensamma bestämmelser.

53 §.

Där ej inom stadgad tid anmälan om missnöje mot ekonomisk besiktning å prästgård eller löneboställe eller mot av- och tillträdessyn å löneboställe blivit gjord med begäran om laga syn, gånge det vid förrättnin-gen meddelade beslutet i verkställighet såsom laga kraft ägande dom.

54 §.

1. Ledamöter av boställsnämnd och synerätt samt konsistorieombud skola för sitt uppdrag åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt be-stämmelserna i gällande resereglemente, därvid ordförande i boställsnämnd skall likställas med domänintendent och annan med nämndeman, där han icke på grund av innehavande befattning är berättigad till högre ersättning.

2. Biträdande sakkunnig erhåller gottgörelse efter bestämmande av bo-ställsnämnd eller synerätt.

55 §.

1. Kostnaden för ekonomisk besiktning skall gäldas för prästgård, där icke på grund av särskilt stadgande för visst fall annorlunda medgives, av

pastoratet och för löneboställe av arrendatorn; dock att, där besiktning i följd av någons tredska eller försummelse särskilt påkallats, den tredska eller försumlige skall vara skyldig att enligt boställsnämndens bestämmande gottgöra pastoratet eller annan vad för sådan besiktning bör utgivas.

2. Kostnaden för av- och tillträdessyn skall gäldas för prästgård av pastoratet, avträdare och tillträdare till en tredjedel var samt för löneboställe av avträdare och tillträdare till hälften vardera.

3. Kostnaden för laga syn skall gäldas för prästgård av pastoratet och för löneboställe av arrendatorn, eller, där sådan syn hålles på grund av klagan mot av- och tillträdessyn, av avträdare och tillträdare till hälften vardera, dock att, där synerätten finner, att synen blivit utan giltig orsak påkallad eller att, när synen ägt rum efter anmälan om vanvård, anmärkningen varit befogad, den skyldige skall vara pliktig att, i den mån synerätten prövar skäligt, gottgöra pastoratet eller annan vad för sådan laga syn bör utgivas.

4. Till kostnad för av- och tillträdessyn å prästgård samt laga syn å prästgård eller löneboställe räknas jämväl lösen för det exemplar av syneinstrumentet, som i 57 § oförmäles.

56 §.

Vederbörande nybyggnads- och underhållsskyldig skall inom en månad efter förloppet av den tid, då, enligt meddelad föreskrift, anmärkta brister och felaktigheter bort vara avhulplna eller föreskriven nybyggnad verkställd, till kontraktsprosten ingiva anmälan om fullgörandet eller ock, där underhålls- eller nybyggnadsarbetet blivit honom ålagt vid ekonomisk besiktning eller syn, visa att förrättningen överklagats. Sådan anmälan skall vara vitsordad, beträffande pastoratet ålagda arbeten, av boställshavaren och, beträffande andra arbeten, av två av pastoratet för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Har anmälan ej inom bestämd tid inkommit, men förrättning, varom här är sagt, vunnit laga kraft, anmäl kontraktsposten genast förhållandet hos domkapitlet, som har att ofördröjligen vidtaga åtgärder till bevarande av boställets och efterträdarens bästa antingen medelst begäran hos överexekutor, att vad den försumlige eftersatt må genom överexekutors ämbetsåtgärd varda för lega på den försumliges bekostnad verkställt, eller, där fråga är om ekonomisk besiktning, genom beredande av erforderlig säkerhet hos honom för husrötebeloppet. Skulle vad domkapitlet såsom boställshavare blivit ålagt ej fullgöras, äger pastoratet eller efterträdande boställshavare hos överexekutor påkalla verkställighet.

57 §.

Instrument över ekonomiska besiktningar och syner samt andra bostället rörande handlingar skola, jämte förteckning å desamma, av boställshavare eller arrendator väl vårdas och förvaras, vid besiktningar och syner tillhandahållas samt vid avträdandet till efterträdaren överlämnas.

V KAP.

Allmänna bestämmelser och övergångsstadganden.

59 §.

Utan hinder av beslut, som meddelats i fråga om vilka hus skola finnas å prästgård, må synerätt, på grund av sedermera inträffade förändrade förhållanden, i detta avseende annorlunda förordna.

64 §.

1. När lönereglering — — — — — sådan.
2. Skall prästgård — — — — — anläggas.
Synerätten meddele — — — — — pastoratet.
3. I fråga om boställe — — — — — gällande stadganden.
4. Därest enligt lönereglering — — — — — bestämmelser.

67 §.

Har beträffande stad, som är delad i flera pastorat, Konungen meddelat förordnande, varom i 27 § 1 mom. lagen om reglering av prästerskapets avlöning sägs, skall vad i denna boställsordning stadgas om pastorat i tillämpliga delar gälla om staden i dess helhet eller den del därav, där utgifterna till prästerskapet utgöras samfällt.

I fall, som nu nämnts, skall vad i 35, 41 och 56 §§ denna boställsordning stadgas om kyrkostämman gälla om kyrkofullmäktige, där sådana finnas.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen äger bestämma, men skall icke verka rubbning i bestämmelserna i dessförinnan upprättade arrendekontrakt. Där i sådant arrendekontrakt viss fråga hänvisats till beslut av synerätt eller ekonomisk besiktning, skall i stället gälla beslut av den myndighet, som enligt föreskrift i denna lag har att pröva fråga av motsvarande beskaffenhet.

F Ö R S L A G

till

Lag om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

1. Varje tjänstgörande kyrkoherde och komminister, som avses i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910, skall, i den mån sådant prövas erforderligt, såsom ersättning för skjuts för resor i tjänst-ärenden erhålla ett fast resanslag.

2. Kyrkoherde och komminister, för vilken lönereglering enligt lagen om reglering av prästerskapets avlöning blivit före denna dag fastställd, äger, därest han fått sig tillerkänd skjutsersättning jämlikt 11 § 3 mom. samma lag, med frånträdande av denna skjutsersättning, under tiden för löneregleringens giltighet såsom fast resanslag bekomma ett årligt belopp, motsvarande dubbla beloppet av nämnda skjutsersättning.

För tiden efter det förnyad lönereglering enligt sagda lag bliver gällande bestämmer Konungen vid sådan lönereglerings fastställande, i enlighet med de i pastoratet rådande förhållanden, det fasta resanslaget, som dock icke må överstiga 500 kronor för år.

3. För annan än i 2 mom. omförmäld kyrkoherde och komminister bestämmes, med iakttagande av vad i 2 mom. andra stycket stadgas, det fasta resanslaget av Konungen vid löneregleringens fastställande.

2 §.

Fast resanslag, varom i 1 § förmäles, skall för varje pastorat, så vitt angår dess prästerskap, bestridas medelst församlingsavgifter och, i den mån sådant erfordras, medelst övriga till prästerskapet anslagna avlöningstillgångar på sätt och i den ordning, 11 § 1 mom. samt 19 och 20 §§ lagen om reglering av prästerskapets avlöning stadga. Har för bestridande av avlöning och fast resanslag såsom församlingsavgifter inom pastoratet utdebiterats sammanlagt större belopp, än som motsvarar sex öre för varje helt eller påbörjat tiotal kronor av pastoratets hela inkomstbelopp, beräknat som i 19 § 1 mom. nämnda lag sägs, skall ersättning av kyrkofondens medel beredas pastoratet för det överskjutande beloppet, i den ordning 21 § samma lag stadgar.

3 §.

Kyrkoherde eller komminister, vilkens skäligena utgifter under visst år för skjuts för resor i tjänstarenden överstiga det till honom utgående fasta resanslaget, må, enligt bestämmelser, som meddelas av Konungen, kunna som bidrag till dessa utgifters bestridande ur kyrkofonden erhålla ett tillfälligt resanslag.

För nu omförmält ändamål må icke något år användas mer än sammanlagt 200,000 kronor av kyrkofondens medel.

Denna lag skall träda i kraft

beträffande varje i 1 § 2 mom. omförmäld präst, till vilkens förmån förbehåll om tjänstbarhet enligt 13 § förordningen den 15 september 1911 angående utarrendering av prästerskapets lönebeställningar icke finnes gjort: den 1 maj 1927,

beträffande varje i 1 § 2 mom. omförmäld präst, till vilkens förmån förbehåll, som nyss sagts, finnes gjort: den 1 maj näst efter det arrendekontrakt, som innefattar nämnda förbehåll, upphört att gälla, dock tidigast den 1 maj 1927, Konungen obetaget att i avseende å sådan präst förordna, att lagen skall träda i tillämpning den 1 maj näst efter förordnandet, därest pastoratet sådant medgiver och Konungen prövar särskilda skäl därtill föreligga, samt

beträffande varje präst, som avses i 1 § 3 mom.: samtidigt därmed att löne reglering enligt lagen om reglering av prästerskapets avlöning först börjar tillämpas inom pastoratet;

skolande för varje pastorat bestämmelsen i 2 § träda i kraft samtidigt därmed, att lagen erhåller tillämpning å någon av pastoratets präster.

I den mån denna lag träder i kraft beträffande prästerliga tjänstinnehavare, upphör 11 § 3 mom. lagen om reglering av prästerskapets avlöning att äga tillämpning.

De ytterligare föreskrifter, som för tillämpning av bestämmelserna i denna lag kunna finnas erforderliga, meddelas av Konungen.

F Ö R S L A G

till

Lag om ändrad lydelse av 6 § lagen om kyrkofond den 9 december 1910 (nr 141 s. 37).¹

Härmed förordnas, att 6 § lagen om kyrkofond den 9 december 1910 skall i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

6 §.

Av kyrkofonden skola utgöras:

¹ Senaste lydelsen: lag den 19 juni 1917 (nr 398) samt beträffande 8 mom.: lag den 16 maj 1924 (nr 196).

1. ersättning för församlingsavgifter enligt stadgandena i 21 § lagen om reglering av prästerskapets avlöning samt 2 § lagen om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat;

2. — — — — —

7. ålderstillägg, arvoden och kostnadsersättningar, som jämlikt lagen om reglering av prästerskapets avlöning samt lagen om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat skola av kyrkofonden gäldas, så ock emeritlöner, vilka i enlighet med lagen om sådana löner blivut präster tilldelade;

8. — — — — —

10. arvode åt ordförande i boställsnämnd, varom förmåles i 32 § ecklesiastik boställsordning, med belopp, som av Konungen bestämmes.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen äger bestämma.

F Ö R S L A G

till

Lag om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika löneboställen.

Härmed förordnas som följer:

1 §.

1. Där arrendator av med jordbruk förenat löneboställe, varå syn enligt 64 § ecklesiastik boställsordning hållits, genom arrendekontrakt, upprättat i enlighet med de förändrade bestämmelser angående utarrendering av prästerskapets löneboställen, som av Konungen utfärdas, får sig ålagt verkställande av nybyggnad, som ansetts nödig för boställets iståndsättande med anledning av ecklesiastik boställsordnings trädande i tillämpning beträffande bostället (första bebyggandet), må förskott ur kyrkofonden utbetalas för bestridande av kostnaden för sådan nybyggnads utförande.

2. Som nybyggnadskostnad, varom i 1 mom. stadgas, anses jämväl dels kostnad för lösen av överloppshus, vilka skola bibehållas som arrendatorns skyldighetshus, samt för sådana förbättringsarbeten å befintliga skyldighetshus, som icke kunnat åläggas avträdande byggnads- eller underhållsskyldig, dels ock gottgörelse, som tillträdande arrendator jämlikt 26 § ecklesiastik boställsordning förpliktas utgiva till avträdaren för av denne utlagd kostnad för första bebyggandet.

2 §.

Förskott, som omförmåles i 1 §, jämte ränta därå gottgöres kyrkofonden ur avkomsten från bostället.

3 §.

1. Där, jämlikt föreskrifterna i 62 § ecklesiastik boställsordning eller eljest, löneboställe, för vars första bebyggande förskott utbetalats, eller del av sådant boställe utbytes mot annan fastighet eller försäljes, äger kyrkofonden att av därvid betingad mellangift eller köpeskilling, så långt densamma räcker, återbekomma förskottet, i vad det återstår oguldet, jämte ränta.

2. Varder genom mellangift, som nyss sagts, kyrkofondens fordran ej till fullo gulden, njuter kyrkofonden för sin återstående fordran jämte ränta betalning ur avkomsten av den fastighet, som erhållits i utbyte mot lönebostället.

4 §.

För beredande av tillgång till medel för utlämnande av förskott, som i denna lag avses, må lån upptagas för kyrkofonden.

5 §.

De ytterligare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna lag, utfärdas av Konungen.

Denna lag träder i kraft å dag, som Konungen äger bestämma.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27
februari 1925.*

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden
OLSSON, NOTHIN, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksde-
partementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Olsson
härefter:

Genom beslut den 17 oktober 1919 bemyndigades statsrådet och chefen
för ecklesiastikdepartementet, bland annat, att tillkalla högst fem sakkun-
niga för att inom departementet biträda med revision av förordningen
angående utarrendering av prästerskapets löneboställen den 15 september
1911, vilket antal enligt beslut den 11 mars 1921 ökats med ytterligare en.

Med skrivelse den 28 februari 1923 hava de av departementschefen i en-
lighet härmed tillkallade sakkunniga, vilka på anförda skäl funnit sig böra
utsträcka revisionen även till andra författningar än arrendeförordningen,
överlämnat sitt i ärendet avgivna betänkande jämte särskilda yttranden,
som beträffande delar av ämnet avgivits av vissa bland de sakkunniga,
ävensom tillhörande handlingar.

Betänkandet innefattar följande, av motiv åtföljda förslag, nämligen

1) förslag till lag om ändrad lydelse av vissa §§ i ecklesiastik boställs-
ordning den 9 december 1910;

2) förslag till förnyad förordning angående utarrendering av prästerskapets
löneboställen;

3) förslag till lag om tillägg till lagen om reglering av prästerskapets av-
löning den 9 december 1910;

4) förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § lagen om kyrkofond den 9
december 1910, sådan denna § lyder enligt lagen den 19 juni 1917;

5) förslag till lag om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss ny-
byggnad å ecklesiastika löneboställen; samt

6) förslag till kungörelse med villkor och bestämmelser rörande erhållande
av förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika
löneboställen.

Över betänkandet hava, på grund av remisser, yttranden avgivits av dels
överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser och domkapitel samt Stockholms
stads konsistorium — av vilka myndigheter vissa överlämnat av dem infor-

drade eller eljest till dem inkomna yttranden av kontraktsprostar, domänintendenter m. fl. — dels ock lantbruksstyrelsen, domänstyrelsen, statskontoret och kammarkollegiet. Därjämte har i ärendet ingivits en skrift av allmänna svenska prästföreningen.

På grund av vad i betänkandet anförts och vad i de däröver avgivna yttrandena förekommit beträffande åtskilliga nog så allvarliga brister i det nuvarande ecklesiastika arrendeväsendet, har jag funnit det angeläget att nu till Kungl. Maj:ts åtgärd hemställa de sakkunnigas förslag.

Visserligen förhåller det sig så, att åtskilliga av sakkunnigberedningar eller andra framlagda förslag, som avse förvaltningen eller dispositionen av den ecklesiastika jorden och som förty kunna äga visst sammanhang med frågan om det ecklesiastika arrendeväsendet, ännu ej blivit föremål för avgörande; och likaså läser det kunna tänkas, att en annan fråga, som äger sammanhang därmed, nämligen den om en allmän revision av det prästerliga avlöningsväsendet, inom en icke alltför avlägsen framtid måste upptagas till utredning. Men dessa förhållanden lära med hänsyn till föreliggande omständigheter icke böra eller få hindra, att de sakkunnigas förevarande förslag bringas under överbägande och om möjligt föres fram till positiva åtgärder. De ådagalagda missförhållandena på området i fråga synas mig nämligen vara sådana, att det kan sägas föreligga fara i dröjsmål med deras avhjälpande. De sakkunnigas förslag avser den ecklesiastika jordens uppehållande vid högsta möjliga avkastningsförmåga, eller rättare ett undanröjande av sådana förhållanden, som nu synas verka i motsatt riktning, och dessa ändamål måste givetvis så långt som möjligt redan nu tillgodoses oberoende av, huru den framtida förvaltningen av jorden kommer att ordnas och vilka dispositionsåtgärder man anser sig böra vidtaga beträffande denna jord, och likaledes oberoende av, huruvida vid en eventuell revision av det prästerliga avlöningssystemet detta må komma att undergå sådan ändring, att jorden erhåller en annan betydelse som avlöningstillgång. Ett genomförande av de sakkunnigas förslag, vare sig detta sker fullständigt eller allenast delvis, läser ej kunna föregripa de åtgärder beträffande förvaltning och disposition, som äro ifrågasatta, eller förhindra eller försvåra dessas bringande i verkställighet. Vad särskilt angår tanken att hålla den ecklesiastika jorden tillgänglig för styckning och försäljning till mindre jordbrukslägenheter m. m. torde få erinras att, därest ett beslut fattas om en sådan åtgärd, beslutet av naturliga skäl ej kan genomföras annat än successivt. Till följd bland annat av nedan omförmälda korttidsupplåtelse, som redan skett och än ytterligare kunna komma att ske, är under ett vart av de närmaste åren att påräkna ett stort antal ecklesiastika boställen, som kunna göras tillgängliga för försäljning, om sådan prövas gagnelig. Nu omförmälda frågor om den ecklesiastika jordens förvaltning och disposition och i icke ringare grad spörsmålet om revision av avlöningsväsendet äro för övrigt av synnerligen vittutseende och svårlöst beskaffenhet, varför det syntes

av omständigheterna påkallat att söka åvägabringa ändrade grunder för utarrendering av de ecklesiastika boställena oberoende av övriga spörsmål, ty endast därigenom synes det vara möjligt att förekomma, att arrende-frågans lösning till skada för den ecklesiastika jorden ställes på en oviss framtid. En särskild anledning att nu välja denna utväg ligger i behovet att kunna upphöra med det provisorium, som, med hänsyn jämväl till arrende-frågans väntade avgörande, under en följd av år uppehållits, nämligen att boställena utarrenderats allenast för kortare tid (2—7 år), ett provisorium, som så gott som enstämmigt ansetts vara för boställenas vidmakthållande synnerligen skadligt. Antalet boställen, som under de närmaste fem åren skulle komma i åtnjutande av de förändrade bestämmelserna, är ganska betydande; det uppgår till mer än 2,000, motsvarande nära $\frac{2}{3}$ av hela boställsbeståndet.

De av de sakkunniga framlagda förslagen torde med hänsyn till deras inbördes sammanhang lämpligen böra bringas till sin lösning samtidigt. Vissa av förslagen — de ovan under 1), 3), 4) och 5) upptagna — äro av beskaffenhet att böra föreläggas riksdag och kyrkomöte. Av dessa läser allenast det under 1) angivna — förslaget till lag om ändrad lydelse av vissa §§ i ecklesiastik boställsordning — vara att hänföra till sådan lag, som skall behandlas i enlighet med stadgandet i § 87 regeringsformen.

Prästbostäl-
lenas bety-
delse i det
prästerliga
avlönings-
systemet.

Innan jag ingår i närmare yttrande över de sakkunnigas ifrågavarande förslag, torde vissa erinringar om de författningar rörande det ecklesiastika avlöningssystemet, som utfärdades den 9 december 1910, vara på sin plats.

Denna lagstiftning är grundad på, bland andra, den grundsatsen, att de prästerliga tjänst innehavarna skola in natura åtnjuta fri bostad och, när tillgång därtill finnes, ved till husbehov, och att i övrigt lönerna utgå helt i penningar, vartill kommer till visst belopp fastställd ersättning för skjuts i tjänst ärenden. Prästerna skola sålunda ej vara hänvisade att söka utfå en del av sin lön ur boställets avkastning, utan de bestämda lönerna skola tillhandahållas tjänst innehavarna av pastoratsborna genom vederbörande kyrkoråd. Den fria bostaden beredes kyrkoherde och komminister sålunda, att tomt med bostadshus och, där hinder ej möter, erforderligt område till trädgård upplåtes å prästens förutvarande bostadsboställe eller å annat inom pastoratet beläget boställe eller ock å plats, som av pastoratet för ändamålet erbjudits. Boställe, som sålunda är avsett till löntagares bostad, kallas *prästgård*; annat boställe kallas *löneboställe*. Under sist omnämnda benämning inbegripas sålunda icke blott de förutvarande löningsboställena utan även de förra bostadsboställena, till de delar som återstå efter prästgårdsområdets avskiljande. Löneboställena skola alla utarrenderas. Enligt meddelade närmare bestämmelser äro boställsarrendena i regel anvisade åt vederbörande pastorat som bidrag till prästerskapets avlöning, men vissa arrenden skola ingå till den genom den nya lagstiftningen tillskapade gemensamma avlöningstill-

gången, kyrkofonden. Till kyrkofonden äro kyrkoråden skyldiga att redovisa arrenden, som av dem få användas till prästerskapets avlöning men ej äro för detta ändamål i stadgad ordning behövlige.

Genom den förändrade uppgift, prästerskapets boställen erhållit enligt det nya avlöningssystemet, har även deras betydelse i ekonomiskt hänseende blivit en helt annan än förr. Tidigare har prästen i sin egenskap av indelningshavare själv haft intresse av att boställena — med undantag av det jämförelsevis ringa antal, vars avkomst ingick till prästerskapets lönereglerringsfond — hölles uppe vid hög avkastningsförmåga. Sedan avkomsten av de s. k. löneboställena enligt de nya bestämmelserna icke uppbares av prästen, har intresset av att dessa boställen lämna högsta möjliga avkastning övergått på andra händer.

Numera är det pastoratet och, där boställets avkomst skall ingå till kyrkofonden, denna fond, som har intresse av boställsarrendets storlek. Sagda intresse förefinnes för pastoratet på den grund, att arrendet skall användas som bidrag till avlöning av pastoratets prästerskap. I lagen om reglering av prästerskapets avlöning är nämligen stadgat, att till bestridande av de för kyrkoherde och komminister fastställda löner jämte ersättning och arvode åt s. k. ständig adjunkt skola, i den mån sådant erfordras, i nedan nämnd ordning användas 1) församlingsavgifter intill ett efter vissa grunder beräknat belopp, 2) boställsarrenden med vissa undantag, som här äro utan betydelse, 3) lägenhetsavgälder, räntor å vissa fonderade prästlönedel m. m., 4) ett ur kyrkofonden utgående belopp, motsvarande det på visst närmare angivet sätt beräknade beloppet skogsförsäljningsmedel från vederbörligt löneboställe samt 5) ytterligare erforderliga församlingsavgifter. Storleken av boställsarrendena kunna följaktligen komma att inverka på storleken av de församlingsavgifter, som skola utgå enligt vad under 5) nämnts. Men under vissa förutsättningar — vilka för övrigt äro för handen beträffande flertalet pastorat — kan även kyrkofonden komma att jämte eller i stället för pastoratet vara intresserad av arrendets storlek. Detta av följande skäl. Arrenden samt lägenhetsavgälder och räntor m. m., som visst är ej äro behövlige för bestridande av prästerskapets avlöning, skola inlevereras till kyrkofonden. Skogsförsäljningsmedlen skola av kyrkofonden utbetalas endast i den mån de visas vara för ändamålet behövlige. Kyrkofonden har skyldighet att till pastorat utgöra ersättning, därest utdebiteringen av församlingsavgifter skulle överstiga viss i lönereglerringslagen bestämd, relativt lågt satt gräns, nämligen ett belopp motsvarande sex öre för varje helt eller påbörjat tiotal kronor av pastoratets hela inkomstbelopp. För kyrkofonden är det alltså av betydelse, att boställena giva i avkomst vad de förmå, ity att i motsatt fall kyrkofonden kan komma att antingen nödgas till pastorat utbetala högre ersättning, än som annars varit behövligt, eller ock lida minskning i inkomst av överskottsmedel, som eljest skolat tillkomma fonden.

Kyrkofondens omförmälda intresse är emellertid icke ett kyrkofondens en-

skilda intresse, utan det är i själva verket ett församlingarnas och hela prästerskapets gemensamma intresse. Kyrkofonden har nämligen en synnerligen vittgående betydelse för församlingar och prästerskap i det nya avlöningssystemet. Med kyrkofondens medel skola alla de församlingar understödjas, som icke kunna inom den förut omförmälda jämförelsevis snäva gränsen själva avlöna sitt prästerskap, ur kyrkofonden skola bekostas skjutsbidrag och ålderstillägg till ordinarie präster, emeritilöner, arvoden till e. o. präster m. fl. kostnader ävensom vissa anslag, som erfordras till den kyrkliga organisationens utveckling, och med dess medel skola ock bestridas de ecklesiastiska skogarnas förvaltningskostnader. Härtill har under de senaste åren kommit, att kyrkofonden haft att till betydande andel bidraga till bestridandet av vad prästerskapet under dyrtiden tillerkänts som dyrtidstillägg och tillfällig löneförbättring. Detta åliggande att ansvara för vissa utgifter har fonden i regel att fullgöra, även om för ändamålet skulle vara nödvändigt att tillgripa fondens kapital. Det är sålunda av betydelse för såväl församlingarna och prästerskapet som det allmänna, att kyrkofondens kapital icke efter hand förbrukas, utan att fonden — och på grund därav alla de kapitaltillgångar i penningar och fast egendom, av vilkas avkastning kyrkofondens finansiella ställning är direkt eller indirekt beroende — hålles uppe vid full funktionell förmåga, detta senare med hänsyn jämväl till möjligheten av att ökade krav framdeles kunna behöva ställas på fonden på grund av inträffande förändrade förhållanden.

Gällande bestämmelser angående löneboställena. Ecklesiastisk boställsordning.

Genom nu gällande ecklesiastiska boställsordning, som utfärdades den 9 december 1910 i sammanhang med övriga vid riksdag och kyrkomöte samma år antagna prästerliga avlöningsslagar, har *obligatorisk utarrendering* införts beträffande samtliga det territoriella prästerskapets boställen med undantag av de nytillskapade, till bostad för tjänst innehavare avsedda s. k. prästgårdarna (19 §).

I fråga om sådant arrende innehåller boställsordningen vissa närmare bestämmelser. I övrigt tillämpas allmän lag — lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907 med däri senare vidtagna förändringar — och de särskilda föreskrifter, Konungen enligt samma 19 § äger meddela.

De bestämmelser, som rörande löneboställena finnas meddelade i boställsordningen, avse huvudsakligen att ordna frågorna om byggnadsskyldigheten och tillsynen.

Beträffande *byggnadsskyldigheten* gäller, att löneboställena, där de ej, såsom icke avsedda för jordbruk, erfordra hus av särskild beskaffenhet, skola vara försedda med de laga hus, som av synerätt prövas nödiga. Vad som räknas till laga hus finnes uttryckligen angivet. Alla laga hus skola nybyggas och underhållas av arrendatorn. För nybyggnadskostnad, som överstiger vad på arrendetiden belöper efter årsberäkning — för vilken årsberäkning grunderna skola angivas i nyss omförmälda av Konungen medde-

lade särskilda föreskrifter — äger arrendatorn njuta gottgörelse efter synerätts bestämmande antingen genom nedsättning i de närmaste årens arrende eller vid boställets avträdande av den nye arrendatorn.

För *tillsyn* å bostälernas hävd hållas ekonomiska besiktningar. Sådana förrättas på landet av kronobetjänt i orten (numera landsfiskal) som ordförande jämte två nämndemän och i stad av magistratsperson som ordförande jämte två av magistraten utsedda sakkunniga män. Vidare hållas å boställena husesyner, dels då missnöje mot ekonomisk besiktning blivit anmält eller då syn begäres av domkapitlet (laga syn), dels ock vid ombyte av arrendator (av- och tillträdessyn). Husesyn förrättas på landet av domare jämte två, högst fyra nämndemän samt i stad av rådstuvurätt. Till rättens biträde kan kallas byggnadskunnig person.

De i 19 § boställsordningen omförmälda särskilda föreskrifterna blevo av Kungl. Maj:t utfärdade den 15 september 1911 genom den då utgivna förordningen angående utarrendering av prästerskapets löneboställen.

Ecklesiastik
arrendeför-
ordning.

Av förarbetena till boställsordningen inhämtas, hurusom uttalanden gjorts såväl av vederbörande departementschef som inom riksdagen därom, att gällande författning angående grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner borde tjäna som förebild för avfattningen av föreskrifterna rörande de ecklesiastika lönebostälernas utarrendering, därvid emellertid hänsyn måste i flera avseenden tagas till särskilda för de ecklesiastika boställena säregna förhållanden. I enlighet med de sålunda gjorda uttalandena blev omförmälda domänförfattning — kungörelsen den 4 juni 1908 — tagen till ledning vid utarbetandet av 1911 års ecklesiastika arrendeförordning.

Enligt arrendeförordningen äger utarrenderingen rum genom länsstyrelsen, efter domkapitlets och andra vederbörandes hörande. Utarrenderingen föregås av en arrendeuppskattning, som verkställes på landet av kronofogde eller länsman (numera landsfiskal) och i stad av magistratsperson i samråd med kontraktsprosten, tjänst innehavare, vars rätt av utarrenderingen beröres, samt en av pastoratet eller i visst fall domkapitlet utsedd, i lantbruks- och affärsförhållanden kunnig person. På grundvalen härav uppgör länsstyrelsen arrendeförslag, vilket underställes domkapitlet och, därest förslaget icke biträdes av domkapitlet, hänskjutes till kammarkollegiets avgörande. Under viss förutsättning skall arrendet hembjudas förutvarande arrendator eller vissa hans rättsinnehavare. Äger optionsrätt ej rum eller har den förfallit, skall arrendet i regel utbjudas på offentlig auktion. Erhålles ej då eller vid förnyad auktion antagligt anbud, ankommer på länsstyrelsen att tills vidare efter omständigheterna förordna om boställets skötsel. Arrendetiden vid löneboställe, som är avsett för jordbruk, skall i allmänhet vara tjugu år. Arrendeavgiften skall vara utsatt i penningar. Arrendatorn kan under viss förutsättning tillförbindas att mot måttlig ersättning till tjänst innehavaren utgöra vissa tjänstbarheter. Den arrendatorn åliggande nybyggnadsskyldigheten skall i arrendekontraktet upp-

skattas till visst årsbelopp i penningar. Årsbelopp, som icke omedelbart får tagas i anspråk för nybyggnad, skall av arrendatorn erläggas i sammanhang med arrendet för att fonderas, intill dess det får användas för sitt ändamål.

Provisoriska
bestämmelser.

Genom särskilda av Kungl. Maj:t utfärdade cirkulär, det första av den 17 oktober 1919, hava bestämmelserna i arrendeförordningen så till vida modifierats, att arrendetiden för de för jordbruk avsedda ecklesiastika löneboställen, vilka skulle utarrenderas för tiden från den 14 mars eller den 1 maj ett vart av åren 1920—1925, skulle begränsas till fem, högst sju, resp. två och tre år, enligt de senare cirkulären dock med det undantag, att Kungl. Maj:t förklarade sig vilja på särskild framställning i fall, där utarrendering jämlikt denna bestämmelse skulle lända boställe till uppenbar olägenhet, meddela de särskilda föreskrifter angående boställets utarrendering på längre tid, vartill omständigheterna kunde föranleda.

Utarrenderingens otillfredsställande resultat.

Omförmälda sakkunniga hava i betänkandet (sid. 6) erinrat, hurusom det ganska snart visade sig, att löneboställenas utarrendering enligt den nya ordningen icke lämnade tillfredsställande resultat. Enligt vad de sakkunniga vidare meddelat har ett bestyrkande av riktigheten av detta omdöme även erhållits vid resor, som två av de sakkunnigas ledamöter under år 1920 företagit i olika delar av landet för att söka bereda sig en mera omedelbar uppfattning av det nuvarande arrendesystemets verkningar, särskilt om de ogynnsamma sidorna av dessa verkningar och om orsakerna till dem. Även för sin del hava således de sakkunniga i likhet med andra, som uttalat sig i detta ämne, funnit sig kunna konstatera, att det resultat, som vunnits vid utarrenderingen av de ecklesiastika löneboställena enligt den nya ordningen, i stort sett icke varit tillfredsställande.

Huvudsakliga brister i arrendesystemet.

Beträffande de huvudsakliga bristerna i arrendesystemet och deras orsaker hava de sakkunniga anfört följande.

Orsakerna till det mindre gynnsamma arrenderesultatet kunna naturligtvis vara helt och hållet lokala eller tillfälliga. Exempelvis har anledningen till att utarrendering utfallit ogynnsamt eller omöjliggjorts stundom varit att söka däri, att arrendeauktionen på grund av särskilda omständigheter kommit att hållas allt för nära inpå tillträdet. De av kristiden framkallade abnorma förhållandena hava i mycket skärpt de påtalade olägenheterna och utgöra måhända i åtskilliga fall så gott som enda eller åtminstone huvudsakliga förklaringen till dessa. Tillräckligt många omständigheter kvarstå dock, som hänvisa på att orsakerna äro av mera bestående beskaffenhet och böra sökas i vissa mera fundamentala brister i själva arrendesystemet, sådant detta föreligger i gällande författningar.

I överensstämmelse med de erfarenheter, som gjorts av länsstyrelser och andra, hava de sakkunniga funnit, att bristerna i det nuvarande arrendesystemet, i vad dessa brister kunna anses som orsaker till de mindre gynnsamma arrenderesultatena, huvudsakligen äro hänförliga till nedanstående omständigheter.

1. Den nämnd, som har fått sig anförtrott att verkställa arrendeuppskatt-

ningen, äger icke den sammansättning, att en fullt pålitlig arrendevärdering är att i regel påräkna.

2. Den nybyggnadsskyldighet, som enligt den nya lagstiftningen åligger arrendatorn och som kommer att i särskilt stor utsträckning tagas i anspråk, då löneboställe utarrenderas första gången efter det ny lönerereglering, fastställd enligt 1910 års lönereregleringslag, trätt i tillämpning, är ofta för arrendatorn synnerligen betungande med hänsyn framför allt därtill, att arrendatorn har att förskjuta byggnadskostnaden, vilken först småningom återguldats honom. Ofta förekommer härjämte, att löneboställes hus skola på grund av meddelade bestämmelser byggas större och kostsammare än som är förenligt med boställets storlek och avkastningsförmåga, något som är beroende därpå, att bestämmandet av de hus, vilka skola finnas å löneboställe, icke ingår som ett led i arrendeuppskattningen, utan överlämnats till avgörande i judiciell-administrativ ordning av särskild myndighet, vilken vid frågans prövning saknar erforderlig kännedom om betingelserna för boställets utarrendering och om boställets avkastningsförmåga.

3. Den arrendatorerna på grund av bestämmelsen i arrendeförordningens 13 § i regel ålagda skyldigheten att tillhandahålla tjänstinnehavaren skjuts och vissa andra tjänstbarheter »mot måttlig ersättning» förorsakar, att arrendebeloppet måste sättas under vad eljest kunde hava varit att påräkna, samt verkar återhållande på arrendespekulanter.

4. I nära sammanhang med nu omförmälda brister står ytterligare en, som väl icke kan hava övat någon inverkan på det nuvarande arrenderesultatet, men som har stor betydelse för ett gott resultat av boställes förnyade utarrendering därigenom, att den motverkar boställes hållande i god hävd och uppehållandet av boställes avkastningsförmåga. Nu berörda brist hänför sig till det förhållandet, att den tillsyn, som utövas över att arrendatorn håller lönebostället i god hävd till hus och jord, icke är tillfredsställande.

De myndigheter m. fl., som yttrat sig över arrendesakkunnigas betänkande, instämma praktiskt taget enhälligt i vad de sakkunniga anfört beträffande det mindre goda resultatet av den utarrendering, som enligt 1911 års ecklesiastiska arrendeförordning ägt rum av de ecklesiastiska löneboställena. Det enda mera betydelsefulla undantaget härifrån utgöres av allmänna svenska prästföreningen, som hänvisat till vissa av kyrkofondskommittén meddelade uppgifter. Anmärkas bör, att länsstyrelsen i Visby meddelat, att utarrenderingen av löneboställena inom Gotlands län ej lämnat så nedslående resultat, som de sakkunniga synts, allmänt taget, hava förutsatt. Anledningen härtill hade varit, att vissa av de av de sakkunniga framhållna synpunkterna för förbättring av förhållandena kunnat vid utarrenderingarna inom länet tillgodogöras. Beträffande Västerbottens län har länsstyrelsen därstädes framhållit, hurusom de inom länet rådande förhållandena föranlett, att den ecklesiastiska jorden i stor utsträckning blivit utarrenderad i smärre lotter för tillgodoseende av befolkningens behov av jord.

Jämväl beträffande orsakerna till det mindre gynnsamma resultatet av utarrenderingen har flertalet instämt, ofta reservationslöst, i de av de sakkunniga anförda, ovan återgivna fyra huvudsynpunkterna, liksom i vad de sak-

Yttranden.

kunniga yttrat i fråga om vissa lokala eller tillfälliga orsaker. Understundom understrykes särskilt någon viss orsak. Å andra sidan — och detta särskilt från prästerligt håll beträffande naturaprestationerna — har dock framhållits, att de angivna förhållandenas ogynnsamma inverkan på arrenderesultatet knappast torde hava varit så stor som de sakkunniga ansett.

I fråga om andra omständigheter, som enligt de avgivna yttrandena bidragit till det mindre gynnsamma arrenderesultatet, torde särskilt följande förtjäna att framhållas.

Från åtskilliga håll, såväl länsstyrelser som domkapitel och enskilda, har framhållits, att de ovan omförmälda s. k. korttidsarrendena haft en ytterst menlig inverkan på utarrenderingarna under de senaste åren. En länsstyrelse (Jönköping) har i samband med de av byggnadsfrågan vållade svårigheterna och synerätternas fallenhet att förse boställena med alltför stora och dyrbara hus, framhållit såsom sin uppfattning, att synerätterna icke sällan lagt i dagen en viss obenägenhet att vid till- och avträdessyn av vederbörande avträdare utkräva ersättning för försummelse eller vanvård, varigenom kostnaderna för den tillträdande arrendatorn kommit att i väsentlig mån ökas. Länsstyrelsen i Göteborg har särskilt fäst uppmärksamheten på ett förhållande, vari enligt dess förmenande ändring vore behöflig. Det hade hänt, att relativt stora områden av boställets bästa och mest centralt belägna mark — ända upp till 10 hektar, men som regel 2 å 3 hektar — blivit utlagda till »trädgård» för tjänstinnehavarna, varigenom givetvis boställets arrendevärde undergått en avsevärd minskning. I förbehållen om tjänstbarheter hade vidare arrendatorn blivit ålagt att för skötseln av dessa »trädgårdar» tillhandahålla ej blott gödsel utan även häst och karl till nedsatt pris. Ofta hade det hänt, att dessa »trädgårdar» sedermera av tjänstinnehavaren personligen utarrenderats till boställets arrendator mot en särskild avgift. Vidare saknades understundom nödiga byggnader å lönebostället, varemot dylika funnes å prästgården; bostället hade då utarrenderats obebyggt eller endast delvis bebyggt — alltså för en relativt liten arrendeavgift — varefter det kunde hända, att arrendatorn av tjänstinnehavaren personligen fått arrendera de behöfliga byggnaderna. Vidare har denna länsstyrelse framhållit, att det i arrendeförordningen meddelade, stadgande, som avsåge anbudsgivarens personliga lämplighet, sannolikt bidragit till att minska antalet spekulanter. Slutligen har länsstyrelsen framhållit, att, ehuru de enskilda församlingarna endast jämförelsevis sällan och tjänstinnehavaren över huvud taget aldrig hade något ekonomiskt intresse av arrendens storlek, båda dessa parter vore representerade i arrendeuppskattningsnämnden, under det att kyrkofonden, som alltid måste vara ekonomiskt intresserad av arrendets storlek, icke på något sätt varit därstädes representerad. Domkapitlet i Karlstad har gjort gällande, att svårigheterna till en stor del måste anses vara grundade på »statens och det allmännas oförmåga att på ett ekonomiskt och praktiskt sätt sköta sådana företag, som krävde intim kannedom om lokala förhållanden och personligt eller åtminstone kommunalt intresse för saken.»

Allmänna svenska prästföreningen har velat finna orsakerna till ett mindre gynnsamt arrenderesultat »minst lika mycket om ej mera på andra håll än av de sakkunniga anförda». 1910 års lagstiftning hade brutit med hela det föregående systemet på detta område och hade alltså varit ny och oprövad, vilket givetvis hade måst medföra olägenheter, i all synnerhet som det nya systemet saknat direktiv och enhetlighet.

Kammarkollegiet har i sitt utlåtande framhållit, hurusom de sakkunniga inriktat sitt arbete på avhjälpan av bristerna i det nuvarande ecklesiastika arrendesystemet men till följd av begränsningen i sitt uppdrag icke inlåtit sig på någon undersökning av möjligheterna för arrendeifrågans lösning efter helt nya linjer. Ville man en fullt verksam reform, finge man taga ett vida djupare grepp på frågan, i vilket avseende kollegiet angivit vissa problem av vittutseende beskaffenhet, som framställde sig. Emellertid hade kollegiet funnit, att spörsmålet om en grundligare omgestaltning av det ecklesiastika arrendeväsendet icke syntes lämpligen kunna upptagas förr än i samband med en allmän revision av den ecklesiastika lönelagstiftningen. Å andra sidan föreläge på området så många otillfredsställande förhållanden, som krävde rättelse ju förr dess hellre, att kollegiet funne sig hava välgående skäl att ändock tillstyrka omedelbara lagstiftningsåtgärder. Härvid förtjänade de sakkunnigas förslag att i huvudsak följas.

Det ovan anförda torde giva vid handen, att erfarenheterna hos de närmast intresserade myndigheterna och andra landet runt i stort sett givit de sakkunniga rätt i deras uttalanden rörande huvudorsakerna till det mindre gynnsamma arrenderesultatet. De övriga orsaker, som här i det föregående relaterats, stå ofta i ett ganska nära sammanhang med en eller flera av dessa huvudorsaker.

Departement-
schefen.

Man kan väl ej alldeles bortse från att, såsom bland annat kammarkollegiet antytt, det sätt, varpå lönebeställena äro infogade i det ecklesiastika lönesystemet, icke är utan skuld till vissa svagheter i det nuvarande ecklesiastika arrendesystemet, men vid den nu behöfliga revisionen av gällande arrendebestämmelser torde man få finna sig i att de härav beroende bristerna tills vidare ej äro möjliga att undanröja.

Med utgångspunkt alltså från de brister i det ecklesiastika arrendeväsendet, vilka synas kunna avhjälpas utan rubbning av det ecklesiastika lönesystemet, och på grundval av de sakkunnigas betänkande och de däröver avgivna yttrandena har jag undersökt frågan om det ecklesiastika arrendeväsendets reformering och ber nu att få redogöra för den huvudsakliga ståndpunkt härutinnan, som jag funnit mig böra intaga.

De åtgärder, som de sakkunniga föreslagit till avhjälpan av de konstaterade bristerna i det ecklesiastika arrendeväsendet, gå i huvudsak ut på följande: att arrendeuppskattningen skulle överlämnas till en av sakkunniga personer sammansatt nämnd, bestående av tre ledamöter, samtliga med rösträtt, att befogenheten att bestämma, huru lönebeställe skall vara bebyggt, skulle

Åtgärder till
bristernas
avhjälpan.

efter utredning av arrendeuppskattningsnämnden, tillkomma de utarrenderande myndigheterna, vilka det skulle åligga att tillse, att boställets bebyggande lämpades efter boställets bärkraft,

att arrendator skulle för bestridande av kostnad för nybyggnad kunna erhålla förskott ur kyrkofonden,

att uppdraget att förrätta av- och tillträdessyn samt ekonomiska besiktningar skulle överflyttas på omförmälda nämnd,

samt att skyldigheten för arrendatorn att till tjänst innehavaren utgöra skjuts och andra tjänstbarheter skulle begränsas till fall, då sådant vore strängt nödvändigt, därvid arrendatorn skulle för sina prestationer berättigas till full ersättning, ävensom att, såsom förutsättning härför, tjänst innehavaren tillerkändes en mot den verkliga kostnaden så vitt möjligt svarande ersättning för ämbetsskjuts.

Vid min redogörelse för de sakkunnigas förslag och de åtgärder, Förslagen synas böra föranleda, torde jag få följa den ordning, vari frågorna behandlats i betänkandet.

1. Arrendeuppskattningsnämnden och dess sammansättning.

De sakkunniga.

Efter en redogörelse (sid. 13) för gällande bestämmelser i fråga om den utarrenderingen föregående uppskattningen och med framhållande av den vikt, som ligger på att arrendeuppskattningen sker på ett i alla avseenden fullgott sätt, hava de sakkunniga uttalat som sin mening, att det vore nödigt att revidera hithörande bestämmelser på det sätt, att *större sakkunskap, skicklighet och opartiskhet* kunde förväntas hos uppskattningsnämnden. Tillräcklig sakkunskap syntes i allmänhet ej numera kunna förväntas vare sig hos landsfiskalen, vilken enligt gällande arrendeförordning har att leda arrendeuppskattningen, eller hos kontraktsprosten, som har att därvid delta.

Denna som nödig ansedda förändring ansåges lämpligen böra gå i den riktningen, att för uppdraget både som ordförande och som ledamöter förvärvades verkligt dugande personer med en även på egen praktik grundad sakkunskap i jordbruk, vilka personer borde utses för större områden. Uppdraget borde lämnas dem för längre tid åt gången. Härigenom skulle för de ecklesiastika boställena införas i huvudsak samma ordning, som är gällande för kronans jordbruksdomäner och som även enligt ett av särskilda sakkunniga uppgjort förslag till förändrade grunder för förvaltningen av dessa domäner skulle för framtiden bestå allenast med vissa smärre jämkningar.

De sakkunniga hava i detta sammanhang upptagit frågan, huruvida det kunde anses lämpligt och möjligt att införa den ordningen, att för arrendeuppskattningen av de ecklesiastika löneboställena alltid skulle anlitas kronans domänintendenter, eller om för ändamålet borde inrättas särskilda ecklesiastika befattningar av motsvarande beskaffenhet. Härvid hava de sakkunniga fram-

hållit, att de ansett sig böra föreslå sådan ändring i gällande bestämmelser, att arrendeuppskattningsnämnden måtte få sig anförtrödda även andra uppdrag än den, som hade sammanhang med själva arrendeuppskattningen, och därigenom erhålla ställningen som en *ständigt fungerande nämnd*, vilken de sakkunniga därför benämnt *boställsnämnd*. Sålunda hade de sakkunniga tänkt sig, att denna nämnd skulle hava att å löneboställena förrätta ekonomisk besiktning likasom även av- och tillträdessyn. Frågan om ecklesiastika domänintendenter ansåge de sakkunniga ligga vid sidan av deras uppdrag. De hava emellertid förklarat sig finna denna frågas lösning icke utgöra en nödvändig förutsättning för lösningen av frågorna om arrendeuppskattningen och om tillsynen å boställen. De sakkunnigas förslag i avseende på omförmälda nämnd vore nämligen så avfattat, att det låte sig genomföra, evad man ansåge sig böra inrätta ecklesiastika domänintendentsbefattningar eller ej, evad dessa befattningar inordnades under domkapiteln eller länsstyrelserna eller någon central myndighet eller ock erhöles en mera självständig ställning, och evad befattningarna i fråga ansåges böra vara förenade med befattningarna som kronans domänintendent eller ej.

De sakkunnigas förslag — beträffande vars närmare motivering torde få hänvisas till betänkandet s. 13—16 — utmynnar i att förändringen i nu ifrågasvarande hänseende borde grundas därpå, att arrendeuppskattningen överlämnades till en nämnd, bestående av tre i lantbruks- och affärsförhållanden kunniga män, av vilka en, tillika ordförande, jämte ersättare för honom, skulle för högst tre år åt gången förordnas av Konungen, och två, jämte lika antal ersättare, likaledes för tre år åt gången, utses, den ene av landstinget (event. domkapitlet) och den andre av hushållningssällskapets förvaltningsutskott. Då, såsom nyss nämnts, denna nämnd även borde få sig anförtrött förrättandet av ekonomiska besiktningar samt av- och tillträdessyner å löneboställen, borde de huvudsakliga bestämmelserna rörande denna nämnds sammansättning m. m. hava sin rätta plats, icke i arrendeförordningen, utan i boställsordningen.

De sakkunnigas uppfattning om *behövligheten av en omorganisation av den nämnd*, som har att verkställa arrendeuppskattningen för de ecklesiastika löneboställena, samt deras förslag att giva denna nämnd även andra uppgifter än sådana, som hänföra sig till utarrenderingen, hava vunnit godkännande av nästan samtliga länsstyrelser. Därvid har emellertid stundom — exempelvis av länsstyrelserna i Linköping och Vänersborg — framhållits behovet att genom tjänstgöringsområdenas begränsning söka minska de med den nya nämnden förenade ökade kostnaderna. Jämväl länsstyrelserna i Umeå och Luleå hava för sina läns vidkommande, understrukit nödvändigheten att nedbringa kostnaden för nämndens verksamhet. Länsstyrelsen i Karlstad har ställt sig tveksam i frågan om boställsnämnd och uttalat sig för att de nuvarande organen måtte bibehållas samt att större inflytande måtte in-

Yttranden.

rymmas åt kyrkoråden. Länsstyrelsen i Jönköping har ansett de sakkunnigas förslag bliva för dyrt och därför avstyrkt detsamma, dock att, då landsfiskalen ej kunde betraktas som verkligt sakkunnig, i dennes ställe borde insättas den föreslagne domänintendenten.

Bland domkapitlen — under vilken benämning här inbegripes även Stockholms stads konsistorium — falla rösterna ungefär lika för behovet av nämndens omorganisation, därvid domkapitlet i Västerås förmält sig intaga denna ståndpunkt oavsett de av den förändrade organisationen föranledda stora kostnaderna, och för den nuvarande ordningens bibehållande. Flertalet av de domkapitel, som intaga den senare ståndpunkten, hava som skäl angivit, att den föreslagna nämnden skulle ställa sig för dyr. Tillika har åberopats, bland annat, att anordningen i fråga innebure en försämring och en byråkratisering av arrendeväsendet (Strängnäs) eller ej medförde någon förbättring (Karlstad), och att de nuvarande olägenheterna på området likaväl kunde avhjälpas med anlitande av den nuvarande ekonomiska besiktningsnämnden jämte kronoombud (Skara). Domkapitlen i Göteborg och Härnösand hava emellertid härvid tänkt sig, att i landsfiskalens ställe kunde träda en av Kungl. Maj:t, resp. länsstyrelsen och domkapitlet för viss tid utsedd person.

Även bland de kontraktsprostar m. fl., vilka yttrat sig, äro meningarna delade. I åtskilliga av de prästerliga yttrandena fasthållles vid den nuvarande ordningen, därvid huvudsakligen anförts samma skäl, som åberopats av domkapitlen. I de icke-prästerliga yttrandena återigen förordas förändringen.

Allmänna svenska prästföreningen har avstyrkt den föreslagna s. k. boställsnämnden. Vissa förändringar i avseende å den nuvarande uppskattningsnämnden borde dock ske. Det måste innebära ett stärkande av nämnden, att bisittarna däri bleve ledamöter och ej såsom nu blott rådgivande. Förutom landsfiskalen borde således kontraktsprosten och den av kyrkorådet utsedde personen vara ledamöter av nämnden. Ytterligare kunde en lantbrukskunnig bisittare från annat pastorat utses av länsstyrelsen. Denna nämnd kunde, förstärkt med en byggnadssakkunnig person, tjänstgöra även som ekonomisk besiktningsnämnd.

Lantbruksstyrelsen har förmält sig anse inrättandet enligt de sakkunnigas förslag av boställsnämnder innebära en väsentlig förbättring av den ecklesiastika arrendeorganisationen. Domänstyrelsen har framhållit lämpligheten av att grunderna för förvaltningen av de ecklesiastika hemmanen och för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner bringades i närmaste möjliga överensstämmelse med varandra. Kammarkollegiet har tillstyrkt en anordning i det syfte, de sakkunniga avsett att tillgodose genom förslaget om tillsättande av boställsnämnder.

Emellertid hava, även bland dem, som förordat omläggning av uppskattningsnämnden, framställts erinringar mot den föreslagna *sammansättningen av nämnden*.

Härmed sammanhänger frågan om *boställsnämndens verksamhetsområden*. Härutinnan hava framställt olika förslag, som i allmänhet gå ut på att länet (eller stiftet) skulle uppdelas i flera områden med gemensam ordförande men särskilda bisittare för vart mindre område, varigenom kostnaderna skulle nedbringas och nämnden tillförsäkras större ortskänedom. Domkapitlet i Luleå har framhållit, att det inom stiftet funnes icke få boställen, beträffande vilka även en förenklad nämnd bleve en allt för dyrbar apparat, varför länsstyrelsen och domkapitlet borde tillerkännas rätt att för sådana boställen träffa individuella åtgärder, som vore ägnade att för minsta möjliga kostnad betrygga ett förståndigt tillgodogörande av bostället. På liknande sätt har länsstyrelsen i Luleå yttrat sig.

I avseende å nämndens sammansättning har länsstyrelsen i Linköping ifrågasatt, att bisittarna skulle tillsättas för domsaga eller härad och utses av häradsrätten eller länsstyrelsen, eller eventuellt att en ledamot skulle utses på berörda sätt och en såsom ombud för vederbörande socken. Enligt länsstyrelsen i Vänersborg och domkapitlet i Lund borde en av ledamöterna utses av domkapitlet i stället för av landstinget. Liknande uttalanden hava gjorts av vissa andra vederbörande. Länsstyrelsen i Umeå har, med framhållande att boställsnämnden med den av de sakkunniga föreslagna sammansättningen skulle bliva allt för betungande för att införas i Västerbottens län, ansett, att som ledamöter i nämnden borde jämte en av Kungl. Maj:t för hela länet utsedd person ingå landsfiskalen, vilken härför vore väl skickad, samt en av pastoratet eller i visst fall av domkapitlet vald bisittare. Domkapitlet i Linköping och Visby hava, i likhet med en del kontraktsprostar, ansett kontraktsprosten och ett pastoratsombud böra få plats i nämnden. Domkapitlet i Luleå har i huvudsak anslutit sig till länsstyrelsens i Umeå förslag, dock att ordföranden skulle vara utsedd av länsstyrelsen samt att, på sätt nyss sagts, nämnden ej skulle behöva taga befattning med en del mindre bärkraftiga boställen.

Kammarkollegiet har förordat, att en av nämndens bisittare skulle vara en inom pastoratet bosatt, av länsstyrelsen utsedd person med de kvalifikationer, de sakkunniga angivit. En dylik anordning vore lämplig icke blott ur kostnadssynpunkt utan även med hänsyn till önskvärldheten att inom nämnden erhålla en representant för den speciella lokalkänedom. I betraktande av den ställning, domkapitlet alltjämt formellt intoge till inseendet över boställsjorden, syntes det kollegiet mest följdriktigt att, på sätt de sakkunniga alternativt föreslagit, den andre bisittaren utsåges av domkapitlet.

Frågan om *domänintendentensinstitutionen* har berörts av vissa bland myndigheterna. Länsstyrelserna i Jönköping, Göteborg och Umeå hava förordat sådana befattningars inrättande, de båda förstnämnda under framhållande av befattningarnas nödvändighet.

De av de sakkunniga åberopade *skälen för en omorganisation* av den nuvarande arrendeuppskattningsnämnden synas mig vara övertygande. Departementschefen.

Denna ståndpunkt intages även av flertalet av dem, som yttrat sig över betänkandet. Naturligtvis kan det ej förnekas; att många nuvarande landsfiskaler och kontraktsprostar äga förfarenhet på detta område och att exempelvis landsfiskalernas befattning med fastighetstaxeringen och exekutiva försäljningar tillför dem en erfarenhet, som kan vara av betydelse för arrendeuppskattningen och den övriga verksamhet, som ifrågasatts för nämndsordföranden. Men tjänstverksamheten som landsfiskal och kontraktsprost lär icke i och för sig tillföra vederbörande befattningshavare den förfarenhet i jordbruk, som man måste fordra av ledamöterna i den ifrågasatta nämnden. Vad beträffar den av pastoratet utsedde representanten torde ej sällan kunna ifrågasättas, huruvida det för honom är möjligt att på ett fullt opartiskt sätt bedöma frågorna i alla de fall, där pastoratet anser sig hava särskilda intressen att bevaka vid utarrenderingen. Det måste givetvis vara önskvärt att, såsom de sakkunniga (sid. 13) uttryckt det, uppdraget med arrendeuppskattningen varder anförtrott åt verkligt sakkunniga och opartiska personer, samt helst åt sådana, som genom en fortgående verksamhet som uppskattningsmän förvärvat sig stor erfarenhet på området.

Den allvarligaste anmärkningen mot förslaget att frångå den nuvarande uppskattningsnämnden ligger uppenbarligen i framhållandet av de med den nya nämndens verksamhet förenade högre kostnaderna. Detta skäl har stundom tillmätts den betydelsen, att med hänsyn därtill förändringen avstyrkts, ehuru eljest erkänd som lämplig. Anmärkningen förtjänar också det största avseende. I likhet med vad vissa vederbörande uttalat, anser emellertid även jag, att de ökade kostnaderna, därest de hålla sig inom måttliga gränser, komma att i längden betala sig. Hänsynen till kostnadsökningen bör emellertid föranleda, att man i avseende å nämndens sammansättning och verksamhet samt det område, inom vilket den skall fungera, meddelar sådana bestämmelser, som äro ägnade att begränsa kostnaden utan att äventyra vinnandet av det med förändringen avsedda målet, en i möjligaste måtto fullt sakkunnig nämnd.

Jag anser mig sålunda böra i huvudsak biträda de sakkunnigas förslag i fråga om inrättande av en kvalificerad uppskattningsnämnd, vilken tillika skulle få sig anförtrodda vissa andra uppdrag i avseende å tillsynen över de ekklesiastika boställena m. m. och därigenom komme att få ställning som en permanent boställsnämnd.

Någon betänklighet mot att tillerkänna *rösträtt* åt varje ledamot i boställsnämnden, även när den fungerar som uppskattningsnämnd, hyser jag ej.

I avseende å nämndsledamöternas *kvalifikationer* lär icke vara att erinra mot vad de sakkunniga därutinnan föreslagit; dock bör, på sätt jag får tillfälle att senare närmare angiva, de sakkunnigas förslag i visst hänseende förtydligas.

Innan jag går närmare in på frågan om sättet, huru nämndsledamöterna böra utses, torde vara nödigt att beröra spörsmålet om *nämndernas verksam-*

hetsområden. Denna senare frågas lösning torde nämligen i viss mån inverka på lösningen av frågan, huru ledamöterna skola utses.

De sakkunniga hava (sid. 197) gått ut ifrån att verksamhetsområdena för de enligt deras förslag kommunalt tillsatta ledamöterna (bisittarna) icke behöfve sammanfalla med nämndsordförandens utan stundom borde göras mera begränsade. Lämpligheten av att med hänsyn bland annat till kostnaden tillätta bisittare för relativt små områden har starkt framhållits av åtskilliga av dem, som yttrat sig i ärendet. Såsom jag nyss antytt, delar jag denna uppfattning, dock under förutsättning att begränsningen ej drives för långt.

I de avgivna yttrandena förekomma ändringsförslag, som avse att stärka ortskännedomen inom nämnden, något som förutsätter att tjänstgöringsområdena göras små. Bland annat har ifrågasatts, att den ene bisittaren borde vara utsedd av pastoratet eller åtminstone vara en inom pastoratet boende person.

Det har synts mig allt för mycket strida mot ändamålet med den föreslagna förändringen att i nämnden införa en direkt representant för pastoratsintresset. Genom allt för små tjänstgöringsområden för bisittarna eller den ene av dem skulle man dessutom motverka syftet att hos nämnden om möjligt samla allsidig erfarenhet beträffande de ecklesiastika bostälernas utarrendering. Bemärkas bör ock, att enligt de sakkunnigas förslag, varemot jag ej har någon erinran, ombud för församlingen skall närvara vid såväl arrendeuppskattning som ekonomisk besiktning. För den rent lokala kännedomen och det lokala intresset synes sålunda vara tillräckligt sørjt. Jag anser följaktligen nu omförmälda synpunkter ej böra inverka på frågan om tjänstgöringsdistriktens bestämmande.

Någon gensaga mot de av de sakkunniga (sid. 196) förslagsvis angivna distrikten för nämndsordförandena har ej avhörts, med undantag för de två nordligaste länen. Enligt förslaget skulle antingen varje län utgöra ett distrikt, därvid dock Västerbottens och Norrbottens län med sina tillhoppa 76 boställen beräknats som ett distrikt, varförutom Stockholms stad med 2 boställen sammanförts med Stockholms län, eller ock vissa län sammanföras till ett distrikt, varjämte i båda fallen ifrågasatts, att det skulle tagas under överbäggande om ej ett flertal särskilda ordförande lämpligen borde tillsättas för boställsnämnderna i lappmarken. Länsstyrelsen i Umeå har betonat nödvändigheten av att, framför allt av kostnadshänsyn, särskild nämndsordförande tillsattes för Västerbottens län, där han såsom domänintendent skulle få full sysselsättning. Även domkapitlet i Luleå har uttalat sig för särskilda nämnder för de båda nordligaste länen. Jag torde därför kunna gå ut från att distriktsindelningen kommer att i huvudsak genomföras med länet som indelningsgrund samt med iakttagande av de modifikationer, som, bland annat ur kostnadssynpunkt, kunna visa sig lämpliga, särskilt i fråga om de båda nordligaste länen.

Beträffande distrikten för bisittarna — för vilka distrikt i det följande

användes beteckningen nämndsdistrikt — böra de, såsom nyss berörts, bestämmas med hänsyn dels till nödvändigheten av kostnadernas begränsande och dels till behovet av största möjliga sakkunskap hos nämnden. Vid övervägande av olika förslag har jag trots mig finna den bästa lösningen i att, i huvudsaklig överensstämmelse med vad länsstyrelsen i Linköping ifrågasatt, låta indelningen i nämndsdistrikt i regel sammanfalla med indelningen i tingslag. Städerna torde kunna bilda egna distrikt eller sammanföras med det tingslag, som med hänsyn till belägenheten faller sig lämpligast. Utom det att man genom sagda indelning skulle få distrikt av lämplig storlek, skulle man genom den sålunda föreslagna anordningen erhålla en ganska naturlig övergång från det gamla till det nya systemet, och det bleve lättare att träffa ett sådant personval, att man kunde för boställsnämnden tillgodogöra sig en genom föregående verksamhet inom synerätter och vid ekonomiska besiktningar förvärvad erfarenhet i de hänseenden, som böra företrädas inom boställsnämnden.

Innan jag för Kungl. Maj:t — som enligt förslaget skulle hava att bestämma omfattningen av tjänstgöringsdistrikten — framlägger detaljerat förslag till distriktsindelning, torde vederbörande ortsmyndigheters yttranden däröver böra vara inhämtade.

Vad så angår frågan om sättet, *huru nämndsledamöterna skola utses*, lär någon erinran ej vara att framställa mot förslaget därom, att nämndens ordförande jämte ersättare för honom utses av Kungl. Maj:t.

Då det, på sätt de sakkunniga föreslagit och jag tillstyrkt, lär böra för bisittarna i nämnden uppställas krav på vissa kvalifikationer, torde all tanke på självskrivnenhet för innehavare av viss allmän befattning eller uppdrag — det må vara landsfiskal, kontraktsprost eller annan — att vara bisittare i nämnden kunna lämnas å sido, utan lära bisittarna böra inträda på grund av val. Med hänsyn såväl till att nämnda kvalifikationer böra angivas i en blivande författning som till att bisittarna icke skola vara representanter för något särintresse, torde valet få förutsättas komma att ske efter helt objektiva grunder, och det kan därför sägas på det hela taget vara av mindre betydelse, vem som undfår uppdraget att utse bisittare, allenast man äger säkerhet för att väljaren förfogar över tillräckligt god personkänedom för att kunna med sitt val träffa lämplig person. Härav följer, att frågan om vem som skall utse bisittare i viss mån måste vara beroende av storleken av det område, inom vilket bisittaren skall tjänstgöra.

Med hänsyn därtill, att nämndsdistrikten, i enlighet med vad jag nyss anført, böra göras ej allt för stora, har det synts mig böra komma under övervägande, om icke den ene bisittaren borde utses av någon myndighet, vars personalkänedom beträffande tjänstgöringsområdet kunde anses vara större än hos de korporationer, som enligt sakkunnigförslaget skulle hava att förätta valet. Då jag, efter vad nyss anförts, tänkt mig att i regel tingslaget skulle komma att utgöra nämndsdistrikt, synes det mig ganska naturligt

att, på sätt även länsstyrelsen i Linköping ifrågasatt, häradsrätten bör utse den ene bisittaren. För detta uppdrag synas häradsrätterna vara fullt skickade. Därtill kommer, att personer, lämpade som bisittare i boställsnämnd, ofta torde vara att söka inom nämndemännens krets. Där stad utgör eget distrikt, torde valet av bisittaren böra verkställas av magistraten.

Vad den andre bisittaren beträffar, synes det måhända kunna ifrågasättas, att även denne skulle väljas av häradsrätten. Då det emellertid onekligen torde vara förenat med en viss fördel att vid den lämplighetsprövning, som äger rum vid val av bisittare i nämnden, sådana olikheter i bedömandet, som äro beroende på den väljande myndighetens särskilda kvalifikation och verksamhet, må kunna göra sig gällande, anser jag mig hava giltig anledning föreslå, att allenast den ene bisittaren utses av häradsrätten.

Vid övervägande av olika förslag, huru den andre bisittaren skall utses, har jag, i likhet med kammarkollegiet m. fl., funnit de starkaste skälen tala för att domkapitlet beklädes med uppdraget härutinnan. Den ställning, domkapitlet författningsenligt intager i avseende å det ecklesiastiska boställsväsendet, bör nämligen, principiellt sett, föranleda härtill. Detta förslag överensstämmer ock med de sakkunnigas alternativt (sid. 14, noten) framlagda förslag. De sakkunniga erinra nämligen där, att domänstyrelsen i sitt utlåtande över de s. k. kronodomänsakkunnigas förslag på anförda skäl uttalat som sin mening att, då fråga vore om kronodomänerna, den ene värderingsmannen borde utses av staten. Skulle en dylik anordning genomföras beträffande kronodomänerna, ansåge de ecklesiastiska arrendesakkunniga önskvärt, att motsvarande anordning, vilken syntes dem mycket välbetänkt, vidtoges även för de ecklesiastiska löneboställena, i vilken händelse rätten att utse den ene värderingsmannen borde utövas av domkapitlet. Sin omförmälda mening har domänstyrelsen vidhållit i ett senare, den 28 april 1924 avgivet utlåtande.

Redan nu torde jag böra meddela, att jag i avseende å innehållet i 32 § i förslaget till ecklesiastisk boställsordning kommer att föreslå, att därur skall uteslutas bestämmelsen om huru de två bisittarna i nämnden skola utses. Denna bestämmelse synes icke med nödvändighet höra hemma i boställsordningen med dess karaktär av lag. Å andra sidan är det förenat med stora fördelar, att bestämmelsen icke inrymmes där. Under tidernas lopp kan nämligen vunnit erfarenhet tilläventyrs komma att ådagalägga önskvärdheten att ändring vidtages i avseende å sättet för valet av ifrågavarande nämndsledamöter, och det skulle då vara förmånligt att kunna genomföra en ändring härutinnan utan att nödgas anlita de tunga former, som äro förknippade med en lagändring.

Ovan har jag framhållit behovet av att i avseende å *boställsnämndens verksamhet* meddela sådana bestämmelser, som vore ägnade att begränsa de med nämnden förenade kostnaderna. Till denna fråga återkommer jag delvis vid behandlingen av 31 och 32 §§ boställsordningen. I övrigt bör frågan upp-

märksammas vid framläggandet av förslag till ecklesiastik arrendeförordning, därvid jag har för avsikt att beträffande de sakkunnigas förslag föreslå vissa modifikationer i syfte bl. a. att till handläggning av nämndsordföranden allena överlämna vissa frågor, som enligt förslaget skulle behandlas av nämndens samtliga ledamöter.

Frågan om *ecklesiastika domänintendenter* synes mig ej lämpligen böra upptagas till prövning i nu förevarande sammanhang. Den utgör nämligen en ingående del i den stora förvaltningsreform, varom kyrkofondskommittén framlagt förslag i sitt den 31 maj 1923 avgivna betänkande angående förvaltningen av kyrkofonden och övriga till prästerskapets avlöning anslagna medel.

2. Byggnadsfrågans ordnande.

De sakkunniga.

Rörande de bestämmelser, som för närvarande gälla i fråga om löneboställenas bebyggande m. m., torde få hänvisas till de sakkunnigas redogörelse sid. 16 och 17 i betänkandet. Här torde allenast böra bringas i erinran, att det jämlikt boställsordningen är på *synerätt* det ankommer att bestämma, vilka och hurudana hus skola finnas å löneboställe.

Enligt vad de sakkunniga framhållit, hava löneboställena ofta blivit vid utarrenderingen belastade med anmärkningsvärt dryg nybyggnadsskyldighet, något som ej sällan medfört, att svårigheter mött för boställenas utarrendering eller att arrendena blivit synnerligen låga. Det hade också framstått som ytterst angeläget att vidtaga åtgärder för att råda bot på sagda olägenhet.

Förekomsten av de dryga byggnadskostnaderna vore enligt de sakkunniga givetvis till mycket stor del beroende därpå, att boställena på grund av den förändrade disposition, de erhållit genom 1910 års lagstiftning, kommit att behöva ett annat bebyggande än förut. Men skulden låge också till stor del i de nya bestämmelserna om löneboställenas bebyggande och i det sätt, varpå dessa bestämmelser tillämpats. Författningarna innehölle icke någon föreskrift om *samverkan* mellan dem, som hade att verkställa arrendeuppskattningen, och dem, åt vilka befogenheten att bestämma om löneboställenas bebyggande anförtrots. Snarare kunde författningarna sägas medföra hinder för samverkan, ty arrendeförordningen förutsatte, att, då arrendeuppskattningen ägde rum, det skulle föreligga behörigt beslut om vilka och hurudana byggnader skulle finnas å bostället. En samverkan i nu berörda hänseende vore dock uppenbarligen icke blott nyttig utan även nödvändig. Det framställde sig helt naturligt som en oegentlighet, att frågan om boställets bebyggande icke inginge som ett *led i själva arrendeuppskattningen och arrendebedömningen*. Synerättens bibehållande för nu ifrågavarande funktion syntes, efter vad de sakkunniga vidare yttrat, i själva verket vara beroende huvudsakligen på historiska skäl. På den tid, då boställena voro anvisade viss befattningshavare på lön, och den ene löntagaren hade att till den andre överantvarda bostället i behörigt skick, hade det varit helt natur-

ligt, att boställets bebyggande skulle regleras efter öfvervägande rättsliga synpunkter. Sedan boställena upphört att utgöra boställsförmån, hade däremot grunden till att på detta sätt bestämma om boställenas bebyggande förfallit och frågan öfvergått till att bliva en fråga av öfvervägande ekonomisk innebörd. Vid sina undersökningar i byggnadsfrågan hade de sakkunniga fått den uppfattningen, att synerätterna vid tillämpningen av boställsordningens nog så kategoriska bestämmelser om löneboställenas bebyggande allt för mycket låtit sig bindas av de åskådningar, vartill ifrågavarande egendomars egenskap av ecklesiastika boställen givit upphov under föregående avlöningssystem, samt att synerätterna i följd därav allt för litet uppmärksammat, att dessa egendomar, ehuru de fått behålla namnet boställen, numera förändrat karaktär och öfvergått till att vara arrendegårdar, avsedda att så förvaltas, att de måtte på uthålligt sätt giva den största möjliga avkastning till förmån för sitt nya ändamål att bereda pastoraten bidrag till prästerskapets avlöande.

Med erinran att, ehuru jämförelsevis få pastorat återstode oreglerade, antalet boställen, beträffande vilkas bebyggande efter ekonomiska grunder en ny lagstiftning kunde komma att äga betydelse, icke vore ringa, hava de sakkunniga förmått sig anse befogenheten att bestämma, vilka och hurudana hus skulle finnas på utarrenderat lönebställe, böra *öfverflyttas från synerätten till de myndigheter, som omhänderhava utarrenderingen*, och att den utredning och det förslag, som föreginge detta bestämmande, borde verkställas i samband med arrendeuppskattningen. Härigenom vunne man icke blott den enhetlighet i förfarandet, som nu saknades, utan även möjligheten att få frågan om boställenas bebyggande behandlad ur ekonomiska synpunkter. Nämda förändring ansåge de sakkunniga vara oundgänglig för vinnande av gynnsammare arrenderesultat.

Förändringen i fråga kunde, efter vad vidare framhållits, ej genomföras utan ändring i ecklesiastik boställsordning, där de grundläggande bestämmelserna i detta ämne äro att söka.

Den orsak till det mindre gynnsamma arrenderesultatet, som angivits ligga däri, att den arrendatorn åliggande nybyggnadsskyldigheten ofta vore för arrendatorn synnerligen betungande, hava de sakkunniga ansett det ej vara möjligt att helt och hållet undanröja. Sådant kunde ske endast därigenom, att lönebstället ställdes till arrendatorns förfogande i fullbyggt skick. Både praktiska och legala hinder ansåges emellertid möta härför. Nu berörda orsak till det mindre gynnsamma arrenderesultatet syntes för övrigt få sin egentliga betydelse genom det tillika angivna förhållandet, att arrendatorn hade att förskjuta byggnadskostnaden och att detta förskott endast småningom återgåldades honom. Den åtgärd, som syntes kunna här ifrågasättas, vore att tillse, om ej erforderligt *byggnadskapital kunde ställas till arrendatorns förfogande*.

På grund såväl härav som av vad de sakkunniga i övrigt (sid. 21—26) anfört hava de sakkunniga föreslagit lagbestämmelser, syftande till att ur kyrkofonden

bereda arrendatorn byggnadsförskott. Då de erforderliga bestämmelserna angående omförmälda byggnadshjälp icke lämpligen kunde inpassas i kyrkofondslagen, har föreslagits utfärdandet av en särskild lag i ämnet (lag om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika löneboställen).

Yttranden. Uppfattningen därom, att bestämmandet rörande lönebostälernas bebyggande bör utgöra ett led i arrendeuppskattningen och arrendebedömningen och att alltså uppdraget härutinnan borde överlämnas till de utarrenderande myndigheterna, har vunnit mycket allmän anslutning, bl. a. av lantbruksstyrelsen och kammarkollegiet. I enstaka yttranden förekommer dock påstående om att synerättens funktion härutinnan borde bibehållas. Denna mening synes vara omfattad även av prästföreningen. Oklart är, huruvida vissa bland de i ärendet hörda, vilka uttalat sig för synerätts bibehållande vid befogenheten att förrätta av- och tillträdessyn, härvid åsyftat, att synerätten även skulle bibehållas vid befogenheten att bestämma, vilka och hurudana hus skola finnas å löneboställe.

I en del yttranden har uttalats den uppfattningen, att synerätterna haft benägenhet att belasta boställena med allt för stor byggnadstunga. I andra yttranden åter framhålles, att synerätterna visat förståelse för de krav, som framställts om att boställena ej skulle bebyggas dyrare än att bostället förmodade bära husen. Länsstyrelsen i Visby har redogjort för hurusom genom lämpliga anordningar ett ändamålsenligt samarbete kunnat åstadkommas mellan förrättarna av arrendeuppskattningen, synerätten och de utarrenderande myndigheterna.

Ännu större erkännande har ägnats förslaget att bereda arrendatorer byggnadsförskott ur kyrkofonden. Bland myndigheterna är det endast överståthållarämbetet samt domkapitlen i Strängnäs och Karlstad, som ställt sig avvisande. Överståthållarämbetets mening härutinnan har emellertid grundats därpå, att det syntes ämbetet omöjligt för kyrkofonden att skaffa för ändamålet erforderliga medel. Förstnämnda domkapitels avstyrkande vilar på uppfattningen om att de sakkunnigas förslag i sin helhet ej döge som grund för lagstiftning. En mellanställning intages av domkapitlet i Växjö, som synes föredraga formen av lån till arrendatorn framför byggnadsförskott. Domkapitlet i Luleå har ansett en lämpligare lösning ligga i att arrendegivaren ålades att förse löneboställe med de för dess drift nödiga byggnaderna. Även länsstyrelsen i Luleå har ifrågasatt en liknande åtgärd.

Departementschefen.

Den av de sakkunniga lämnade utredningen beträffande nu berörda del av ämnet samt de yttranden, som däröver avgivits, lämna icke utrymme för något tvivel därom, att de ecklesiastika lönebostälernas byggnadsfråga blivit i nu gällande författningar löst på ett sätt, som ofta medfört svårigheter för en fördelaktig utarrendering av boställena och därigenom medverkat till arrendebeloppens oskäligen nedpressande. Från mer än ett håll

inom orterna har framhållits, att kärnpunkten beträffande de nu överklagade olägenheterna vore att söka här.

De båda utvägar till byggnadsfrågans ordnande, som de sakkunniga föreslagit, finner jag vara synnerligen väl motiverade. Till de skäl, som av de sakkunniga andragits och av ortsmyndigheterna m. fl. åberopats, har jag intet att tillägga.

Någon befogad erinran synes mig icke kunna framställas mot förslaget därom, att de ifrågasatta byggnadsförskotten skola utlämnas ur kyrkofonden och att kyrkofonden skall tillförsäkras rätt att ur boställets avkastning, eventuellt det värde, vartill boställe må bliva förbytt, erhålla gottgörelse för förskottet jämte ränta. Kyrkofondens förvaltare, statskontoret, har icke haft någon erinran mot förslaget i denna del. De förutsättningar, som av de sakkunniga angivits för förskottets beviljande, synas även mig betryggande.

Givetvis skulle det ur flera synpunkter vara fördelaktigt att, såsom exempelvis domänstyrelsen förordat, kyrkofonden bekostade de ecklesiastika lönebostälernas bebyggande på samma sätt som domänfonden bekostar bebyggandet av kronans jordbruksdomäner. Så länge det nuvarande egenartade prästerliga avlöningssystemet består, läser en sådan anordning icke vara möjlig, med undantag för det mindretal boställen, vilkas avkastning ingår direkt till kyrkofonden, och beträffande vilka för övrigt byggnadsfrågan knappast är aktuell, därför att dessa boställen sedan gammalt varit bebyggda som arrendegårdar.

Till detaljerna beträffande förskotts-förfarandet återkommer jag i det följande vid behandlingen av det av de sakkunniga framlagda lagförslaget.

Jag torde här lämpligen böra nämna, att jag, i likhet med de sakkunniga, anser nödigt att man kraftigare än i den nuvarande boställsordningen skett inskräper grundsatsen om lönebostälernas bebyggande efter ekonomiska normer (23 § i ändringsförslaget), ävensom att jag vid eventuellt framläggande av förslag till ny arrendeförordning har för avsikt att i huvudsak upptaga de av de sakkunniga beträffande arrendeförordningen föreslagna ändringar, som avse tillämpningen av sagda grundsats.

3. Förbehållet om skyldighet för arrendatorn att till tjänst innehavaren utgöra vissa tjänstbarheter.

Efter en, såsom det vill synas, uttömmande redogörelse beträffande tillkomsten och innebörden av den i 13 § av gällande arrendeförordning meddelade bestämmelsen rörande förbehåll om skyldighet för arrendator att till tjänst innehavaren utgöra vissa s. k. tjänstbarheter (sid. 27—42) hava de sakkunniga erinrat, hurusom man redan under de första åren efter det utarrendering av ecklesiastika boställen började företagas i enlighet med bestämmel-

De sakkunniga.

serna i 1911 års förordning, gjorde den erfarenheten, att det bland arrendevillkoren förekommande förbehållet om dylik skyldighet, ehuru tjänstbarheterna skulle utgå mot betalning, vore av beskaffenhet att ofta nedsätta bostälленas arrendevärde eller förorsaka svårigheter vid utarrenderingen.

I fortsättningen av betänkandet redogöra de sakkunniga för en av dem företagen undersökning av frågan om förbehållets inverkan på arrenderesultatet (sid. 42—51), till vilken redogörelse torde få hänvisas. Här torde blott böra återgivas följande av de sakkunniga i slutet av redogörelsen (sid. 51) gjorda uttalanden. Ehuru man av svaren å de av de sakkunniga till tjänst innehavare och arrendatorer avlätna förfrågningar i ämnet kunde skapa sig endast en ofullkomlig bild av förhållandena, erhöles dock genom den belysning av situationen, som vunnes genom svaren, en bekräftelse på att uppfattningen om förbehållets ogynnsamma inverkan på arrenderesultatet i stort sett vore riktig. Tillika gäves genom svaren en belysning av det redan av kyrkofondskommittén gjorda påpekandet, att berörda ogynnsamma inverkan till stor del vore beroende på det sätt, varpå bestämmelserna om tjänstbarheterna blivit tillämpade. Vid tillämpningen av förevarande 13 § hade nämligen de utarrenderande myndigheterna i stor utsträckning inlagt väsentligen olika betydelse i paragrafens bestämmelser, i det att dessa förståts dels så, att prästen blott skulle tillförsäkras möjlighet att bekomma tjänstbarheterna mot betalning efter ortens pris, dels så, att prästen genom en för honom gynnsam betalningsgrund skulle komma i åtnjutande av en större eller mindre löneförhöjning. Det olika och ojämna sätt, varpå ifrågavarande 13 § tillämpats, måste framträda som en betydande orättvisa för alla de präster, vilka, i motsats mot ett stort antal andra, icke genom arrendekontrakts bestämmelser kommit att utöver den fastställda lönen erhålla löneförbättring av beskaffenhet som ovan berörts eller åtminstone endast en obetydlig sådan. Särskilt gjorde sig denna orättvisa kännbar för de icke fåtaliga prästerna i orter, där löneboställe ej funnes så beläget, att prästen kunnat därifrån tillförsäkras erhållandet av tjänstbarheter, låt vara mot full betalning; dessa präster åtnjöte icke ens förmånen av den trygghet mot uppskörtning, som ligger i förbehållet.

Av den av de sakkunniga lämnade redogörelsen framginge enligt de sakkunnigas mening, hurusom lösningen av den nu föreliggande frågan angående förbehåll om skyldighet för arrendatorn att till tjänst innehavaren utgöra tjänstbarheter ägde mycket stor betydelse för lösningen av spörsmålet om lönebostälленas tillgodogörande på ekonomiskt bästa sätt. De sakkunniga hava vidare framhållit, att bestämmelserna i nu gällande 13 § arrendeförordningen — framför allt till följd av det sätt, varpå de mångenstädes och i stor utsträckning tillämpades — ofta medförde, att en större eller mindre del av boställets arrendevärde låge dolt i de prestationer, tjänst innehavaren åtnjöte från arrendatorn — eller åtminstone blivit berättigad att åtnjuta, ty dessa prestationer uttoges icke alltid i hela sin utsträckning — medan det av ar-

rendatorn kontant utbetalade arrendebeloppet, vilket vore avsett som bidrag till prästerskapets avlönande, omfattade allenast en del av arrendevärdet.

Vilken vikt man än, ur såväl det enskilda pastoratets som de gemensamma avlöningstillgångarnas synpunkt, måste fästa vid löneboställets uppehållande vid högsta möjliga avkastning, finge man å andra sidan ej underskatta betydelsen därav, att prästen mångenstädes skulle komma i en svår ställning, om han ej hade kontraktsevenlig rätt att från löneboställe erhålla skjuts och andra arbetsprestationer ävensom den för hans hushåll erforderliga mjölken och smöret.

De sakkunniga hava emellertid fäst uppmärksamheten på att det vid de ecklesiastika lönelagarnas tillkomst förutsatts, att arrendatorn skulle kunna vid arrendeavtalets ingående åläggas att till tjänstinnehavaren mot ersättning utgöra vissa tjänstbarheter. Det borde därför icke ifrågasättas annat än att bibehålla föreskriften därom, att arrendatorn skulle mot ersättning utgöra vissa tjänstbarheter till tjänstinnehavaren. Den omständigheten, att förbehåll i nu avsett syfte skulle komma att mer eller mindre ofta medföra arrendebeloppens nedpressande, torde icke i och för sig utgöra tillräckligt skäl för att i ifrågavarande hänseende ändra författningarnas grund. När sådant vore oundgängligt med hänsyn till tjänstinnehavarens berättigade intressen, måste det därför vara fullt riktigt, att det eljest allt erkännande värda intresset av att från löneboställena erhålla högsta möjliga avkastning finge stå tillbaka.

Revideringen av arrendeförordningens ifrågavarande bestämmelser borde därför enligt de sakkunnigas uppfattning gå ut på att giva bestämmelserna en sådan avfattning, att deras tillämpning i full överensstämmelse med grunderna i 1910 års ecklesiastika lönelagstiftning och på så likartat sätt som möjligt befrämjades.

Härvid framställde sig till en början den frågan, huruvida det överhuvud överensstämde med lönelagstiftningens grund, att tjänstinnehavaren — såsom ofta skett — genom förbehållet om tjänstbarheter tillfördes en löneförman av beskaffenhet att utgöra ett tillskott utöver den reglerade lönen.

Enligt de sakkunnigas uppfattning vore detta ingalunda förhållandet, på sätt av dem närmare anges (sid. 53, 54).

Efter att hava fäst uppmärksamheten på att en gynnsam betalningsgrund beträffande *ämbets skjutsen* icke behövde innebära tillerkännande åt prästen av en löneförbättring, utan kunde hava allenast den betydelsen, att hans utgifter i och för tjänsten begränsades, hava de sakkunniga vidare framhållit, att den olika tillämpning av bestämmelserna i 13 § arrendeförordningen, som efter vad förut berörts gjort sig gällande, till stor del syntes vara beroende på en missuppfattning av uttrycket »måttlig ersättning», samt att denna missuppfattning bestode däri, att man ofta velat i uttrycket lägga den betydelsen, att ersättningen för tjänstbarheterna skulle kunna bestämmas till pris i större eller mindre grad understigande de i orten gängse,

under det att syftet, efter vad den ovan lämnade redogörelsen för frågans utveckling gäve vid handen, i själva verket varit att dels tillförsäkra prästen tillgång till tjänstbarheterna i fråga och dels skydda honom för uppskörtning vid utkrävandet av betalningen för dem.

På grund av det anförda hölle de sakkunniga före, att åt bestämmelsen om den grund, efter vilken betalningen för tjänstbarheterna skulle erläggas, borde — under förutsättning, som nedan omförmäles — givas sådan lydelse, att man för framtiden förekomme kontraktsbestämmelser, varigenom betalning till underpris ägde rum. Bestämmelsen borde i sådant syfte lämpligen erhålla den avfattningen, att ersättningen skulle *motsvara i orten vid varje särskild tid gängse pris*. Vid tillämpningen finge det sedermera ankomma på de utarrenderande myndigheterna att närmare angiva betalningsgrunden, såsom exempelvis att skjutsen skulle betalas efter den för orten fastställda allmänna skjutslegan och mjölken efter inköpspriset vid närmaste mejeri eller dylikt. Bestämmandet av fixt pris hade erfarenheten under kristiden visat vara synnerligen olämpligt. Försiktigtvis syntes alltid böra stadgas, att i händelse av tvist frågan skulle avgöras av gode män.

Efter vad de sakkunniga vidare utvecklat, vilade enligt deras uppfattning förevarande 13 § jämväl på den grundsatsen, att förbehåll om tjänstbarhetens utgörande icke skulle i arrendekontraktet intagas i annat fall än att *tjänstinnehavarens behov* krävde, att prestationerna i fråga erhöles *just från bostället*, eller med andra ord att utan dylikt förbehåll hinder kunde förväntas uppstå för tjänstinnehavaren att förskaffa sig tjänstbarheter av de i paragrafen omförmälda slag till pris, icke överstigande det i orten gällande.

Ordnandet av frågan rörande tjänstbarheternas utgörande och ersättande i enlighet med vad som nu anförts ägde emellertid, efter vad de sakkunniga vidare anförde, det allra närmaste *sammanhang med en annan fråga*, som i följd därav tvingade sig fram till samtidig lösning, nämligen den om *beredande åt prästen av behörlig ersättning för den skjuts i tjänstärenden, han har att bekosta sig*.

Ordinarie präst är på grund av bestämmelsen i 11 § 3 mom. lönerегleringslagen berättigad att ur kyrkofonden uppbära ersättning för skjuts för resor i tjänstärenden med belopp, som bestämmes av Konungen vid lönerегleringens fastställande men icke får överstiga 250 kronor årligen.

På sätt riksdagen framhöll i skrivelse den 1 juni 1910, har prästens behov av bidrag till bestridande av kostnaden för sådan skjuts även blivit delvis beaktat genom de bestämmelser, som meddelats i aveende å sättet för beräkandet av prästernas löner. I det fyllnadsbelopp, som beräknas efter pastoratets areal (3 §), kan stundom prästen anses till någon del erhålla gottgörelse för en av större areal föranledd ökning i reskostnad. Likaledes kan i de fall, då antalet skjutsar för en präst i mera avsevärd grad överstiger det normala, hänsyn härtill tagas vid bestämmandet av den för-

Skjutsersättningsfrågans lösning en nödvändig förutsättning för lösningen av frågan om tjänstbarheterna.

De sakkunniga.

höjning i lönen, som på grund av särskilda förhållanden kan äga rum enligt 4 §. En sådan förhöjning plägar ske särskilt då prästgården är belägen avlägset från kyrkan eller då ständig adjunkt finnes anställd i pastoratet.

Vid meddelandet av de i ämnet gällande bestämmelserna hade man, fortsätta de sakkunniga, uppenbarligen utgått från den förutsättningen, att prästen i regel icke skulle behöva göra någon egen pekuniär uppoffring för fullgörandet av sina ämbetsresor. Ofta och med styrka hade emellertid gjorts gällande, att frågan om prästernas ämbetsskjuts icke blivit på ett tillfredsställande sätt löst genom nuvarande bestämmelser, i det att de verkliga kostnaderna för ämbetsskjutsen skulle, trots den i regel betingade låga betalningsgrunden, flerstädes och ofta i betydlig mån överstiga det ersättningsbelopp, prästen åtnjöte.

Efter att vidare hava lämnat redogörelse dels för vissa i skjutsfrågan gjorda framställningar och dels för en av de sakkunniga verkställd utredning rörande skjutskostnaden, hava de sakkunniga (sid. 61) yttrat följande:

Huru som helst är det uppenbart, att den av de sakkunniga föreslagna ändringen i 13 § arrendeförordningen skall hava till följd, att de flesta prästers utgifter för ämbetsskjutsen icke oväsentligt ökas utöver den kostnad, prästerna för närvarande få vidkännas för ändamålet.

Det måste betraktas som ett både billigt och rättvist krav, att prästerna, vilka för sina ämbetsåliggandens behöriga fullgörande äro hänvisade till att i stor utsträckning företaga resor inom sitt pastorat, måtte få det så ordnat, att de om möjligt icke skola nödgas till någon del själva bestrida kostnaden för dessa med tjänsten förenade resor. Prästerskapets löner äro ingalunda så beräknade, att uppoffringar i sådant hänseende skäligen kunna av dem påfordras. Även från pastoratets sida framstår det som angeläget, att prästen icke skall av hänsyn till den egna ekonomien förledas till att undandraga sig resor, som ur församlingsvärdens synpunkt äro påkallade.

Gäller det sagda redan under nuvarande förhållanden, då prästen synnerligen ofta på grund av omförmälda förbehåll kan hålla sina utgifter för skjutsen inom något så när rimliga gränser, äger det än större giltighet, därest den nu föreslagna förändringen genomföres och skjutskostnaden därigenom ökas.

Berörda ändring bör därför enligt de sakkunnigas bestämda uppfattning icke genomföras under annan förutsättning, än att det tillika vidtages erforderlig ändring i gällande bestämmelser om prästerskapets rätt till gottgörelse för deras utgifter för ämbetsskjuts. I motsatt fall skulle nämligen de påtalade olägenheterna av de nuvarande anordningarna ytterligare skärpas och därigenom prästens ämbetsgärning bliva lidande i större utsträckning än redan nu mångenstädes är fallet.

De sakkunniga förmåla sig hava till övervägande förehaft flera olika förslag till lösande av denna fråga, vilkens svårlosthed och ömtålighet varit erkänd under löneregleringsfrågans handläggning tiderna igenom, samt slutligen stannat vid att föreslå en anordning i huvudsak lika med den nuvarande, d. v. s. att varje särskild präst tillerkändes ett fast ersättningsbelopp. Med

hänsyn till vissa angivna omständigheter syntes det icke lämpligt att, på sätt nu skett, göra ersättningsbeloppet orubbligt för den tjuguariga löne-regleringsperioden, utan ersättningen borde kunna av Kungl. Maj:t till beloppet ändras under perioden på grund av sig företeende omständigheter. Vidare syntes icke lämpligt att för ersättningsbeloppet fastställa ett visst maximum.

Såsom förut nämnts, skall den efter 11 § 3 mom. löne regleringslagen utgående skjutsersättningen gäldas ur kyrkofonden. Den av de sakkunniga nu föreslagna ändringen har av skäl, som i det följande närmare angivas, syntes dem böra medföra som följd, att skjutsersättningen bekostades på enahanda sätt, som stadgats i avseende å den kontanta lönen, d. v. s. med anlitan- de av de i 19 § löne regleringslagen omförmälda, till pastoratets förfogande ställda prästlöne medlen, med rätt för pastoratet att, därest för bestridande av prästerskapets avlöning jämte skjutsersättningen såsom församlingsavgifter utdebiterats sammanlagt större belopp, än som motsvarade sex öre för helt eller påbörjat tiotal kronor av pastoratets hela inkomstbelopp, av kyrkofon- dens medel erhålla ersättning för det överskjutande beloppet.

Sitt förslag därom, att skjutsersättningen borde gäldas med anlitan- de av de medel, varmed avlöningen för de ordinarie prästerna bestridas, grunda de sakkunniga (sid. 62 o. 63) huvudsakligen på följande omständigheter.

Den lågt satta taxa, efter vilken prästen för närvarande oftast har att er- sätta arrendatorn för skjutsen, medverkar till att nedpressa arrendebeloppen under vad som eljest kunde hava betingats. Enär arrendebeloppen från sådana boställen, varom här nästan undantagslöst är fråga, äro ställda till pastoratets förfogande för att användas som bidrag vid prästerskapets av- löande, är det i själva verket pastoratets prästlöne medel, som till följd av minskad inkomst få vidkännas en del av kostnaden för ämbets skjutsen. Genom den nu föreslagna ändringen i 13 § arrendeförordningen hoppas man kunna föranleda en höjning i boställets arrendevärde och därigenom en ökning i de medel, som stå till pastoratets förfogande för prästerskapets avlöande. Då prästen nu skall hava att själv lämna betalning även för den del av skjutskostnaden, som för närvarande tynger arrendet, men bör därför erhålla gottgörelse, synes både riktigt och billigt, att de medel — prästlöne medlen — som få njuta fördelen av arrendets förhöjning, även skola hava att vidkännas gottgörelsens erläggande. Härför talar ock den omständigheten, att det i ämbetsresornas natur ligger, att de utgöra en pres- tation i pastoratets intresse. Detta är fallet framför allt med resor för du- plikation, för förrättande av gudstjänst eller andaktsstund annorstädes än i kyrkan, för öppen hållande av pastorexpedition på annat ställe än i präst- gården o. s. v. Men även resor för sjukbesök m. m. äro ett församlings- intresse. Det synes därför överensstämmande med de grunder, varpå löne- systemet vilar, att skjutsersättningen i sin helhet lägges på prästlöne medlen med kyrkofonden såsom subsidiärt bidragsskyldig. En sådan åtgärd skulle ock verka i den riktning, som är ett av syftena med 1910 års ecklesiastika lönelagstiftning, nämligen till utjämning de olika pastoraten emellan. De talrika svagare pastoraten, vilka redan nu tillgodonjuta tillskott ur kyrko- fonden enligt 21 § löne regleringslagen, skulle icke komma att få vidkännas

någon ökad utgift till följd av den nu ifrågasatta förändringen. De starkare pastoraten åter, vilka icke kommit upp till maximigränsen för vad ett pastorat anses skäligen kunna bära för prästerskapets avlöande, skulle stundom komma att få, dock inom sagda, lågt satta gräns, vidkännas en ökad utdebitering med anledning av ersättningsbeloppets hänförande till övriga utgifter för prästerskapets avlöande.

De sakkunniga hava företagit en approximativ beräkning, huru kostnaden för den nu föreslagna anordningen skulle komma att ställa sig för de särskilda pastoraten och för kyrkofonden. Sammanlagda beloppet skjutsersättning enligt nu gällande 11 § 3 mom. löneregleringslagen kunde beräknas komma att, sedan samtliga pastorat blivit nyreglerade, uppgå till ej fullt $1\frac{1}{2}$ million kronor, ett belopp som, efter vad förut nämnts, gäldas ur kyrkofonden. I händelse av bifall till den av de sakkunniga föreslagna ändringen syntes detta belopp komma att, sedan förändringen vunnit tillämpning på alla pastorat, två- eller tredubblas, således uppgå till högst $1\frac{1}{2}$ million kronor. Därest detta belopp bestredes på samma sätt, som funnes stadgat om prästernas avlöning, kunde beräknas, att drygt hälften skulle komma att stanna på pastoraten och knappt hälften på kyrkofonden. De sakkunniga ansåge sig kunna antaga för visst, att den ökade inkomst, som kunde påräknas för pastoraten i händelse av förändringens genomförande, skulle täcka en mycket stor del av den ökade utgift, de skulle få vidkännas på grund av skjutsersättningen, i enstaka fall kostnaden i dess helhet.

På sätt av de sakkunniga närmare motiverats, skulle de föreslagna förändrade bestämmelserna angående prästernas rätt till ersättning för ämbets skjutsen och angående sättet för denna ersättnings gäldande icke komma att genomföras beträffande andra präster än sådana, vilkas förra bostadsboställe blivit utarrenderat med tillämpning av de föreslagna nya bestämmelserna, ävensom präster i redan nyreglerade pastorat, som icke genom arrendekontrakt, upprättade enligt 1911 års arrendeförordning, hava sig tillförsäkrade några tjänstbarheter från löneboställe, varjämte de sakkunniga trott sig böra föreslå, att en förhöjning i skjutsanslaget kunde under löneregleringsperioden äga rum även i fall, då ett på nuvarande bestämmelser grundat arrendekontrakt, innefattande förbehåll om tjänstbarheter, vore gällande. Härför borde dock givetvis fordras noggrann prövning i varje särskilt fall; och syntes det även böra krävas, att alldeles särskilt starka skäl för den ifrågavarande förmårens beviljande vore åberopade och styrkta. Det sålunda ifrågasatta stadgandets egenskap av undantagsstadgande ansåge sig de sakkunniga därför böra starkt framhålla.

På anført skäl hava de sakkunniga ansett bestämmelserna i fråga böra avfattas i en särskild lag.

På grund härav och på de skäl i övrigt, de sakkunniga åberopat — i avseende varå torde få hänvisas till betänkandet — hava de sakkunniga hemställt

dels om sådan förändrad lydelse av nuvarande 13 § i arrendeförordningen, att däri måtte stadgas, att — där hinder kunde antagas möta för tjänst-innehavare att mot pris, icke överstigande det i orten gängse, förskaffa sig erforderlig skjuts samt sådana förnödenheter och arbetsprestationer i övrigt, som ovan nämnts, eller ock visst eller vissa slag därav, med mindre förbehåll om förmånernas utgörande från prästgården närbeläget, för jordbruk avsett löneboställe gjordes vid boställets utarrendering — skulle, i den mån boställets avkastningsförmåga det medgäve, i arrendekontraktet göras förbehåll om skyldighet för arrendatorn att utgöra sådana tjänstbarheter mot ersättning, motsvarande i orten vid varje särskild tid gängse pris,

dels ock — såsom förutsättning för den föreslagna ändringen i 13 § arrendeförordningen — om utfärdande av särskild lag av huvudsakligt innehåll, att ordinarie präst skulle erhålla ett fast resanslag, som av Konungen bestämdes vid löneregleringens fastställande, att resanslaget skulle kunna under loppet av löneregleringsperioden i händelse av behov jämkas, samt att resanslaget skulle bestridas i samma ordning, som vore stadgad angående gäldandet av prästernas kontanta lön, vilken lag efter hand skulle träda i stället för 11 § 3 mom. prästlöneregleringslagen.

Yttranden. I sina avgivna yttranden instämma de flesta *länsstyrelserna* i huvudsak i vad av de sakkunniga i detta hänseende anförts och föreslagits. Med undantag för tre (Linköping, Karlskrona och Malmö) äro länsstyrelserna ense om att tjänstbarheterna böra utgå endast under de av de sakkunniga angivna förutsättningarna. Samtliga länsstyrelser anse, att full betalning bör erläggas för tjänstbarheterna ävensom att förhöjd reseersättning bör utgå.

I länsstyrelsernas yttranden har stundom understrukits frågans ömtålighet och framhållits de olägenheter, som vidlåda det nuvarande systemet, liksom flera länsstyrelser särskilt betonat nödvändigheten av att prästerna genom ökade skjutsbidrag erhöle kompensation för de ökade kostnader, som ett bifall till de sakkunnigas förslag oundgängligen skulle medföra beträffande tjänsteskjutsarna. Länsstyrelsen i Uppsala har angivit som sin mening, att ersättning borde beredas prästerskapet genom löneförhöjning, i den mån de nya bestämmelserna komme att visa sig ofördelaktigare än de nu gällande. Länsstyrelsen i Jönköping, som framhållit, att prästerna utan tjänstbarheterna mången gång skulle komma i en mycket svår ställning, har särskilt framhållit vikten av att bestämmelser infördes rörande skiljedom vid tvist mellan tjänstinnehavare och arrendator. Länsstyrelsen i Visby har som sin mening uttalat, att enbart vetenskapen om tvånget att tillhandahålla naturaprestationer avhållit mången spekulant, samt att isynnerhet de mera personliga tjänstbarheterna verkat mest avskräckande, vadan dessa borde utgå endast då de vore oundgängligen nödvändiga. Över huvud taget borde en sovring av kraven på tjänstbarheter företagas. I likhet med åtskilliga andra länsstyrelser m. fl. har emellertid denna länsstyrelse fäst uppmärksamheten

på den undantagsställning, tjänsteskjutsarna måste anses intaga, och föreslagit, att det uttryckligen borde angivas, att arrendatorn skulle vara skyldig att lämna dylik skjuts. Länsstyrelsen i Malmö har ansett, att naturaprestationer borde tillförbindas arrendatorn ej blott när *hinder* utan även när *svårighet* kunde antagas möta för tjänstinnehavaren att dem förutan fullgöra sin tjänst, varför de i arrendeförordningen uppräknade tjänstbarheterna såsom förut borde åläggas arrendatorn, samt att, om föreskrift lämnades att full betalning skulle erläggas för dessa prestationer, de då ej längre komme att verka nedsättande på arrendena. Länsstyrelsen i Göteborg har påpekat, att det starka prästerliga inslaget i arrendeuppskattningsnämnden vållat, att förbehåll om tjänstbarheter blivit regel och icke undantag. Emot det föreslagna ordnandet av tjänsteskjutsen har länsstyrelsen förklarat sig icke hava något att erinra, men har tillika ifrågasatt, om icke föreskrifter om övriga tjänstbarheter borde meddelas redan vid lönereglerings fastställande. Länsstyrelsen i Härnösand har funnit det rättvist och billigt, att prästerna ej skulle behöva bekosta tjänsteskjuts av egna medel, men tillika framhållit, att tjänstbarheter ej borde utgå, om det vid utredning visade sig, att bostället ej borde belastas med dylika.

Domkapitlen hava i sina utlåtanden så gott som över lag kraftigt understrukit prästerskapets beroende av tjänstbarheterna. Två av domkapitlen (Strängnäs och Växjö) hava ställt sig helt avvisande mot de sakkunnigas ifrågavarande förslag; ett tredje (Göteborg) likaså, dock med angivande att förslaget rörande resanslag tillstyrktes. Stockholms stads konsistorium har förmålt sig ej vilja göra någon hemställan om bibehållandet av den nuvarande bestämmelsen rörande betalningsgrunden för tjänstbarheterna och har förklarat sig ej hava någon erinran mot förslaget i övrigt, så vitt nu är i fråga. Domkapitlet i Luleå har ansett tjänstbarheterna in natura kunna, med undantag för de jämförelsevis fåtaliga fall, då vansklighet skulle uppstå att erhålla de avsedda prestationerna, upphöra och avlösas av en av länsstyrelsen och domkapitlet fastställd skälig penningersättning att utgå av inflytande arrendemedel. Övriga domkapitel intaga huvudsakligen den ståndpunkten, att nuvarande rätten till tjänstbarheter borde bibehållas men mot full ersättning.

Ur domkapitlens yttranden torde få återgivas följande uttalanden. Domkapitlet i Uppsala har givit uttryck åt den uppfattningen, att lönebeställena jämväl vore till för att med sina tjänstbarheter undanröja svårigheterna för prästernas utövande av sin gärning och att prästgårdsarrendena därför ingalunda finge jämsställas med kronoarrendena. Förändringen borde förbindas därmed, att åt tjänstinnehavarna finge av de till högre belopp utgående arrendena restitueras visst belopp av den summa, som under året utlagts för tjänstbarheter. Domkapitlet i Skara har som skäl mot den föreslagna beskäringen av tjänstbarheterna åberopat, att tjänstinnehavaren måste genom avtal för längre tid vara tillförsäkrad naturaprestationer, särskilt skjuts, och att under en

tjuguårig arrendeperiod oförutsedda hinder kunde uppstå för anskaffandet från annat håll av diverse förnödenheter m. m. Domkapitlet i Västerås hade helst sett, att tjänsteskjutsen betalades efter räkning, men hade dock funnit de sakkunnigas förslag i detta hänseende innebära så stora fördelar, att det uppvägte de därmed förenade olägenheterna. Ehuru domkapitlet ansåge, att med uttrycket »måttlig ersättning» borde förstås lindrig ersättning, ville dock domkapitlet på grund av de ganska talrikt förekommande tvistigheterna icke motsätta sig de sakkunnigas förslag i detta hänseende. Domkapitlet i Göteborg har betonat, att det icke kunde ifrågasättas, att prästerna utan ersättning skulle fränhändas här ifrågavarande förmån. Domkapitlet i Härnösand har fäst uppmärksamheten på det obilliga i att på en gång fastslå en bestämd boplats för en tjänsteman och att ej samtidigt sörja för, att betingelserna för hans och hans familjs existens och tjänstens fullgörande i gör-ligaste mån förefunnes. Tungt vägande skäl talade onekligen för de sakkunnigas förslag, men det vore omöjligt att utan ersättning fränhända prästerna förmånen av tjänstbarheterna, då lönerna blivit satta så lågt just med tanke på dem. Lönernas omreglering vore alldeles nödvändig, om förmånerna i fråga om tjänstbarheterna borttoges. Enligt domkapitlets i Luleå mening hade gällande lagstiftning avsett, att tjänstbarheterna såsom en avlösning av det direkta innehavet av jordbruksboställe skulle bereda prästerskapet en särskild förmån genom deras betalande efter reducerade priser. Mistningen av naturaförmånerna från boställena borde därför ersättas på annat sätt. Prästerskapets behov av full ersättning för tjänsteresorna kunde icke tillgodoses genom fast resanslag, även om detta gjordes rörligt under löneregleringsperioden. Det vore mest rättvist att prästen erhöle gottgörelse för de resor, han verkligt företoge. Domkapitlet i Visby har visserligen medgivit, att ett visst hinder för utarrenderingen ofta uppstått genom förbehållet om naturaprestationer, men dock ansett, att de härur härflytande svårigheterna vore ganska överdrivna. De ecklesiastika boställena vore i första hand till för att tillgodose de lokala prästerliga och pastorala behoven.

De av domkapitlet i deras ovanberörda utlåtanden framförda synpunkterna hava ytterligare och ofta med synnerlig skärpa understrukits i de av medlemmar av *prästerskapet* avgivna yttrandena. Vidare har från prästerligt håll bland annat anförts. Skjutstaxan torde få anses vara för hög att läggas till grund för arrendatorns ersättning för skjutsningen, då det ju avsetts att skjutsentreprenaden skulle för innehavaren vara en inkomstgivande affär. Bostadstvängt måste kompenseras med skjuts för moderat pris. Det hade icke sällan varit till gagn för arrendatorerna att i sin närhet hava säkra avnämre av sina naturaprodukter. Även om frågan om tjänsteskjuts genom de sakkunnigas förslag blivit hjälpligt ordnad, skulle i vart fall de privata skjutsarna komma att ställa sig ruinerande. De låga lönerna 1910 hade motive-rats med att prästerna skulle erhålla kompen-sation genom naturaförmånerna. Ett genomförande av de sakkunnigas förslag skulle betyda en minskning i

prästernas reallöner. — Samtidigt som prästerna i allmänhet motsatt sig en ändring av nu gällande bestämmelser, i vart fall utan motsvarande förbättring av lönerna, hava tillika från åtskilliga håll framställts olika förslag till frågans lösning. Sälunda har upptagits förslaget om beredande av småbruk för prästerna såsom den lämpligaste lösningen, en fråga, som redan utförligt behandlats av de sakkunniga (s. 130 o. f. i betänkandet). Även har pekats på den möjlighet för en gynnsam lösning av skjutsfrågan, som torde ligga i den allt vanligare användningen av automobiler.

Allmänna svenska prästföreningen har framhållit, att den ecklesiastika jorden tjänade helt andra ändamål än kronans, då den vore ett nödvändigt underlag för den prästerliga verksamheten. Utan tjänstbarheter skulle över hälften av Sveriges prästerskap icke kunna fullgöra sin tjänst såsom deras plikt bjöde, och på många ställen skulle det helt enkelt bli omöjligt för dem. Den hotande prästbristen skulle härigenom än ytterligare skärpas. Höjningen av arrendebeloppen komme sannolikt att bli endast en obetydlighet, då många arrendatorer räknat med leveransen av naturaprestationer som en förtjänst. Föreningen har dock förklarat sin anslutning till de sakkunnigas förslag beträffande ersättning för tjänsteskjutsen, varvid dock noga finge tillses, att denna skjuts icke komme att tagas i så snäv bemärkelse som stundom skett, utan att jämväl skjutsas i det fria och frivilliga församlingsarbetet måtte räknas hit. Dessutom måste det tillses, att även privatskjutsarna, såsom hittills, finge betalas efter en i viss mån nedsatt taxa, då det annars ofta skulle bli ruinerande dyrt. Slutligen har föreningen anfört, att det syntes opraktiskt och dessutom omöjligt att genomföra en tillförlitlig undersökning beträffande behovet av tjänstbarheter.

Kammarkollegiet har ansett den föreslagna ändringen beträffande tjänstbarheterna komma att råda bot för de påtagligaste bristerna, men tillika erinrat att en verkligt nöjaktig lösning ej kunde åvägbringas med mindre systemet med tjänstbarheter helt övergaves. Förslaget om ökad skjutsersättning har av kollegiet tillstyrkts på visst närmare angivet sätt.

Det torde icke kunna ifrågakomma, att jag i förevarande ärende skulle göra något direkt uttalande, huru 13 § arrendeförordningen och särskilt huru det där förekommande uttrycket »måttlig ersättning» är att tolka. Denna tolkning bör äga rum i judiciell ordning.¹⁾ Departementschefen.

Däremot lärer det vara nödigt, att jag gör ett uttalande huru jag anser, att *frågan om tjänstbarheterna bör för framtiden ordnas* genom den ifrågasatta nya arrendeförordningen.

¹⁾ Beträffande två av regeringsrätten handlagda ärenden, däri fråga varit om tillämpning av 13 § arrendeförordningen, torde få hänvisas till regeringsrättens årsbok årg. 1920, ref. nr 28, och årg. 1922, ref. nr 80, ang. utarrendering av löneboställena i Siljansnäs och Torsång. Ytterligare ett ärende av delvis likartad beskaffenhet (Ytterlännäs) är draget under regeringsrättens prövning men ännu ej avgjort.

I sådant avseende får jag meddela, att jag anser de sakkunnigas ståndpunkt vara den riktiga. Vid frågans bedömande har jag gått ut från följande omständigheter, nämligen: att 1910 års ecklesiastika lönelagstiftning icke blott vilar på utan även giver direkt stöd för den uppfattningen, att prästerskapet icke vidare skall vara berättigat att från boställena uttaga någon del av sin avlöning, fränsett bostad och under viss förutsättning vedfång, att det emellertid vid lagarnas tillkomst var åsyftat, att löneboställes arrendator skulle kunna vid arrendeavtalets ingående tillförbindas att till tjänstinnehavaren mot ersättning utgöra vissa tjänstbarheter, under förutsättning dels att tjänstinnehavaren eljest icke utan mot oskäligt pris kunde överkomma prestationerna och förnödenheterna i fråga, och dels att boställets avkastningsförmåga det medgäve, samt slutligen att man härvid förutsatt, att den ersättning, tjänstinnehavaren hade att till arrendatorn erlægga, skulle motsvara vad som skäligen kunde anses böra i orten betingas. Med dessa utgångspunkter finner jag det fullt riktigt och med 1910 års lagar rörande det prästerliga avlöningsväsendet överensstämmande, att man vid revideringen av arrendeförordningen ger den omtalade 13 § en så till vida ändrad lydelse, att paragrafens innehåll närmare ansluter sig till de av de sakkunniga angivna grunderna, vilka av mig, på sätt nyss sagts, biträdas.

Med de sakkunniga är jag även ense därom, att en *ovillkorlig förutsättning* för denna förändrings genomförande är, att frågan om prästernas ämbetsskjuts samtidigt löses på ett lämpligt sätt. Prästen i ett pastorat, som omfattar landsbygd, är för sin ämbetsgärnings rätta fullgörande beroende av att äga åtminstone något så när ohindrad tillgång till skjuts, och det är ett befogat krav, att han om möjligt icke för denna, för ämbetsverksamhetens behöriga fullgörande erforderliga skjuts skall behöva göra någon egen pekuniär uppoffring.

Att föreliggande fråga angående prästerskapets ämbetsskjuts är synnerligen svårlöst torde vara allmänt erkänt och framgår även av de många olika uttalanden och förslag, som under tidens gång uppkommit och även nu föreligga. Jag torde icke redan nu behöva ingå i en närmare redogörelse för huru jag för min del tänkt mig, att de båda nu föreliggande, med varandra förbundna frågorna om tjänstbarheters förbehållande vid löneboställes utarrendering och om skjutsersättningens bestämmande böra lösas, utan torde kunna begränsa mig till att, på sätt som skett, angiva den huvudsakliga ställning, jag i dessa frågor intager, och i övrigt hänvisa till behandlingen av förslaget till lag om tillägg till lagen om reglering av prästerskapets avlöning.

Dock torde jag böra här förutskicka den upplysningen, att jag biträder det, såsom det vill synas, av samtliga vederbörande med undantag av domkapitlet i Luleå omfattade förslaget därom, att skjutsersättningen skall utgå av samma medel, som äro anvisade till prästerskapets avlöning, och i samma ordning som dessa.

4. Tillsynen å lönebeställena.

De sakkunniga hava (sid. 65 o. f.) närmare redogjort för det behov av revision av nuvarande bestämmelser angående tillsynen å lönebeställena, som efter deras mening föreligger.

De sakkunniga.

De egentliga bestämmelserna i detta ämne återfinnas i boställsordningen. En revision av gällande bestämmelser, i den mån denna revision vill avse åstadkommande av förbättrad tillsyn å boställena, kan därför ej äga rum utan att vissa stadganden i ecklesiastik boställsordning bliva föremål för ändring.

Tillsynen i fråga utövas dels vid *ekonomisk besiktning*, dels vid *av- och tillträdessyn*. Därjämte äger i särskild ordning tillsyn rum däröver, att nybyggnads- och förbättringsarbeten, som blivit föreskrivna vid ekonomisk besiktning eller syn, bliva utförda.

Beträffande ekonomisk besiktning erinra de sakkunniga om att sådan skall förrättas på landet av landsfiskal som ordförande jämte två nämndemän och i stad av magistratsperson som ordförande jämte två av magistraten utsedda sakkunniga män. Av- och tillträdessyn åter skall, såsom jämväl erinras, förrättas på landet av domare, med biträde av nämndemän, samt i stad av rådstuvurätt. Byggnadskunnig person kan tillkallas såsom biträde åt synerätten.

I fråga om båda dessa slag av förrättningar framhålla de sakkunniga, att de för dem nu gällande formerna vilade på historisk grund men numera finge anses hava förlorat sitt berättigande. De hava ansett uppdraget i båda hänseendena lämpligen böra överlämnas till den förut omförmälda arrendeuppskattningsnämnden, vilken därigenom skulle erhålla ställningen som en ständigt fungerande nämnd, vilken de sakkunniga därför kallat boställsnämnd. De grundläggande bestämmelserna om sammansättningen av denna gemensamma nämnd borde efter deras mening upptagas i boställsordningen, till vilken skulle göras hänvisning i arrendeförordningen.

Vissa förändrade bestämmelser i fråga om nämndens befogenhet hava av de sakkunniga föreslagits. Befogenhet har förbehållits nämnden att såväl vid ekonomisk besiktning som vid av- och tillträdessyn skilja mellan parterna.

De sakkunniga hava vidare utvecklat behovet av en *fortgående kontroll* rörande lönebeställenas hävd, men hava på anförda skäl funnit sig icke böra därutinnan framlägga något förslag.

Den förändrade anordningen beträffande ekonomisk besiktning vid lönebeställen hava de sakkunniga ansett böra komma till användning även vid prästgårdar.

De sakkunniga — i fråga om vilkas närmare utredning rörande föreliggande fråga torde få hänvisas till betänkandet — hava beträffande tillsynen å de ecklesiastiska boställena — såväl lönebeställen som prästgårdar — föreslagit följande huvudsakliga förändringar i vad boställsordningen därutinnan innehåller, nämligen:

Å samtliga löneboställen hållas ekonomiska besiktningar inom utgången av femte året efter det, då syn å hävden eller ekonomisk besiktning näst förut å bostället förrättats, med domkapitlet förbehållen rätt att i händelse av behov även å annan tid äska ekonomisk besiktning å löneboställe.

Ekonomisk besiktning å såväl löneboställe som prästgård förrättas på anmodan av domkapitlet av den boställsnämnd, som i det föregående (sid. 13) omförmälts.

Av- och tillträdessyn å löneboställe förrättas av nyss omförmälda nämnd.

Låga syn hålles, då missnöje anmälts mot ekonomisk besiktning eller mot av- och tillträdessyn å löneboställe ävensom eljest, då sådan syn begäres, samt förrättas, på sätt nu är stadgat om husesyn, på landet av domare jämte nämndemän och i stad av rådstuvurätt.

Yttranden.

Förslaget om förändrad anordning i avseende å ekonomiska besiktningar samt av- och tillträdessyner vid ecklesiastika löneboställen har tillstyrkts nästan enhälligt av länsstyrelserna och av flertalet domkapitel. Länsstyrelsen i Linköping har avstyrkt förslaget, så vitt angår av- och tillträdessyn; länsstyrelsen i Jönköping har ansett ekonomisk besiktning böra förrättas av domänintendenten jämte två nämndemän samt av- och tillträdessyn av synerätt i närvaro av domänintendent som kronoombud; länsstyrelsen i Karlstad synes vilja förorda bibehållandet av de nuvarande formerna; enligt länsstyrelsens i Umeå mening borde besiktningen å löneboställe ordnas i överensstämmelse med vad som vore stadgat för kronans domäner. Av de fem domkapitel, som uttalat sig emot förslaget, har ett (Härnösand) emellertid förordat såväl ekonomisk besiktning som av- och tillträdessyns hållande genom den föreslagne nämndsordföranden med biträde av två nämndemän. Domkapitlet i Göteborg har som skäl för sin avvisande hållning åberopat, att vid förrättningar av ifrågavarande slag ofta förekomme frågor av invecklad juridisk natur. — Domkapitlet i Linköping har ansett den nuvarande ordningen böra bibehållas vid förrättningar av ifrågavarande slag å prästgårdar.

I övrigt torde få hänvisas till den ovan (sid. 13) lämnade redogörelsen beträffande vederbörandes yttranden över förslaget till boställsnämnd, därvid särskilt torde få erinras om de betänkligheter, som framförts med hänsyn till kostnaden.

Behovet av en fortgående tillsyn över boställena har av åtskilliga vederbörande understrukits.

Departementschefen.

I likhet med de sakkunniga och på de av dem anförda skälen anser jag lämpligt, att synerätt icke vidare bör i första hand hava befattning med av- och tillträdessyn å löneboställen. Likaledes biträder jag förslaget att lägga om sammansättningen av den nämnd, som skall hava att förrätta ekonomisk besiktning å löneboställen och prästgårdar. Uppdraget i båda nu omförmälda hänseenden synes lämpligen kunna anförtros åt arrendeuppskattningsnämnden eller, såsom denna av de sakkunniga kallas med hänsyn till dess vidgade åligganden, boställsnämnden.

Till detaljerna av denna fråga återkommer jag i det följande, vid behandlingen av 32 § ecklesiastik boställsordning.

Givetvis måste vid övergången från det gamla till det nya lönesystemet genom syn i förut gällande ordning reglering ske av de skyldigheter och rättigheter, som tillkomma de dittills byggnadsskyldiga i avseende å de hus, vilka skola tillhöra lönebostället, varför så till vida synerätten kommer att bibehålla sin befattning i avseende å boställen i de få ännu återstående oreglerade pastoraten.

I överensstämmelse med de sakkunniga anser även jag, att frågan om en *fortgående tillsyn* å de ecklesiastika boställena är för dessas uppehållande i fullgott skick av en mycket stor betydelse. För denna frågas avgörande inverkar i väsentlig mån, huru man ställer sig till den av de sakkunniga berörda *frågan om ecklesiastika domänintendenter*. Nu berörda frågor hava ett nära sammanhang med det vidlyftiga och svårlösta spörsmålet om förvaltningen av de prästerliga avlöningstillgångarna, som varit föremål för utredning av kyrkofondskommittén, och lära böra upptagas till avgörande först i sammanhang med denna förvaltningsfråga.

Sedan jag sålunda angivit den huvudsakliga ståndpunkt, jag funnit mig böra intaga till de av de sakkunniga framlagda förslagen, torde jag få övergå till en detaljgranskning av de avlämnade författningsförslagen, så vitt dessa böra föreläggas riksdagen och kyrkomötet.

Härvid torde jag emellertid få för närvarande inskränka mig till förslaget till lag om ändrad lydelse av vissa §§ i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910, enär det är angeläget att snarast möjligt erhålla lagrådets yttrande över detta författningsförslag, vilket, efter vad förut nämnts, är det enda av de i betänkandet innefattade förslagen, som skall underkastas lagrådets granskning. Sedan lagrådets yttrande inkommit, anhåller jag att få, samtidigt med att detta yttrande anmäles, fortsätta redogörelsen för sakkunnigbetänkandet med en framställning beträffande granskningen av de under 3), 4) och 5) upptagna lagförslagen.

Förslag till lag om ändrad lydelse av vissa §§ i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910.

De av de sakkunniga här föreslagna förändringarna hänföra sig, efter vad i betänkandet framhållits och motiverats, i första hand till bestämmelserna dels om *löneboställenas bebyggande* och dels om *tillsynen å boställena*. Då det härvid visat sig att förändringarna, redan så vitt de anginge nyssnämnda två frågor, måste beröra ett mycket stort antal paragrafer, hava de sakkunniga utsträckt granskningen att jämväl avse icke blott en del andra i boställsordningen omförmälda frågor, vilka syntts hava betydelse för ett gott

**Detalj-
gransk-
ning.**

arrenderesultat, utan även övriga där förekommande bestämmelser. Denna granskning har föranlett en del förslag till i regel oväsentliga sakliga eller redaktionella ändringar.

Departementschefen. Av den redogörelse, jag i det föregående lämnat beträffande mitt huvudsakliga ställningstagande till de sakkunnigas förslag i sagda del av ämnet, framgår, att jag kan ansluta mig till förslaget huvudgrunder. Jämväl de av de sakkunniga eljest föreslagna ändringarna i boställsordningen har jag funnit mig kunna i det väsentligaste biträda.

Då jag nu går att redogöra för granskningen av författningsförslaget, torde jag få uppehålla mig allenast vid sådana delar, beträffande vilka jag funnit anledning att framställa någon erinran eller eljest hava något att tillägga eller särskilt anföra. I övrigt hänvisas till de sakkunnigas motivering. Vissa av mig föreslagna redaktionella eller eljest mindre väsentliga ändringar torde kunna förbigås.

Rubriken.

Departementschefen. Då de föreslagna ändringarna i boställsordningen omfatta jämväl några där förekommande underrubriker, synes den ifrågasatta nya lagen böra erhålla rubriken »Lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (nr 141 sid. 42)».

19 §.

Departementschefen. Enligt paragrafens nuvarande lydelse skola löneboställena upplåtas på arrende »i enlighet med särskilda föreskrifter, som meddelas av Konungen». I vissa andra paragrafer i boställsordningen hänvisas till nämnda »i 19 § omförmälda särskilda föreskrifter».

Sagda särskilda föreskrifter utfärdades av Kungl. Maj:t den 15 september 1911 genom förordningen angående utarrendering av prästerskapets löneboställen. Det synes då lämpligt, att hänvisning i boställsordningen må kunna utan den förut nödiga men numera överflödiga omskrivningen göras till omförmälda förordning. Då förordningen vanligen i korthet betecknas med namnet »ecklesiastika arrendeförordningen» och detta kortare namn synes böra upptagas som rubrik på den nya förordning, som torde böra utfärdas, därest de nu föreslagna ändringarna i boställsordningen helt eller delvis bliva antagna, har paragrafens första moment omredigerats därhän, att löneboställenas utarrendering förklarats skola ske »i enlighet med föreskrifter, som meddelas i en av Konungen utfärdad ecklesiastik arrendeförordning». Tillika har i vederbörande paragrafer i övrigt hänvisats till den ecklesiastika arrendeförordningen.

20 §.

Departementschefen. Den förändring, som här föreslås, är en av de viktigare nu ifrågasatta. Genom den gives uttryck åt de sakkunnigas av mig biträdda förslag därom, att befohållningen att bestämma, vilka och hurudana hus skola finnas på utarrenderat löneboställe, bör överflyttas från synerätten till de utarrenderande myndigheterna.

En konsekvens av den nu omförmälda ändringen är, efter vad de sakkunniga framhålla, att de bestämmelser, vilka kunna anses nödiga för att ytterligare reglera bebyggandet, icke hava sin plats i boställsordningen utan böra upptagas i arrendeförordningen. Andra stycket i nuvarande 20 § med dess förteckning på de hus, som räknas till de laga husen, har därför utslutits, varjämte de sakkunniga i förslaget till arrendeförordning upptagit bestämmelser, som åsyfta inskärpanDET av att löneboställe ej får förses med andra byggnader än sådana, som motsvara boställets behov och bärkraft (4 § 3 mom. c, till vilket stycke med tillhörande motiv de sakkunniga hänvisat).

I 1 mom. av förevarande 20 §, sådan denna lyder enligt de sakkunnigas förslag, har jag vidtagit viss omredigering, vilken emellertid icke innefattar någon ändring i sak utan allenast avser att åt stadgandet giva en fylligare utformning.

Såsom ett 2 mom. hava de sakkunniga från nuvarande 24 § upptagit en föreskrift rörande byggnader å till boställe hörande torp, fäbodställe m. m. Då denna föreskrift icke synes mig innehålla något nytt utöver vad i 1 mom. stadgats, har jag ansett densamma lämpligen böra utgå.

Med anledning av den hänvisning, som sålunda gjorts till de sakkunnigas förslag till arrendeförordning, torde jag böra meddela, att jag är sinnad att, om de föreslagna ändringarna i boställsordningen godkännas, vid framläggande för Kungl. Maj:t av förslag till ny arrendeförordning i huvudsak upptaga vad de sakkunniga föreslagit i avseende å boställets bebyggande; och vill jag härutinnan särskilt framhålla, att innehållet i 4 § 3 mom. c) och d) samt 17 och 18 §§ synes mig vara förtjänt av beaktande.

I sammanhang med den vidtagna förändringen i nuvarande 20 § har uttrycket »laga hus» borttagits ur den nya paragrafen; och uttrycket har av de sakkunniga jämväl eljest, så vitt angår löneboställe, utslutits ur boställsordningen. Anledningen därtill är, på sätt de sakkunniga närmare angivit, att uttrycket måste anses hava förlorat sitt berättigande, då fråga är om utarrenderat löneboställe.

Länsstyrelsen i Östersund har ansett uttrycket böra bibehållas såsom fortfarande lämpligt.

För egen del biträder jag de sakkunnigas härutinnan uttalade mening.

21 §.

Mot den här förekommande nya beteckningen »skyldighetshus» har länsstyrelsen i Jönköping framställt erinran under angivande, att uttrycket icke vore lämpligt.

Jag har ej funnit anledning att frångå förslaget.

26 §.

I fråga om den av de sakkunniga i 1 mom. vidtagna ändringen anför de (sid. 103 o. f.) huvudsakligen följande. Bestämmelserna i boställsordningen

enligt dennas nuvarande lydelse innebure, att kostnaden för löneboställes bebyggnad skulle bäras av bostället genom dettas avkastning, därvid arrendatorn vore skyldig att verkställa nybyggnaden (nuvarande 23 och 24 §§). Boställsordningen meddelade däremot icke någon uttrycklig bestämmelse, huru det skulle ställas för arrendatorn, så att de av denne havda kostnaderna komme att stanna på bostället. Enligt nuvarande 27 § förutsattes emellertid, att bördan av byggnadsskyldigheten skulle ordnas genom en årsberäkning. Där stadgades nämligen, att om arrendatorn måst för nybyggnad vidkännas större kostnad än som på hans arrendetid belöpte efter årsberäkning, så ägde han njuta gottgörelse härför på närmare angivet sätt. Grunderna för denna årsberäkning vore dock ej fastställda i boställsordningen, utan angäves skola bestämmas genom de särskilda föreskrifter, som föreläge i den ecklesiastiska arrendeförordningen. I nuvarande arrendeförordningen återfunnes grunderna för årsberäkningen i 18 §. Där stadgades, att den arrendatorn åliggande nybyggnadsskyldigheten skulle i arrendekontraktet uppskattas till visst årsbelopp i penningar. Tillika hade lämnats vissa anvisningar om vad som vore att iakttaga vid verkställandet av denna uppskattning. De sakkunniga hade till överläggning förehaft spörsmålet, huruvida det sätt, varpå frågan om årsberäkningen blivit löst i arrendeförordningen, kunde anses i alla avseenden tillfredsställande. Beträffande årsberäkningen syntes man hava att välja på endera av två metoder, nämligen antingen en beräkning, grundad på kostnadens fördelning efter s. k. byggnadsår, såsom enligt äldre rätt varit fallet, eller byggnadskostnadens uppskattning i penningar och fördelning på vissa år, på sätt i den nu gällande arrendeförordningen föreskrivits. De sakkunniga hade stannat vid den uppfattningen, att de beträffande årsberäkningen nu gällande bestämmelserna borde i huvudsak bibehållas, därvid dessa dock borde något utfyllas för att erhålla större förmåga av anpassning. Tillika hade det syntts de sakkunniga nödigt, att redan i boställsordningen infördes ett direkt stadgande angående årsberäkningen.

De av de sakkunniga beträffande 2 mom. ifrågasatta förändringarna avse dels att i tydlighetens intresse och till förekommande av skiljaktig tillämpning å olika orter i en uttrycklig bestämmelse upptaga vad enligt de sakkunnigas uppfattning redan nu vore gällande, nämligen att den ersättning, som byggnadsskyldig arrendator ägde uppbära för verkställd nybyggnad, avsåge den förhandsvis i vederbörlig ordning *beräknade* kostnaden, och dels att införa en bättre ordning i avseende å rätten för arrendatorn att som gottgörelse för byggnadskostnad åtnjuta avkortning å arrende.

I de inkomna yttrandena har icke framställts någon erinran vare sig mot bibehållandet av årsberäkning över huvud taget eller mot den form därav, som finnes angiven i arrendeförordningen och även av de sakkunniga bibehållits, eller mot införandet i boställsordningen av ett direkt stadgande angående årsberäkningen. Däremot har förekommit uttalande om önskvärdheten av att årsbeloppet inberäknades i arrendebeloppet.

Ej heller i övrigt har i yttrandena gjorts någon erinran mot förevarande paragraf.

Under förutsättning att systemet med årsberäkning finnes böra bibehållas vid utarrenderingen av de ecklesiastika boställena — i vilken händelse någon anledning att frångå den beträffande dessa boställen införda metoden med s. k. årsbelopp icke torde föreligga — synes det lämpligt att, på sätt de sakkunniga föreslagit, ett direkt stadgande angående årsberäkningen intages i boställsordningen.

Departement-
schefen.

Av de sakkunnigas betänkande framgår ej, huruvida de haft under övervägande frågan om årsberäkningens borttagande. Det torde emellertid icke saknas skäl att till närmare granskning upptaga denna fråga.

På sätt närmare inhämtas av det den 7 juni 1911 av särskilda sakkunniga avgivna betänkande och förslag angående utarrendering av prästerskapets löneboställen, avsågs att genom årsberäkningen skulle undanröjas det osäkerhetstillstånd, vari en arrendator av ecklesiastiskt löneboställe på grund av den honom åliggande byggnadsskyldigheten befunne sig med hänsyn därtill, att omfattningen av nämnda byggnadsskyldighet, vilken reglerades vid husesyner, som hölles såväl vid boställets av- och tillträde som ock under arrendetiden, icke kunde av arrendatorn med någon grad av tillförlitlighet bedömas vid arrendeavtalets ingående utan vore beroende på efterföljande förfoganden. Metoden med årsbelopp valdes med hänsyn å ena sidan till att arrendatorn icke skulle göra en oskälig vinst, för den händelse den beräknade byggnadsskyldigheten icke i verkligheten bleve till fullo utkrävd, och å den andra till att han icke bleve över hövan betungad, om denna skyldighet i en av honom icke förutsatt utsträckning drabbade honom.

Genom de av de sakkunniga föreslagna och av mig förordade förändringarna i avseende på boställets bebyggande komme i icke ringa utsträckning anledningarna till upprätthållande av systemet med årsberäkning att försvinna. Arrendespekulanten skulle redan före avtalets ingående kunna bedöma omfattningen av den med boställsarrendet förenade byggnadsskyldigheten, och denna skyldighet bleve genom arrendekontraktet noggrant bestämd. Omförmälda osäkerhetstillstånd skulle alltså till det väsentligaste bortfalla. Det enda riskmoment, som kvarstode, vore det, att ett skyldighetshus under loppet av arrendeperioden underginge så stor försämring, att det funnes böra utsynas och ersättas med annat, i vilket fall det enligt de allmänna reglerna om byggnadsskyldigheten skulle bliva arrendatorn ålagt att verkställa nybyggnaden mot gottgörelse ur boställets avkastning på vanligt sätt.

De med årsberäkningens bibehållande förenade fördelarna torde kunna sägas för arrendatorn allenast bestå i att han därigenom erhåller visshet om hur byggnadskostnaden blir honom ersatt samt att han genom den årliga obligatoriska avsättningen till byggnadsfonden bereder sig ett byggnadskapital att stå

till förfogande vid framtida behov. För pastoratet och, under vissa förutsättningar, kyrkofonden torde som fördelar kunna angivas, *dels* att befintligheten av en uppsamlad byggnadsfond medverkar till ett gynnsammare arrenderesultat under en kommande arrendeperiod med stora byggnadsföretag, vilka — om ej en byggnadsfond finnes uppsamlad — skulle tvinga en arrendator att genom upplåning anskaffa de för byggnadsarbetet erforderliga medlen, *dels* att större jämnhet i den till prästerskapets avlöning avsedda arrendeavgiften är att påräkna under olika år av en viss arrendeperiod och under olika arrendeperioder, och *dels* att det fullgörande av byggnadsskyldigheten, som äger rum genom den årsvis gjorda avsättningen, innebär en ökad trygghet för att byggnadsskyldigheten under vissa förutsättningar, exempelvis insolvens, icke bleve outkrävbar. Årsberäkningens borttagande åter skulle vara fördelaktigt därutinnan, att man vunne större enkelhet i avseende å arrendeuppskattningen och å bestämmandet av arrendatorns prestationsskyldighet, att man undveke de missförstånd, vartill den nuvarande anordningen stundom visat sig giva anledning, särskilt från arrendatorns sida, samt att man undginge den mindre tilltalande anordningen med bildande av en mängd fonder under kyrkorådens förvaltning.

Då berörda spørsmål om bibehållandet av systemet med årsberäkning icke är av principiell innebörd utan bör lösas helt och hållet ur lämplighetssynpunkt, torde jag nu kunna inskränka mig till att allenast meddela, att jag kommer att ägna vidare uppmärksamhet åt detsamma vid utarbetande av det förslag till arrendeförordning, som jag har för avsikt att anmäla för Kungl. Maj:t, sedan det visat sig, om de förslag, jag i det följande framlägger, föranleda lagstiftningsåtgärd.

På grund av nyss berörda synpunkter anser jag emellertid, i olikhet med de sakkunniga, icke lämpligt, att i boställsordningen upptages ett uttryckligt stadgande angående årsberäkningen. Nuvarande 27 § torde därför böra omarbetas på det sätt, att därur uteslutes den nu förekommande hänsyftningen på en årsberäkning och att i stället införes bestämmelse därom, att nybyggnadsskyldigheten vid löneboställe skall uppskattas i penningar och i arrendekontraktet angivas samt att den sålunda beräknade kostnaden skall för verkställd nybyggnad gottgöras arrendatorn ur boställets avkastning och eventuellt av efterföljande arrendator. De närmare bestämmelserna i såväl det ena som det andra hänseendet böra meddelas i arrendeförordningen.

Enligt de sakkunnigas förslag till arrendeförordning skola, därest redan vid arrendekontraktets upprättande befinner, att viss nybyggnad av skyldighetshus skall verkställas, i kontraktet intagas noggranna bestämmelser i avseende, bland annat, å de nya byggnadernas beskaffenhet och de beräknade kostnaderna därför. Förutom denna, aktuella, nybyggnadsskyldighet skall arrendatorn tillförbindas även en eventuell nybyggnadsskyldighet, nämligen den, som på grund av föreskrift vid ekonomisk besiktning eller synkan under arrendetiden ifrågakomma å bostället. Därjämte kan arrendatorn

under viss förutsättning utverka sig medgivande att som skyldighetshus uppföra viss byggnad eller få redan uppförd byggnad insynad. I anslutning härtill har i förevarande paragrafs 1 mom. bestämts, huru arrendatorn skall erhålla gottgörelse för den i arrendekontraktet angivna kostnaden för den aktuella byggnadsskyldigheten. I 2 mom. åter regleras motsvarande förhållande för det fall, att omförmälda eventuella byggnadsskyldighet kommer att utkrävas eller medgivande som nyss sagts lämnas honom.

Åt bestämmelserna i paragrafen har jag sökt giva en sådan utformning, att de kunna äga tillämplighet vare sig systemet med årsbelopp i enlighet med vad de sakkunniga närmare föreslagit i 18 § arrendeförordningen bibehålles eller frångås.

27 §.

Beträffande den här förekommande bestämmelsen, att arrendatorn skall själv svara för nybyggnadskostnaden, om behov av nybyggnaden uppstått till följd av hans vanvård, yttra de sakkunniga, att densamma väl ej återfunnes i boställsordningen, men innefattade en grundsats, som tvivelsutan vore en av de ledande i boställsordningen.

Någon erinran mot bestämmelsen har ej förekommit i de över betänkandet avgivna yttrandena.

För egen del instämmer jag i de sakkunnigas motivering till bestämmelsen i fråga och biträder förslaget.

Departementschefen.

29 §.

Då av- och tillträdessyn — vid vilken syn förhållandena rörande överloppshusen böra regleras — enligt förslaget icke längre skulle förrättas av synerätt, hava de sakkunniga ansett nödigt att med annat stadgande ersätta den i nuvarande 29 § förekommande bestämmelsen därom, att synerätt skulle, i brist av åsämjande, sätta värdet å överloppshusen. Det hade syntts dem lämpligast, att vid sådant tillfälle borde tillämpas det i 2 kap. 8 § nyttjanderättslagen stadgade skiljomannaförfarandet.

Med hänsyn till de omfattande befogenheter boställsnämnden, på vilken det enligt förslaget skall framdeles ankomma att förrätta sådan syn, som nu sagts, fått sig tillagda, förefaller det mig lämpligt, att värderingen av överloppshusen anförtros åt boställsnämnden. I enlighet härmed har paragrafen omredigerats.

Departementschefen.

31 §.

Förslaget innebär den ändring i förut gällande bestämmelser, att ekonomisk besiktning framdeles skulle förrättas vart femte år jämväl å sådana löneboställen, därifrån avkastningen ingår till vederbörande kyrkoråd, och för vilka för närvarande gäller en mellantid av tio år. Beträffande prästgårdar har bibehållits bestämmelsen om sådan besiktning vart tionde år.

Enligt de inkomna yttrandena hava endast ett fåtal vederbörande haft något att erinra mot förslaget. Två länsstyrelser (Jönköping och Mariestad) och två domkapitel (Linköping och Skara) hava ansett ekonomisk besiktning böra förrättas även å prästgård vart femte år. I denna mening har kammarkollegiet instämt. Andra vederbörande hava funnit mindre lämpligt att till fem år förkorta intervallerna mellan besiktningarna å löneboställena; länsstyrelsen i Visby har förordat mellantidens bestämmande till högst sju år.

Departement-
schefen.

Vid överbägande av samtliga på frågan inverkan omständigheter har jag funnit de av de sakkunniga för förslaget anförda skälen vara övertygande, varför jag biträder förslaget.

Då det onekligen förekommer löneboställen, vilka på grund av avlägsen belägenhet eller svag beskaffenhet eller båda dessa skäl tillsammans icke förmå bära kostnaden för ekonomisk besiktning vart femte år, eller varå ekonomisk besiktning på grund av sättet för boställets disposition (exempelvis upplåtelse till tomt) är ändamålslös, synes det dock vara nödigt att bereda möjlighet till undantag från den allmänna regeln om ekonomisk besiktnings hållande å löneboställe vart femte år. Sådana undantag torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att medgiva. I överensstämmelse härmed har paragrafen omredigerats.

32 §.

Efter vad förut närmare anförts, hava de sakkunniga föreslagit en förändrad ordning beträffande förrättandet av ekonomisk besiktning, nämligen sålunda att dylik förrättning skulle ske genom en nämnd, bestående av tre i lantbruks- och affärsförhållanden kunniga män, av vilka en, tillika ordförande, jämte ersättare för honom skulle för högst tre år åt gången förordnas av Konungen, och två skulle, jämte lika antal ersättare, likaledes för tre år åt gången utses, den ene av landstinget, eventuellt domkapitlet, och den andre av hushållningssällskapets förvaltningsutskott.

I det föregående (s. 29 och 52) har lämnats redogörelse för vad beträffande den sålunda föreslagna förändringen anförts i de i ärendet inkomna yttrandena.

Departement-
schefen.

För den huvudsakliga ståndpunkt, jag för egen del intager beträffande förslaget i denna del, har jag likaledes tidigare redogjort. Jag har sålunda tillkännagivit min anslutning till förslaget om inrättandet av en boställsnämnd, som skulle hava till huvudsaklig verksamhet att verkställa arrendeuppskattning samt förrätta ekonomisk besiktning å löneboställen och prästgårdar ävensom av- och tillträdessyn å löneboställen. Jag har vidare angivit de grunder, efter vilka indelningen i verksamhetsområden borde äga rum, ävensom meddelat, vilka myndigheter enligt min uppfattning borde få sig anförtrott att utse dem, som, jämte den av Konungen valde ordföranden, skulle vara ledamöter i boställsnämnden. Slutligen har jag förklarat mig anse, att bestämmelsen i sistnämnda hänseende lämpligen icke borde hava sin plats i boställsordningen.

I anslutning härtill har jag låtit omredigera paragrafens första moment sålunda, att två av nämndens ledamöter skola, jämte lika antal ersättare, för tre år åt gången utses i den ordning, Konungen föreskriver. De sålunda på Kungl. Maj:ts ankommande föreskrifterna torde beträffande löneboställena böra meddelas i den ecklesiastika arrendeförordningen samt i fråga om prästgårdarna i särskild kungörelse.

Beträffande nämndens kvalifikationer hava dessa av de sakkunniga angivits så, att nämnden skulle bestå av tre i »lantbruks- och affärsförhållanden kunniga män». Det citerade uttrycket är hämtat från kungörelsen den 4 juni 1908 angående förändrade grunder för förvaltningen av kronans jordbruksdomäner (punkt 6:o). Då ordet »affärsförhållanden» syns mig lätt kunna missförstås, har uttrycket i fråga ändrats till »i lantbruks- och därmed sammanhängande affärsförhållanden kunniga män».

Med anledning av en av kammarkollegiet framställd erinran har sista punkten i 1 mom. utbytt mot det kortare uttrycket: »Boställsnämndens tjänstgöringsområde bestämmes av Konungen».

Det har förut erinrats, att i en del av de i ärendet avgivna yttrandena uttalats betänkligheter med anledning av de ökade kostnader, som skulle uppstå som en följd av den föreslagna nämndens verksamhet, samt att dessa betänkligheter syns mig vara förtjänta av uppmärksamhet. Jag har även angivit, hurusom kostnadssynpunkten bör beaktas vid bestämmandet av boställsnämndens tjänstgöringsområde och vid avfattningen av arrendeförordningens föreskrifter om nämndens verksamhet.

Ett boställsordningen berörande förslag, som syftar till kostnadernas begränsande, är det, som i vissa yttranden framförts därom, att boställsnämnden icke alltid skulle behöva i sin helhet anlitas för ekonomisk besiktning hållande. Detta skulle bliva fallet exempelvis, då fråga vore om boställen av ringare avkastningsförmåga eller då fråga ej kunde förväntas uppstå om insynning eller utsynning av hus.

Dessa uttalanden torde vara gjorda i anslutning till nyssnämnda kungörelse den 4 juni 1908 (punkt 28:o), enligt vilken besiktning av domänintendenten eller den länsstyrelsen i hans ställe förordnar är det normala.

Då enligt de sakkunnigas förslag (53 §) det vid ekonomisk besiktning meddelade beslutet skall, där det ej överklagas, gå i verkställighet såsom laga kraft ägande dom, synes det visserligen betänkligt att åt nämndsordföranden ensam anförtro att meddela beslut, som kunna medföra ekonomiska förpliktelser för arrendator eller annan. Det har emellertid syns mig önskvärt att, då fråga är om löneboställe, öppenhålla möjligheten av ett enklare och därigenom billigare förfaringssätt. Såsom ett oundgängligt villkor för detta enklare förfaringssätt lärer böra uppställas, att vederbörande arrendator lämnar sitt medgivande därtill.

I anslutning till det anförda har jag ansett ett särskilt moment böra insättas i förevarande 32 § av det innehåll, efterföljande förslag närmare visar. Detta moment har erhållit nummer 2, därvid det i de sakkunnigas förslag

under sagda nummer upptagna momentet erhållit plats som ett andra stycke i 1 mom.

33 §.

Departement-
schefen.

Enligt 3 mom. av de sakkunnigas förslag skall under där angiven förutsättning framställning om förordnande av särskild ordförande göras hos Konungen. Det har synts mig obehövt, att Kungl. Maj:t skulle besväras för meddelande av sådant förordnande. Befogenheten härutinnan torde lämpligen kunna delegeras på länsstyrelsen, så mycket hellre som Kungl. Maj:t icke lärer vilja meddela förordnandet utan länsstyrelsens hörande, samt behovet av särskild ordförande oftast torde vara brådskande.

I enlighet härmed har jag låtit omarbета momentet.

35 §.

Departement-
schefen.

Med hänsyn till behovet att nedbringa kostnaden för ekonomisk besiktning har jag ansett konsistorieombud icke behöva förordnas annat än i fall, då sådant prövas nödigt. Jag förutsätter, att sådant förordnande endast i undantagsfall skall befinnas erforderligt. I enlighet härmed har paragrafen omredigerats.

Den i paragrafen bestämda tiden av minst sex veckor, som domkapitel och kyrkostämma skola ha på sig för utseende av ombud vid ekonomisk besiktning, torde utan olägenhet kunna förkortas till en månad.

37 §.

Förevarande paragraf är i huvudsak allenast en kompilation av bestämmelserna i nuvarande boställsordningens 39 och 50 §§. Därjämte hava vissa bland de nuvarande bestämmelserna omredigerats för att göra dem mera tydliga eller effektiva eller i syfte att bringa dem i överensstämmelse med vissa i boställsordningen föreslagna förändrade bestämmelser. Genom de vidtagna förändringarna, vilka väl medfört en något större vidlyftighet än förut, men efter de sakkunnigas tanke tillika förlänat ökad tydlighet åt bestämmelserna, har även åsyftats att giva förrättningsmännen bättre ledning vid uppdragets fullgörande än de nuvarande bestämmelserna synas lämna.

Egentligt nytt är allenast, att insyning av hus kan äga rum vid ekonomisk besiktning.

Mot den föreslagna nya lydelsen har icke avhörtts annat än en oväsentlig erinran, vilken hänför sig till 2 mom.

Departement-
schefen.

Det verkställda sammanförandet av de delvis olika lydande bestämmelserna i ovannämnda 39 och 50 §§ likasom de i tydlighetens intresse vidtagna, i huvudsak redaktionella ändringarna synas mig vara till uteslutande fördel; och mot nyss omförmälda, i paragrafen införda nyhet har jag intet att erinra.

39 §.

Domkapitlet i Linköping har erinrat, att en tillträdande boställshavare kunde behöva någon tid att göra sig förtrogen med prästgårdens tillstånd. I anslutning härtill har kammarkollegiet ansett den tid, inom vilken tillträdaren må begära av- och tillträdesdyn, lämpligen böra bestämmas till senast en månad efter tillträdesdagen.

Erinringen synes mig befogad, varför jag i paragrafen infört den av kammarkollegiet föreslagna bestämmelsen, dock att ordet »tillträdesdagen» lämpligen bör utbytas mot »avträdesdagen».

Departementschefen.

43 §.

Enligt vad jag ovan anført har jag biträtt de sakkunnigas förslag att frångå den nuvarande formen för av- och tillträdesdyn å lönebställen och överlämna till boställsnämnden att förrätta sådan syn.

Departementschefen.

Paragrafens innehåll torde böra utfyllas med en bestämmelse att syn, varom här är fråga, skall förrättas å tjänlig årstid.

53 §.

Innehållet i denna paragraf, som avser att under viss förutsättning åt beslut vid ekonomisk besiktning samt av- och tillträdesdyn förläna verkan av laga kraft ägande dom, är nytt. Bestämmelsen är föranledd närmast av att det judiciella förfarandet vid av- och tillträdesdyn skulle upphöra. Rörande den närmare motiveringen torde få hänvisas till betänkandet sid. 114 och 115.

Frånsett att bestämmelsen i fråga skulle vara obehöblig, därest, såsom av enstaka vederbörande uttalats, den nuvarande ordningen vid ekonomisk besiktning samt av- och tillträdesdyn bibehölles, har någon erinran ej förekommit i de i ärendet avgivna yttrandena.

För egen del tillstyrker jag den föreslagna bestämmelsen.

Departementschefen.

54 §.

Beträffande den här föreslagna ersättningen till ledamöterna av boställsnämnden har länsstyrelsen i Jönköping uttalat som sin mening, att ersättningen vore så knappt tilltagen, att det säkerligen skulle möta stora svårigheter att till dylika ledamöter erhålla fullt kvalificerade personer, såvida dem icke tilldelades särskilda arvoden. Även en kontraktsprost har ansett ersättningen för njugg.

Uttalandena i fråga kunna väl ej fränkännas ett visst fog; men då eljest ingen av dem, som yttrat sig i ärendet, framställt någon erinran mot de sakkunnigas förslag, har jag funnit mig böra biträda detsamma.

Departementschefen.

55 §.

Den i 4 mom. gjorda hänvisningen till 40 § torde lämpligen böra göras till 38 §.

Departementschefen.

59 §.

Beträffande den här föreslagna förändringen hava de sakkunniga anfört bl. a.:

Enligt nuvarande 59 § är synerätt, utan hinder av beslut, som meddelats ifråga om vilka hus skola finnas å boställe — såväl prästgård som löneboställe — berättigad att, på grund av sedermera inträffade förhållanden, i detta avseende annorlunda förordna. Härutinnan hava de sakkunniga nu föreslagit den förändring, att denna rättighet skall bortfalla, så vitt löneboställe angår. Förändringen inskränker sig icke till att blott utgöra en konsekvens av förslaget om upphörandet av synerätts befogenhet att bestämman över huru löneboställe skall vara bebyggt, den sträcker sig längre och åsyftar, att ej heller de myndigheter, vilka i synerätts ställe skola hava att bestämma rörande löneboställets bebyggande, skola äga att under löpande arrendeperiod emot arrendatorns bestridande förordna om löneboställets bebyggande annorlunda, än som vid arrendeavtalets ingående var mellan parterna avsett.

Förslaget har icke mött någon erinran.

Departementschefen.

På de av de sakkunniga anförda skälen tillstyrker jag den här vidtagna förändringen.

62 §.

De sakkunniga hava av skäl, för vilka redogjorts i betänkandet sid. 120 —123, föreslagit upptagande i förevarande paragraf av bestämmelse därom, att upplåtelse under tomträtt av tomt å löneboställe tillhörigt område, som i stadgad ordning blivit planlagt till bebyggande, samt under vattenfallsrätt av vattenfall, som hör till löneboställe, finge äga rum, där Konungen för särskilt fall funne skäligt sådant medgiva.

Departementschefen.

För min del finner jag tillräckliga skäl för närvarande icke föreligga för det sålunda föreslagna institutets införande.

68 §.

Departementschefen.

Med hänsyn till den av mig föreslagna omredigeringen av 32 § torde den av de sakkunniga föreslagna 68 § böra utgå.

Sedan departementschefen därefter uppläst ett i enlighet med ovan angivna grunder inom departementet upprättat *förslag till lag om vissa ändringar i eklelesiastik boställsordning den 9 december 1910 (nr 141, s. 42)* hemställer departementschefen, att lagrådets utlåtande över nämnda förslag måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, inhämtas medelst utdrag av protokollet.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

Em. G:son Bergman.

FÖRSLAG

till

Lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (nr 141 s. 42).

Häriigenom förordnas, att ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 skall i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse.

9 §.

Där vid syn eller ekonomisk besiktning föreskrift meddelas om storleken, inredningen och övriga beskaffenheten av laga hus å prästgård, iakttages, å ena sidan, att byggnadens varaktighet och boställshavarens skäligen behov tillgodoses samt, å andra sidan, att de med byggnadsskyldighetens fullgörande förenade kostnader ej varda mer än nödigt betungande.

III KAP.

Om löneboställen.

19 §.

1. Löneboställen skola upplåtas på arrende i enlighet med föreskrifter, som meddelas i en av Konungen utfärdad ecklesiastik arrendeförordning.

2. I fråga om arrende, som nu sagts, skall vad här nedan i denna boställsordning stadgas lända till efterrättelse. I de delar, varom boställsordningen ej innehåller bestämmelser, tillämpas allmän lag och den ecklesiastiska arrendeförordningen.

20 §.

Löneboställe skall, där det ej på grund av svag beskaffenhet eller såsom icke avsett för jordbruk eller av annat skäl anses kunna med större fördel utarrenderas obebyggt, vara försett med de byggnader, som, på sätt i den ecklesiastiska arrendeförordningen närmare stadgas, bestämmas av den utarrenderande myndigheten efter förslag, som uppgöres i sammanhang med arrendeuppskattningen.

21 §.

Å löneboställe skola de byggnader, som omförmälas i 20 §, nybyggas och underhållas av arrendatorn. Sådana byggnader kallas i denna boställsordning arrendatorns skyldighetshus.

22 §.

Arrendatorns skyldighetshus skola uppföras efter ortens sed och av ändamålsenliga byggnadsämnen till den storlek och av den beskaffenhet, behovet i varje särskilt fall fordrar.

23 §.

Då föreskrift meddelas om vilka skyldighetshus skola finnas å löneboställe samt om storleken, inredningen och övriga beskaffenheten av sådant hus, skall iakttagas, att löneboställets bebyggande sker på ett i förhållande till boställets storlek och avkastningsförmåga och med hänsyn till angelägenheten att för bostället erhålla skäligt arrende så ekonomiskt sätt, som omständigheterna medgiva.

24 §.

Uppkommande brister å arrendatorns skyldighetshus skola avhjälpas och nybyggnad av dessa hus verkställas i den mån sådant föreskrives eller eljest bliver nödigt.

25 §.

1. I fråga om rätt för tjänstinnehavare och arrendator samt pastorat eller församling att erhålla virke från löneboställes skog lände till efterrättelse vad särskilt är stadgat.

2. Andra å löneboställe tillgängliga byggnadsämnen än virke må, där sådant kan ske utan men för bostället eller förnärmande av arrendators rätt, användas till nybyggnad, förbättring eller underhåll av prästgård och kyrka.

26 §.

1. Nybyggnadsskyldigheten vid löneboställe skall uppskattas i penningar och i arrendekontraktet angivas. Där arrendator icke under sin arrendetid ur boställets avkastning bekommer full gottgörelse för sålunda beräknad kostnad för verkställd nybyggnad, äger han, vid boställets avträdande, av den nye arrendatorn uppbära återstoden.

Närmare bestämmelser härom meddelas i den ecklesiastika arrendeförordningen.

2. Har arrendator haft att utföra nybyggnad, som icke blivit i arrendekontraktet särskilt angiven, njute han gottgörelse jämväl för denna nybyggnadskostnad på sätt i 1 mom. sägs.

3. Vad ny arrendator jämlikt 1 eller 2 mom. fått utgiva skall anses som av honom förskjuten nybyggnadskostnad.

27 §.

Har behov av nybyggnad uppstått till följd av arrendatorns vanvård, svare själv för kostnaden.

28 §.

Skyldighetshusen vare arrendatorn pliktig att brandförsäkra, då arrendet för bostället uppbäres av vederbörande kyrkoråd, för kyrkorådets räkning, men eljest för domkapitlets räkning till husens fulla, i behörig ordning uppskattade värde; och skall sådan försäkring av honom behörigen vidmakt hållas. Arrendator, som försummat sin skyldighet att taga eller vidmakt hålla brandförsäkring, svare själv för brandskada.

29 §.

1. Alla andra byggnader å löneboställe än arrendatorns skyldighetshus äro överloppshus, vilka tillträdaren äger att från avträdaren lösa till det värde, som, i brist av åsämjande, bestämmes vid av- och tillträdessynen. Har tillträdaren vid synen tillkännagivit sin avsikt att ej lösa överloppshus, eller underlåter han att inom en månad efter synen förklara sig villig därtill, må avträdaren bortföra huset inom tid, som vid synen föreskrives, eller, där sådan föreskrift icke lämnats, inom ett år från avträdadet av arrendet; åliggande det avträdaren, om han bortför huset, att vidtaga de åtgärder, som kunna erfordras för återställande av jord eller byggnad i samma skick, vari den befanns före överloppshusets uppförande; och böra vid synen meddelas härutinnan erforderliga bestämmelser.

2. Har ej avträdaren inom den bestämda tiden bortfört överloppshus, som han enligt 1 mom. är berättigad borttaga, tillfalle huset tillträdaren med den rätt, med vilken avträdaren innehaft detsamma.

IV KAP.

Om tillsyn å boställen samt om ekonomiska besiktningar och syner.*Allmän bestämmelse.*

30 §.

1. Domkapitlet bör tillse, att inom stiftet belägna boställen varda till hus och ägor behörigen vidmakthållna. Anser domkapitlet boställes rätt vara genom något av domstol eller annan myndighet meddelat beslut förnärmat eller att vid sådant beslut icke iakttagits vad i 9 och 23 §§ föreskrives, skall domkapitlet i behörig ordning överklaga beslutet.

2. Över fullgörandet av arrendator åliggande brandförsäkringsplikt hålle domkapitlet noggrann tillsyn.

Ekonomisk besiktning.

31 §.

För tillsyn å samtliga boställens hävd till hus och jord skola hållas ekonomiska besiktningar, å prästgårdar inom utgången av tionde året och å löneboställen, där ej Konungen för visst boställe eller viss grupp av boställen annorlunda bestämmer, inom utgången av femte året efter det, då syn å hävden eller ekonomisk besiktning näst förut å bostället förrättats; ägande domkapitlet att i händelse av särskilt behov även å annan tid äska ekonomisk besiktning å visst boställe.

32 §.

1. Ekonomisk besiktning förrättas, på anmodan av domkapitlet, av en boställsnämnd, bestående av tre i lantbruks- och därmed sammanhängande affärsförhållanden kunniga män, av vilka en, tillika ordförande, jämte ersättare för honom, för högst tre år åt gången förordnas av Konungen och två skola, jämte lika antal ersättare, likaledes för tre år åt gången, utses i den ordning, Konungen föreskriver. Boställsnämndens tjänstgöringsområde bestämmes av Konungen.

Stanna nämndens ledamöter i olika meningar, gälle vad de flesta säga. Har var sin särskilda mening, gälle ordförandens.

2. Ekonomisk besiktning å löneboställe må ock kunna förrättas av ordföranden ensam, därest domkapitlet med hänsyn till boställets ringhet eller andra omständigheter prövar sådant lämpligen kunna äga rum och arrendatorn därtill lämnar medgivande. Vid sådan besiktning må dock ej handläggas frågor om utdömande eller insyning av skyldighetshus.

33 §.

1. Såsom jäv mot ledamot av boställsnämnd gälle: om han är med boställshavare eller annan part i den skyldskap eller det svågerlag, som i 13 kap. 1 § rättegångsbalken om jäv mot domare sägs; eller om ledamot är boställshavares eller annan parts vederdeloman eller uppenbare ovän; eller om ledamot eller den, som står till honom i sådan skyldskap eller svågerlag, som nämnt är, äger i målet del eller eljest kan av förrättningen vänta synnerlig nytta eller skada, därvid dock den omständighet, att ledamot eller hans bemålde skyldeman, såsom medlem av församlingen, är pliktig deltaga i kostnad för nybyggnad och underhåll å boställe, ej må såsom jäv räknas. Har ledamot av boställsnämnd i egenskap av tjänsteman rättegång med boställshavare eller arrendator av boställe, eller söker någon sak med ledamot eller tillfogar honom något med ord eller gärning i uppsåt att honom därmed jävig göra, det må ej heller för jäv räknas.

2. Vet nämndens ordförande, att sådant jäv mot honom är, eller är han av laga förfall hindrad att deltaga i nämnden, inkalle han i sitt ställe den

av Konungen för honom förordnade ersättaren. Förekommer dylikt jäv mot eller förfall för någon av nämndens övriga ledamöter, göre denne omedelbart anmälan därom hos ordföranden, vilken ombesörjer inkallandet av ersättare.

3. Därest i det fall, att ordförande eller annan ledamot på grund av laga förfall eller jäv är hindrad att deltaga i nämnden, sådant hinder möter jämväl för ersättaren, åligger det ordföranden att om förhållandet göra anmälan hos länsstyrelsen, som har att för ifrågavarande tillfälle förordna ordförande eller ledamot av nämnden.

34 §.

Nämndens ordförande utsatte tid för de ekonomiska besiktningar, om vilka domkapitlet på sätt i 32 § sägs förordnat, med iakttagande, att de hållas å tjänlig årstid och att, där så kan ske, besiktningar i samma ort förrättas omedelbart efter varandra.

35 §.

1. Minst en månad före besiktningen skall ordföranden om tiden därför underrätta domkapitlet, vilket, där sådant prövas nödigt, förordnar sakkunnig person att å domkapitlets vägnar närvara vid besiktningen. Inom lika tid åligger det ordföranden att, när församlings rätt ifrågakommer, hos kyrkostämmans ordförande påkalla kyrkostämman för utseende av ombud för församlingen att vid besiktningen bevaka dess rätt. Om mottagandet av under rättelse, varom nu är sagt, skall bevis genast av vederbörande tillställas ordföranden. Övriga parter skola minst fjorton dagar före besiktningen av ordföranden kallas till densamma.

2. När ordföranden bevisligen iakttagit vad enligt 1 mom. åligger honom, må parts eller ombuds uteblivande ej utgöra hinder för besiktningens företagande.

36 §.

Anmäles vid förrättningen jäv mot ordföranden, och finner nämnden det vara lagligen grundat, inställes förrättningen och förfares för inkallande av annan ordförande så som i 33 § sägs. Förekommer mot annan ledamot jäv, som av nämnden godkännes, ombesörje ordföranden inkallande av ersättare för honom. Ogillas jävet, skall förrättningen fortgå; vederbörande obetaget att i sammanhang med huvudsaken klaga över beslut, varigenom jävsanmärkning ogillats.

37 §.

1. Vid ekonomisk besiktning har nämnden att iakttaga vad här nedan sägs:

a) Tillses, huruvida instrument över förut å bostället hållna ekonomiska besiktningar och syner samt andra bostället rörande handlingar fortfarande finnas i behåll, ävensom huruvida arrendatorns skyldighetshus äro behörigen brandförsäkrade och försedda med nödig brandredskap, varjämte vederbörande avfordras redovisning för husröte- eller brandskadeersättning samt årsbelopp eller andra medel, vilka böra för boställets räkning redovisas.

b) Efterses och antecknas i vad mån förut föreskrivna nybyggnader, förbättringar och andra åtgärder blivit verkställda.

c) Är efter senaste ekonomiska besiktning eller syn hus, som bör finnas vid bostället, nybyggt, tillses, huruvida det är i överensstämmelse med givna föreskrifter samt i övrigt ändamålsenligt och med omsorg uppfört. Nämnden meddelar därefter beslut, huruvida huset må, i befintligt skick eller sedan därå anmärkta felaktigheter och brister blivit avhulpna, insynas, eller om det icke kan godkännas, i vilket senare fall tillika lämnas föreskrift angående därav påkallade åtgärder.

d) Boställets hus i övrigt besiktigas, varvid, när fråga uppstår om nybyggnad eller underhåll av hus å prästgård eller om nybyggnad å löneboställe, efter noggrann prövning meddelas yttrande, huruvida anmärkta bristfälligheter kunna anses hava uppkommit genom boställshavarens eller, å löneboställe, arrendatorns vanvård, varjämte prövas, huruvida bristfälligheterna lämpligen kunna genom endast bättrande avhjälpas eller nybyggnad skall anses nödig, dock att, där bristfälligheterna å sätesbyggning å prästgård finnas sådana, att de ej kunna genom endast bättrande avhjälpas, frågan om nybyggnad skall jämlikt 11 § hänvisas till handläggning vid laga syn.

e) Föreskrives enligt stycket d), med den inskränkning där sägs, byggande av nytt hus å prästgård, utser nämnden därtill plats, vilken, såvida utan skada för bostället eller oskäligen tillökning i byggnadskostnaden kan ske, lämpas efter boställshavarens önskan. Vidare bestämmer nämnden storleken, inredningen och övriga beskaffenheten av det nya huset samt uppgör kostnadsförslag, därvid för virke eller andra byggnadsämnen, som, på sätt särskilt finnes stadgat, erhållas från boställe, icke må beräknas annat värde än som prövas motsvara erforderlig arbets- och forslingskostnad jämte andra utgifter för byggnadsämnenas beredning.

f) Varder enligt stycket d) hus å löneboställe utsynat, meddelas tillika åläggande för arrendatorn att, efter bestämmande i den i 20 § omnämnda ordning, i det utsynades ställe uppföra nytt hus; och upprättas efter undersökning ej mindre förslag rörande platsen för det nya huset samt rörande storleken, inredningen och övriga beskaffenheten därav än även, med iakttagande av vad i stycket e) sägs, kostnadsförslag.

g) Nödiga förbättringar å hus, som anses böra bibehållas, föreskrivas, med utsättande av därför erforderlig kostnad.

h) Boställets ägor besiktigas. De brister, som förefinnas å prästgård i avseende å vården av prästgårdsområdet med tillhörande trädgård samt å löneboställe i avseende på åkerns hävdande, övriga ägors skötsel och vård, hägnaders och dikens anbringande och underhåll samt torvmosses begagnande, allt efter vad för varje fall är stadgat, antecknas, de åtgärder och förbättringar, som i följd därav erfordras, föreskrivas och kostnaden för

desamma utsättes. Finnes å lönebställe antaget brukningssätt uppenbart leda till skada för bostället, föreskrives nödig rättelse.

i) Tid utsättes, inom vilken föreskriven nybyggnad, förbättring eller annan åtgärd bör genom vederbörande vara verkställd.

j) I övrigt anställes undersökning och meddelas föreskrift i alla de frågor, som enligt denna boställsordning eller annan författning skola vid ekonomisk besiktning handläggas.

k) Vid förrättningens avslutande tillkännagives och i instrumentet antecknas, att den med förrättningen missnöjde äger att, vid förlust av rätt till vidare talan, inom trettio dagar efter förrättningens avslutande anmäla sig å landet hos domaren och i stad hos rådstuvurättens ordförande med begäran om laga syn.

2. Omedelbart efter förrättningens avslutande skall ordföranden dels, i fall som i 1 mom. f) avses, med bifogande av de upprättade förslagen, å ort som vederbör anmäla frågan om närmare föreskrifter rörande det nya husets uppförande, dels ock skriftligen underrätta kontraktsprosten om tiden, inom vilken vid förrättningen föreskrivna arbeten skola vara verkställda.

Av- och tillträdessyn.

38 §.

Av- och tillträdessyn å prästgård förrättas å tjänlig årstid, på landet av domare jämte minst två, högst fyra nämndemän, allt efter som domaren prövar nödigt, samt i stad av rådstuvurätt; ägande å landet domaren och i stad rådstuvurätten att till rättens biträde vid synen, där så finnes behöfligt, tillkalla byggnadskunnig person.

39 §.

1. Av- och tillträdessyn å prästgård hålles på begäran av domkapitlet, därest vid ombyte av boställshavare denne eller vederbörande byggnadsskyldig senast en månad efter avträdesdagen hos domkapitlet äskar sådan syn eller domkapitlet eljest finner syn böra hållas. Mottager boställshavare prästgård utan av- och tillträdessyn, svare sedan för allt vad företräderen under dennes besittningstid i avseende å boställets vård ålegat.

2. Av- och tillträdessyn å prästgård, då sådan syn ifrågakommer, skall, sedan avträde ägt rum, hållas inom sex månader därefter.

40 §.

Av- och tillträdessyn å prästgård begäres å landet hos domaren samt i stad hos rådstuvurättens ordförande; och skola därvid insändas instrument över senaste av- och tillträdessyn och därefter hållna laga syner ävensom senaste ekonomiska besiktning, om sådan hållits senare än av- och tillträdessyn.

41 §.

1. Då av- och tillträdessyn å prästgård är begärd, skall domaren eller rätten utsätta tid för densamma och därom minst en månad förut underätta domkapitlet, vilket förordnar vederbörande kontraktsprost eller, vid förfall för denne, annat ombud att å dess vägnar vid synen bevaka boställets rätt och bästa. Inom lika tid åligger domaren eller rätten att hos kyrkostämmans ordförande påkalla kyrkostämman för utväljande av ombud till bevakande av församlingens talan. Om mottagandet av under rättelse, varom nu är sagt, skall bevis genast av vederbörande översändas till domaren eller rätten. Domaren eller rätten föranstalte ock, att övriga parter varda minst fjorton dagar, om de bo inom pastoratet, eljest en månad före synen till densamma kallade; skolande domaren till synen kalla nämnd.

2. Skall vid avträddandet boställe övertagas av domkapitlet för allmän kassas räkning, och är den löntagare utnämnd, som efter domkapitlet kommer att tillträda bostället, då skall jämväl sådan löntagare genom domkapitlets försorg kallas till synen och bevis därom insändas till domaren eller rätten.

42 §.

När domaren eller rätten bevisligen iakttagit, vad enligt nästföregående § åligger dem, må parts eller ombuds uteblivande ej utgöra hinder för synens företagande.

43 §.

1. Av- och tillträdessyn å löneboställe hålles, på begäran av domkapitlet, av den i 32 § omförmälda nämnd i anledning av ombyte av arrendator och förrättas å tjänlig årstid. Nämndens ordförande äger att till biträde vid synen, där så finnes behöfligt, tillkalla byggnads- eller eljest sakkunnig person.

2. Sådan syn må ej hållas tidigare än sex månader före fardagen eller senare än sex månader efter samma dag.

44 §.

Då av- och tillträdessyn å löneboställe begäres, skola till nämndens ordförande insändas instrument över senaste av- och tillträdessyn samt därefter hållna syner och ekonomiska besiktningar ävensom gällande arrendekontrakt.

45 §.

I avseende å av- och tillträdessyn å löneboställe skola i tillämpliga delar gälla de i 32 § 1 mom. andra stycket samt 33—36 §§ för ekonomisk besiktning givna bestämmelser.

46 §.

Vad i 37 § stadgas för ekonomisk besiktning gälle i tillämpliga delar för av- och tillträdessyn å såväl prästgård som löneboställe. Därjämte skall

iakttagas, vid av- och tillträdessyn å prästgård: att, där synerätten finner sättesbyggning böra nybyggas, härutinnan erforderliga bestämmelser meddelas; samt vid av- och tillträdessyn å löneboställe: att bestämmelse meddelas angående beloppet av den gottgörelse för verkställd nybyggnad, avträdande arrendator jämlikt 26 § må vara berättigad att av ny arrendator uppbära.

47 §.

1. På grund av vad vid av- och tillträdessyn å löneboställe av nämnden blivit bestämt, skall, där så erfordras, mellan avträdare och tillträdare upp-rättas och i nämndens utslag införas likvid, fullständigt upptagande å ena sidan alla de belopp, vilka påförts avträdaren, och å andra sidan allt vad honom tillgodoförts.

Likviden, som inrättas efter vad behovet i varje fall fordrar, skall tydligt utvisa vad avträdaren eller tillträdaren bliver skyldig eller får till godo.

2. Har av- och tillträdessyn å löneboställe hållits före avträdet, må avträdaren vid uppgörelse med tillträdaren tillgodoräkna sig kostnaden för de avträdaren ålagda arbeten, som han före avträdet verkställt.

48 §.

Sedan boställe avträts, må avträdaren ej befatta sig med några arbeten å bostället, utan skall vad då brister av det, som enligt föreskrift vid av- och tillträdessyn på honom ankommer, mot rätt till därför upptaget kostnadsbelopp verkställas, å prästgård av pastoratet, och å löneboställe av tillträdaren.

49 §.

I det fall, som i 41 § 2 mom. avses, äge den domkapitlet efterträdande löntagaren att vid synen göra de anmärkningar i avseende å befintliga brister, vartill han finner anledning. Rättsförhållandet mellan domkapitlet och honom må vid denna syn komma under bedömande allenast där båda därom åsämjas, och vare efterträdande löntagaren endast i sådant fall behörig att fullfölja talan mot synerättens beslut.

Laga syn.

50 §.

Laga syn hålles, då missnöje mot ekonomisk besiktning å prästgård eller löneboställe eller mot av- och tillträdessyn å löneboställe blivit anmält, ävensom eljest då laga syn av domkapitlet eller byggnadsskyldig begäres.

51 §.

1. Vid laga syn behandlas de ämnen, som blivit enligt denna boställsordning eller annan författning till sådan syn hänskjutna.

2. Är, då missnöje mot ekonomisk besiktning å prästgård eller löneboställe eller mot av- och tillträdessyn å löneboställe blivit anmält, klagan tillika förd över beslut, varigenom mot ledamot av boställsnämnd gjort jäv ogillats, och finner synerätten jävsanmärkningen vara lagligen grundad, skall ny besiktning verkställas av synerätten, som därvid meddelar de föreskrifter, vilka av omständigheterna finnas påkallade.

52 §.

I fråga om laga syn skola de i 38 samt 40—42 §§ för av- och tillträdesyn å prästgård meddelade föreskrifter i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

För ekonomiska besiktningar och syner gemensamma bestämmelser.

53 §.

Där ej inom stadgad tid anmälan om missnöje mot ekonomisk besiktning å prästgård eller löneboställe eller mot av- och tillträdesyn å löneboställe blivit gjord med begäran om laga syn, gånge det vid förrättningen meddelade beslutet i verkställighet såsom laga kraft ägande dom.

54 §.

1. Ledamöter av boställsnämnd och synerätt samt konsistorieombud skola för sitt uppdrag åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt bestämmelserna i gällande resereglemente, därvid ordförande i boställsnämnd skall likställas med domänintendent och annan med nämndeman, där han icke på grund av innehavande befattning är berättigad till högre ersättning.

2. Biträdande sakkunnig erhåller gottgörelse efter bestämmande av boställsnämnd eller synerätt.

55 §.

1. Kostnaden för ekonomisk besiktning skall gäldas för prästgård, där icke på grund av särskilt stadgande för visst fall annorlunda medgives, av pastoratet och för löneboställe av arrendatorn; dock att, där besiktning i följd av någons tredska eller försummelse särskilt påkallats, den tredskande eller försumlige skall vara skyldig att enligt boställsnämndens bestämmande gottgöra pastoratet eller annan vad för sådan besiktning bör utgivas.

2. Kostnaden för av- och tillträdesyn skall gäldas för prästgård av pastoratet, avträdare och tillträdare till en tredjedel var samt för löneboställe av avträdare och tillträdare till hälften vardera.

3. Kostnaden för laga syn skall gäldas för prästgård av pastoratet och för löneboställe av arrendatorn, eller, där sådan syn hålles på grund av klagan mot av- och tillträdesyn, av avträdare och tillträdare till hälften vardera, dock att, där synerätten finner, att synen blivit utan giltig orsak påkallad eller att, när synen ägt rum efter anmälan om vanvård, anmärkningen varit

befogad, den skyldige skall vara pliktig att, i den mån synerätten prövar skäligt, gottgöra pastoratet eller annan vad för sådan laga syn bör utgivas.

4. Till kostnad för syn, varom förmåles i 38 och 50 §§, räknas jämväl lösen för det exemplar av syneinstrumentet, som i 57 § omförmåles.

56 §.

Vederbörande nybyggnads- och underhållsskyldig skall inom en månad efter förloppet av den tid, då, enligt meddelad föreskrift, anmärkta brister och felaktigheter bort vara avhulplna eller föreskriven nybyggnad verkställd, till kontraktsprosten ingiva anmälan om fullgörandet eller ock, där underhålls- eller nybyggnadsarbetet blivit honom ålagt vid ekonomisk besiktning eller syn, visa att förrättningen överklagats. Sådan anmälan skall vara vitsordad, beträffande pastoratet ålagda arbeten, av boställshavaren och, beträffande andra arbeten, av två av pastoratet för sådant ändamål å kyrkostämman utsedda ombud. Har anmälan ej inom bestämd tid inkommit, men förrättning, varom här är sagt, vunnit laga kraft, anmälse kontraktsprosten genast förhållandet hos domkapitlet, som har att ofördröjligen vidtaga åtgärder till bevarande av boställets och efterträdares bästa antingen medelst begäran hos överexekutor, att vad den försumlige eftersatt må genom överexekutors ämbetsåtgärd varda för lega på den försumliges bekostnad verkställt, eller, där fråga är om ekonomisk besiktning, genom beredande av erforderlig säkerhet hos honom för husrötebeloppet. Skulle vad domkapitlet såsom boställshavare blivit ålagt ej fullgöras, äger pastoratet eller efterträdande boställshavare hos överexekutor påkalla verkställighet.

57 §.

Instrument över ekonomiska besiktningar och syner samt andra bostället rörande handlingar skola, jämte förteckning å desamma, av boställshavare eller arrendator väl vårdas och förvaras, vid besiktningar och syner tillhandahållas samt vid avträdan det till efterträdaren överlämnas.

V KAP.

Allmänna bestämmelser och övergångsstadganden.

59 §.

Utan hinder av beslut, som meddelats i fråga om vilka hus skola finnas å prästgård, må synerätt, på grund av sedermera inträffade förändrade förhållanden, i detta avseende annorlunda förordna.

64 §.

1. När lönereglering — — — — — sådan.
2. Skall prästgård — — — — — anläggas.

- Synerätten meddele — — — — — pastoratet.
 3. I fråga om boställe — — — — — gällande stadganden.
 4. Därest enligt lönereglering — — — — — bestämmelser.

67 §.

Har beträffande stad, som är delad i flera pastorat, Konungen meddelat förordnande, varom i 27 § 1 mom. lagen om reglering av prästerskapets avlöning sägs, skall vad i denna boställsordning stadgas om pastorat i tillämpliga delar gälla om staden i dess helhet eller den del därav, där utgifterna till prästerskapet utgöras samfällt.

I fall, som nu nämnts, skall vad i 35, 41 och 56 §§ denna boställsordning stadgas om kyrkostämman gälla om kyrkofullmäktige, där sådana finnas.

Denna lag träder i kraft den — — — — —, dock med den inskränkning, som må föranledas av bestämmelserna i dessförrinnan upprättade arrendekontrakt. Där i sådant arrendekontrakt viss fråga hänvisats till beslut av synerätt eller ekonomisk besiktning, skall i stället gälla beslut av den myndighet, som enligt föreskrift i denna lag har att pröva fråga av motsvarande beskaffenhet.

Protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 8 april 1925.

N ä r v a r a n d e :

justitierådet SVEDELIUS,
regeringsrådet PALMGREN,
justitierådet CHRISTIANSSON,
justitierådet HÖGSTEDT.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över ecklesiastik-ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 27 februari 1925, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (nr 141 s. 42).

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av kammarrådet friherre Casten von Otter.

I anledning av förslaget avgåvos följande yttranden av lagrådet och dess särskilda ledamöter.

20 §.

Justitierådet Svedelius:

Den nuvarande anordningen, enligt vilken det ankommer på synerätt att bestämma, vilka och hurudana hus böra finnas å löneboställe, medan arrendeuppskattningen och utarrenderingen verkställas av andra myndigheter, har otvivelaktigt visat sig medföra väsentliga nackdelar. Vid utarrenderingen kan omfånget av arrendatorns nybyggnadsskyldighet icke alltid med säkerhet bedömas, och i brist på föreskrifter om samverkan å området är synerätten vid sin prövning ofta nog i saknad av erforderlig kannedom om betingelserna för boställets utarrendering. Resultatet härav har, såsom erfarenheten givit vid handen, icke sällan blivit, å ena sidan, lägre arrenden än som eljest kunnat skäligen påräknas och, å andra sidan, föreskrifter om nybyggnad till omfattning och kostnad, som icke stått i rimligt förhållande till boställets storlek och avkastningsförmåga. Genom att, på sätt det remitterade förslaget innebär, låta frågan om boställets bebyggande ingå som ett led i själva arrendeuppskattningen och arrendebedömningen skulle tydligen ovan anmärkta olägenheter, som vidlåda det nuvarande systemet, kunna und-

vikas. Förslaget härutinnan torde därför vara att förorda. I ett avseende synes emellertid förslagets vidare utformning i denna del giva anledning till erinran, nämligen i fråga om överflyttandet av själva bestämmanderätten rörande boställets bebyggande till de myndigheter, som skulle omhändervä utarrenderingen, d. v. s. länsstyrelsen i samråd med domkapitlet eller eventuellt kammarkollegium. Frågan om löneboställes bebyggande, vilken i sig inbegriper sådana frågor som om platsen för samt storleken, inredningen och den övriga beskaffenheten av erforderliga nya hus, kräver uppenbarligen för ett riktigt bedömande en ingående kännedom om de lokala förhållandena, vilken kännedom åtminstone i flertalet fall näppe- ligen utan besiktning å stället kan i tillbörlig mån förvärfvas. Sätillvida erbjuder den nuvarande anordningen en fördel, som den bestämmande myndigheten fattar sitt beslut vid eller efter en av myndigheten själv å bostället förrättad syn. Denna fördel skulle genom förslagets antagande försvinna. Den utarrenderande myndighetens beslut om boställets bebyggande skulle icke grundas å myndighetens egen iakttagelse, utan fattas på grundvalen av ett av annan myndighet — boställsnämnden — efter besiktning å bostället upprättat förslag. Klart är, att vid sådant förhållande ofta nog det faktiska avgörandet i fråga om bebyggandet, åtminstone såvitt angår detaljerna, komme att ligga hos nämnden, medan den utarrenderande myndighetens befattning bleve inskränkt till en mera formell prövning av det föreliggande förslaget. Under förutsättning att boställsnämnden erhåller för ändamålet fullt lämplig sammansättning samt med hänsyn till de fördelar, förslaget i denna del i övrigt innebär, därvid särskilt må beaktas, att omförmälda nämnd jämväl skulle verkställa arrendeuppskattningen, synes emellertid den föreslagna anordningen böra godtagas.

Justitieråden Svedelius och Christiansson:

I fråga om innehållet i förevarande paragraf synes anmärkningsvärt, att däri icke angives, vilken den utarrenderande myndigheten är, utan härutinnan allenast hänvisas till arrendeförordningen. Rätten att bestämma över löneboställes bebyggande är emellertid för ifrågavarande lagstiftning av den grundväsentliga betydelse, att det principiellt riktiga synes vara att, såsom också för närvarande är fallet, i boställsordningen fastställas, vilken myndighet denna rätt tillkommer. Endast om det ur lämplighetssynpunkt kan anses vara av särskild vikt, att denna fråga åtminstone tillsvärdare får bero på avgörande i administrativ ordning, synes ett dylikt fastställande i lag kunna underlåtas.

Justitieråden Svedelius och Högstedt:

Då såsom exempel på fall, när ett löneboställe kan anses böra utarrenderas oobeyggt, här upptagits, att bostället icke är avsett för jordbruk, synes detta kunna giva ett sken av att sistberörda förhållande i och för sig vore

av beskaffenhet att böra föranleda en dylik åtgärd. Så torde emellertid icke vara fallet. Exempelvis lärer ett område, avsett till och begagnat som kvarnplats, i regel kunna med större fördel utarrenderas bebyggt än obebyggt. Den nuvarande avfattningen av förevarande lagrum har givit anledning till den ur ekonomisk synpunkt i hög grad olämpliga uppfattningen, att även icke för jordbruk avsedda lönebställen under alla förhållanden borde bebyggas, om också ej med »laga hus» så åtminstone med »hus av särskild beskaffenhet». Förslaget synes nu gå för långt i motsatt riktning. Det ifrågavarande exemplet synes lämpligen böra uteslutas; de otvivelaktigt talrika fall, då för jordbruk icke avsedda lönebställen eller delar därav böra utarrenderas obebyggda, inbegripas i alla händelser under den här meddelade allmänna föreskriften i ämnet.

Lagrådet:

Slutorden i paragrafen »efter förslag, som uppgöres i sammanhang med arrendeuppskattningen» hänföra sig till det vanligast förekommande fallet, eller att fråga om boställes bebyggande föreligger till bedömande i sammanhang med utarrenderingen. På framställning av arrendatorn eller med hans begivande kan emellertid sådan fråga uppstå även under löpande arrendeperiod, då således någon arrendeuppskattning icke ifrågakommer. Nämda slutord kunna följaktligen icke, åtminstone icke utan omredigering, bibehållas. Vill man icke helt utesluta desamma — vilket med hänsyn till den i paragrafen förekommande hänvisningen till arrendeförordningen väl låter sig göra — kunde de förslagsvis ersättas med orden »efter behörigt förslag», vilka ord i så fall borde inskjutas framför orden »bestämmas av den utarrenderande myndigheten».

26 §.

Justitieråden Svedelius, Christiansson och Högstedt:

Enligt vad av departementschefens uttalande framgår, har denna paragraf erhållit sin nu föreslagna avfattning i syfte att kunna anpassas till ett blivande stadgande i den ecklesiastika arrendeförordningen, vilket först längre fram komme att till sin innebörd fixeras; paragrafen har fördenskull fått en formulering, som skulle göra densamma tillämplig på skilda förfaranden. Det är då naturligt, att paragrafens avfattning måst bliva helt allmän och abstrakt samt att därav föga ledning står att vinna för bedömande, huru de tilltänkta anordningarna skulle te sig i verkligheten och huru de kunde komma att verka. Därest man redan nu velat definitivt bestämma sig för endera av de utvägar, som stå till buds — nybyggnadsskyldighetens uppskattande till visst årsbelopp i penningar i enlighet med de sakkunnigas förslag eller en totaluppskattning därav för arrendeperioden i varje särskilt fall, i huvudsaklig överstämmelse med vad som tillämpas vid utarrendering av kronans jordbruksdomäner — hade säkerligen även åt förevarande stad-

gande i boställsordningen givits en annan lydelse av mera konkret innebörd och bättre lämpad att lämna ledning för en riktig uppfattning av hithörande regler, vilka, huru de än avfattas, torde erbjuda vissa svårigheter vid tillämpningen och hittills ofta visat sig giva anledning till missförstånd. Att av paragrafens allmänt hållna bestämmelser om nybyggnadsskyldighetens uppskattande i penningar och om gottgörelse ur boställets avkastning för den beräknade kostnaden draga några slutsatser rörande förfarandet synes ej gärna låta sig göra, och sådant torde väl heller knappast varit därmed avsett.

Något hinder att redan på nuvarande stadium närmare fixera tillvägagångssättet i denna del torde emellertid knappast föreligga. Det synes nämligen ej vara avsett, att genom blivande närmare bestämmelser skulle lämnas öppet för vederbörande myndigheter att i skilda fall förfara på olika sätt, med tillämpning således av den ena eller den andra metoden allt efter förefallande omständigheter. Såsom av departementschefen framhållits, hava de olika metoderna vardera sina fördelar och olägenheter. Då ett förfarande utan utsatt årsberäkning bättre ansluter sig till verkligheten och det i varje särskilt fall föreliggande behovet, ligger det närmast till hands att giva ett dylikt förfarande företrädet. Det torde dock i allt fall av praktiska skäl vara tillrådligt att bibehålla den nuvarande anordningen med årsbelopp. Därmed skulle tillika bevaras den väsentliga fördel, som uppsamlade av ett kapital för framtida nybyggnadsbehov otvivelaktigt innebär. Bestämmer man sig för att anordna nybyggnadsskyldigheten enligt sist angivna metod, synes åt förevarande paragraf lämpligen kunna givas en avfattning i huvudsaklig överensstämmelse med de sakkunnigas förslag.

Anses emellertid en så allmänt hållen formulering av förevarande stadgande böra föredragas, att man icke nu binder sig vid systemet med årsberäkning, synes dock ett förtydligande av 1 mom. i det remitterade förslaget vara erforderligt. Då här talas om att arrendator icke för den beräknade nybyggnadskostnaden bekommer full gottgörelse ur boställets avkastning, syftas givetvis icke på den avkastning, bostället lämnar arrendatorn, även om en dylik missuppfattning icke skulle kunna anses helt utesluten. Uttrycket »boställets avkastning» läser i detta sammanhang i första hand avse det belopp, som utarrenderingen av bostället beräknats kunna inbringa, därest någon nybyggnadsskyldighet för arrendatorn icke komme i fråga. Innebörden av uttrycket torde dock ej vara fullt uttömd härmed. Om för bostället finnes en genom tidigare inbetalning av årsbelopp besparad avkastning, lära även sålunda tillgängliga medel, vilka sparats just för att komma till användning vid bestridande av framtida nybyggnadskostnad, vara här avsedda. Till tydliggörande av den nu angivna innebörden av omförmälda uttryck förordas en omredigering av stadgandet.

Regeringsrådet Palmgren förklarade sig instämma i det av lagrådets övriga ledamöter uttalade förordandet av ett förtydligande av ifrågavarande stadgande.

Lagrådet:

Det i 2 mom. förekommande uttrycket att arrendatorn *haft att utföra* nybyggnad, som icke blivit i arrendekontraktet särskilt angiven, lärer vara avsett att inbegripa dels det fall att föreskrift om nybyggnad meddelats till ersättande av skyldighetshus, som under arrendeperioden utsynats, dels ock det fall att arrendatorn utverkat sig antingen tillstånd att få såsom skyldighetshus uppföra viss byggnad eller godkännande såsom dylikt hus av en byggnad, som redan blivit av honom på eget initiativ uppförd. En omredigering av stadgandet synes önskvärd, varigenom kunde komma till bättre uttryck, att förutsättningen för stadgandets tillämplighet naturligtvis är, att den avsedda nybyggnaden verkligen kommit till utförande och i vederbörlig ordning insynats. Förslagsvis kunde begynnelseorden i paragrafen erhålla följande ändrade lydelse: »Har arrendatorn utfört nybyggnad, som utan att vara i arrendekontraktet särskilt angiven blivit såsom skyldighetshus insynad».

32 §.

Justitieråden Svedelius, Christiansson och Högstedt:

Enligt denna paragraf skall boställsnämnden bestå av tre i lantbruks- och därmed sammanhängande affärsförhållanden kunniga män, av vilka ordföranden jämte ersättare skall för viss tid förordnas av Konungen och de båda bisittarna likaledes jämte ersättare för viss tid utses i den ordning, Konungen föreskriver. Av departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet framgår, att för ordförandena, till vilka man i regel tänkt sig kunna anlita kronans domänintendenter, därest ej särskilda eklestiska befattningar av motsvarande beskaffenhet inrättas, en distriktsindelning är påtänkt med i huvudsak länet såsom indelningsgrund. För den ene bisittaren har departementschefen avsett, att tingslaget resp. stad, som anses böra bilda eget distrikt, skulle i regel utgöra nämndsdistrikt. Denne bisittare skulle i så fall utses av häradsrätten resp. magistraten. Den andre bisittaren borde enligt departementschefens åsikt utses av domkapitlet. Mot den sålunda ifrågasatta anordningen lärer intet vara att erinra; om dessa grunder vinna tillämpning, synes kunna påräknas, att boställsnämnden erhöles nödig kvalifikation för de viktiga uppgifter, som skulle åt densamma anförtros.

I de sakkunnigas förslag finnes i förevarande paragraf intagen bestämmelse, huru de två bisittarna i nämnden skulle utses. Såsom av vad ovan anförts framgår, har denna föreskrift uteslutits i det remitterade förslaget. Departementschefen har motiverat denna åtgärd därmed, att bestämmelsen icke syntes med nödvändighet höra hemma i boställsordningen med dess karaktär av lag. Å andra sidan vore det förenat med stora fördelar, att bestämmelsen icke inrymdes där. Under tidernas lopp kunde nämligen

vunnen erfarenhet tilläventyrs komma att ådagalägga önskvärdheten att ändring vidtoges i avseende å sättet för valet av ifrågavarande nämnsledamöter, och det skulle då vara förmånligt att kunna genomföra en ändring härutinnan utan att nödgas anlita de tunga former, som vore förknippade med en lagändring.

Med de betydelsefulla uppgifter, som skulle åligga boställsnämnden, därvid särskilt är att beakta, att nämnden vid fullgörandet av vissa funktioner komme att utöva en dömande myndighet — nämnden skulle ju t. ex. efterträda de nuvarande synerätterna såsom förrättare av av- och tillträdessyn å löneboställen — synes det knappast förenligt att låta frågan om sättet för utseende av bisittarna uteslutande bero av administrativa föreskrifter. En bestämmelse om de korporationer, som regelmässigt skulle hava att utse dessa bisittare, synes tvärtom hava sin naturliga plats i själva lagen. Inrymmes åt Konungen befogenhet att, där särskilda skäl därtill föranleda, meddela från huvudregeln avvikande bestämmelser liksom att förordna om boställsnämndens tjänstgöringsområde, synes vederbörligen sörjt för, att möjligheten att anpassa organisationen efter växlande förhållanden i olika trakter kan tillgodoses. Den omständigheten att, därest ändring i själva grundregeln framdeles komme att visa sig behöfelig, en sådan ändring med mindre omgång skulle låta sig genomföra, om åt samma regel icke nu gives karaktären av lag, synes icke i förevarande avseende böra tillmätas någon avgörande betydelse. Det hemställes därför, att lagrummet måtte i nu angiven riktning omarbetas.

37 §.

Lagrådet:

Föreskriften i senare delen av stycket f) att, då hus å löneboställe utsynats, det åligger boställsnämnden att upprätta förslag rörande platsen för det nya huset ävensom rörande storleken, inredningen och den övriga beskaffenheten därav m. m. har tydligen en annan karaktär än de bestämmanden av nämnden i olika hänseenden, varom paragrafen i övrigt handlar. Omförmälda förslag upprättas endast för att tjäna den utarrenderande myndigheten till ledning, då denna myndighet, som har avgöranderätten, skall besluta i frågan om uppförande av nytt hus i det utsynades ställe. Det bör följaktligen av lätt insedda skäl icke kunna ifrågakomma, att nämndens beslut rörande förslaget skulle kunna överklagas i den ordning, som eljest vid missnöje mot ekonomisk besiktning står vederbörande till buds (jfr stycket k) samt 50 §). Till förebyggande av tvekan härutinnan synes lämpligt, att bestämmelsen i fråga efter härav påkallad omredigering överflyttas till 2 mom. i förevarande paragraf eller ock sådan ändring vidtages i 1 mom. k), att rätt till talan mot omförmälda av nämnden upprättade förslag uteslutes.

43 §.

Lagrådet:

Då den i 45 § lämnade föreskriften, att de i 34 § för ekonomisk besiktning givna bestämmelserna skola i tillämpliga delar gälla i avseende å av- och tillträdessyn å löneboställe, bland annat innebär, att dylik syn skall hållas å tjänlig årstid, lærer det i 43 § i samma avseende meddelade stadgandet böra såsom överflödigt utgå.

Ur protokollet:

Oskar Adelson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 17 april 1925.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, LARSSON, WIGFORESS, MÖLLEB, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen anmäler chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Olsson, lagrådets den 8 april 1925 avgivna utlåtande över det genom Kungl. Maj:ts beslut den 27 februari 1925 till lagrådet remitterade förslaget till lag om vissa ändringar i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (nr 141 s. 42).

Departementschefen.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll anför departementschefen: Emot innehållet i 20 § har av två av lagrådets ledamöter anmärkts, att däri icke angåves vilken den utarrenderande myndigheten vore. Rätten att bestämma över löneboställes bebyggande vore emellertid för ifrågavarande lagstiftning av den grundväsentliga betydelse, att det principiellt riktigaste syntes vara att, såsom också för närvarande vore fallet, i boställsordningen fastställdes vilken myndighet denna rätt tillkomme. Endast om det ur lämplighetssynpunkt kunde anses vara av särskild vikt att denna rätt åtminstone tillsvidare finge bero på avgörande i administrativ ordning, syntes ett dylikt fastställande i lag kunna underlätas.

För närvarande finnes icke vare sig i boställsordningen eller i annan lag föreskrivet vilken myndighet, som skall omhänderhava förvaltningen av de ecklesiastika boställena. Det synes ej heller lämpa sig att i lag bestämma härom, allra minst då lagstiftningen, såsom fallet är med den ecklesiastika boställsordningen, förutsätter medverkan av kyrkomöte, som normalt sammanträder med långa mellanrum. Att 1910 års ecklesiastika boställsordning föreskriver vilken myndighet äger bestämma huru ecklesiastikt löneboställe skall vara bebyggt har uppenbarligen sin förklaring däri, att man — på sätt förut i annat sammanhang berörts — oansett den genom samma års ecklesiastika lönelagstiftning vidtagna förändringen av de s. k. löneboställena från boställsjord till arrendeegendom velat bibehålla åtskilligt av de för egendomen i dess gamla egenskap gällande bestämmelserna av mera offentligt-rättslig art, bland annat stadgandena om dess bebyggande enligt föreskrifter, som meddelades av synerätt.

Såsom framgår av motiven till den föreslagna reformen rörande det ecklesiastika arrendeväsendet har det ansetts som en av de viktigaste förutsättningarna för ett gott arrenderesultat, att bestämmandet över löneboställes

bebyggande anförtros åt samma myndighet, som verkställer utarrenderingen, eller med andra ord att den myndighet, som har detta senare förvaltningsbestyr om hand, även skall reglera boställes bebyggande. Intagandet i boställsordningen av den av bemälda ledamöter angivna bestämmelsen skulle alltså — under förutsättning att nämnda samband är avsett att uppehållas — innebära ett avgörande av frågan vilken myndighet skall omhändervä den viktiga del av förvaltningen, som avser utarrenderingen. Då ett förslag härutinnan skulle upprulla den ur många synpunkter svärlösta och i nära sammanhang med andra aktuella spørsmål stående frågan om den ecklesiastiska jordens förvaltning, har jag ansett mig icke böra med anledning av nu berörda erinran vidtaga någon ändring i förslaget.

Vad i övrigt anmärkts beträffande 20 § dels av lagrådet dels ock av vissa bland dess ledamöter har jag ansett böra beaktas på sätt närmare framgår av det förslag, jag i det följande kommer att uppläsa. Härvid torde emellertid böra understrykas, att borttagandet, i enlighet med den inom lagrådet därom framställda erinran, av orden »eller såsom icke avsett för jordbruk» utgör en allenast redaktionell ändring, föranledd av önskvärdheten att få bort en formell oegentlighet, och således ej innebär något underkännande av den regel, som ordens intagande i paragrafen uppenbarligen avsett att giva uttryck för, nämligen att löneboställe, som ej är avsett för jordbruk, i regel skall utarrenderas obebyggt, där det ej såsom redan försett med byggnad eller av annat skäl finnes kunna med större fördel utarrenderas i bebyggt skick.

Med anledning av det förord, som tre av lagrådets ledamöter, beträffande 26 §, givit åt bibehållandet av den nu tillämpade metoden med årsbelopp, avsett bland annat att möjliggöra uppsamlande av ett kapital för framtida nybyggnadsbehov, har jag låtit verkställa en omarbetning av paragrafen, därvid de av lagrådet gjorda erinringarna beaktats.

Beträffande 32 § hava tre av lagrådets ledamöter anmärkt, att det av mig förut framlagda förslaget, i olikhet mot de sakkunnigas förslag, icke upptog bestämmelser huru de två bisittarna i boställsnämnden skulle utses. En dylik bestämmelse syntes enligt bemälda ledamöters uppfattning hava sin naturliga plats i boställsordningen. Inrymdes åt Kungl. Maj:t befogenhet att, där särskilda skäl därtill föranledde, meddela från huvudregeln avvikande bestämmelser liksom att förordna om nämndens tjänstgöringsområde, syntes vederbörligen sörjt för att möjligheten att anpassa organisationen efter växlande förhållanden i olika trakter kunde tillgodoses. På grund härav och av i övrigt anförda skäl hemställdes, att lagrummet måtte i angiven riktning omarbetas. Tillika hava omförmälda ledamöter uttalat sin anslutning till den av mig i mitt föregående anförande uttalade uppfattningen ej mindre om det område, som i regel skulle utgöra nämndsdistrikt, än även huru bisittarna skulle utses.

Jag har ansett mig icke böra motsätta mig den sålunda ifrågasatta för-

ändringen utan låtit i överensstämmelse med det gjorda uttalandet omarbete förslaget.

Den av lagrådet i avseende å 37 § gjorda erinringen har jag beaktat på det sätt, att föreskriften i senare delen av 1 mom. stycket f), att, då hus å löneboställe utsynats, boställsnämnden skall upprätta förslag rörande platsen för det nya huset samt rörande storleken därav m. m. jämte kostnadsberäkning, överflyttats till 2 mom., vilket med anledning härav underkastats viss omredigering.

Lagrådets beträffande 43 § föreslagna förändring har av mig iakttagits.

Förutom ovan omförmälda förändringar i lagförslaget hava av mig vidtagits vissa smärre redaktionella jämkningar, bland vilka torde böra framhållas allenast, att lagens rubrik i anslutning till vanligast förekommande uttryckssätt ändrats till »lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910». Då dagen för lagens ikraftträdande, med hänsyn till att lagen skall föreläggas jämväl årets kyrkomöte, ej lämpligen kan nu angivas, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att därom förordna.

Härefter torde jag få övergå till en redogörelse för granskningen av övriga av de ecklesiastika arrendesakkunniga framlagda, i betänkandet med numren 3), 4) och 5) betecknade förslag, vilka äro av beskaffenhet att böra föreläggas riksdag och kyrkomöte, nämligen

förslag till lag om tillägg till lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910;

förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § lagen om kyrkofond den 9 december 1910; och

förslag till lag om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika löneboställen.

Förslag till lag om tillägg till lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910.

Ordmandet av det för arrendefrågans ändamålsenliga lösning viktiga spörsmålet rörande de s. k. tjänstbarheternas utgörande och ersättande äger — vilket jag också i det föregående omförmält — det allra närmaste sammanhang med en annan fråga, som i följd därav tvingar sig fram till samtidig lösning, nämligen den om beredande åt prästen av behövlig ersättning för den skjuts i tjänstären, han har att bekosta. Vid meddelandet av de rörande tjänsteskjutsen gällande bestämmelserna, som återfinnas i 11 § 3 mom. löneregleringslagen, har man, såsom förut erinrats, uppenbarligen utgått från den — för övrigt självklara — förutsättningen, att prästen i regel icke skulle behöva göra någon pekuniär uppoffring för fullgörandet av sina ämbetsresor. Emellertid är det ett alltjämt hört klagomål, att de verkliga kostnaderna för ämbetsskjutsen skulle, trots den med stöd av 13 § arrendeförordningen i regel betingade låga betalningsgrunden, flerstädes och ofta i betydlig mån överstiga det ersättningsbelopp, prästen åtnjuter.

För att bereda sig material för bedömandet av föreliggande fråga hava de sakkunniga beträffande förhållandena under ett visst år företagit en omfattande undersökning, för vilken de närmare redogjort å sid. 58 o. f. i betänkandet och vartill jag torde få hänvisa. Allenast så mycket torde böra därifrån framhållas, att, oaktat den ofta låga betalningsgrunden, mer än halva antalet av de präster, som undersökningen omfattat, fått för ämbets-skjutsen vidkännas en kostnad, överstigande den beviljade skjutsersättningen. Tages hänsyn jämväl till den å skjutsersättningen belöpande andelen av det för undersökningsåret utgående dyrtidstillägget (67 procent), var det nära en tredjedel av samtliga präster, för vilka skjutsersättningen jämte dyrtidstillägg ej var tillräcklig. Tillika torde jag lämpligen böra återgiva följande av de sakkunniga (sid. 58) rörande undersökningsresultatet gjorda uttalande:

För ett rätt bedömande av nu omförmälda förhållanden måste emellertid beaktas att, där skjutskostnaden varit ringa, anledningen härtill, i den mån den ej ligger i den billiga betalningsgrunden, mycket ofta uppgivits hava varit det trängande behovet för prästen att med hänsyn till sina små inkomster begränsa sina utgifter så mycket som möjligt, något som medfört, att prästerna i stor utsträckning vid sina ämbetsresor begagnat sig av cykel, sparkstötting och dylikt eller ock tillryggalagt vägen — även där den varit lång — till fots. Stundom har förklaringen legat däri, att prästen på grund av ålder eller sjuklighet varit urständsat att underkasta sig alla de tjänsteresor, som en yngre eller frisk präst skulle hava företagit.

Genom omförmälda undersökning anse de sakkunniga sig hava visat, hurusom de skjutsersättningsbelopp, som nu på grund av stadgandet i 11 § 3 mom. löneregleringslagen pläga vid löneregleringarnas fastställande tillerkännas prästerna, ofta vore — även med beaktande att vissa präster jämväl på annan väg beretts viss gottgörelse för sina utgifter för skjuts — allt för knappa. Likaså hava de sakkunniga fäst uppmärksamheten på den stora, till orättvisa ledande ojämnhet, som i detta hänseende förefunnos olika präster emellan, i det att somliga gjorde besparingar på skjutsersättningen, medan andra finge för ändamålet vidkännas till storleken växlande tillskott av egna medel.

Efter en erinran, att det sagda skulle vinna ökad giltighet, därest den av de sakkunniga föreslagna ändringen beträffande 13 § arrendeförordningen — nämligen införande av ett uttryckligt angivande, dels att betalningen skulle erläggas efter ortens pris och dels att förbehållet skulle äga rum allenast i fall, då tjänst innehavarens behov krävde, att de prestationer, varom det rörde sig, erhöles just från bostället i fråga — genomfördes och skjutskostnaden därigenom ökades, hava de sakkunniga som en ovillkorlig förutsättning för genomförandet av nyssnämnda ändring angivit, att det tillika vidtoges erforderlig ändring i gällande bestämmelser om prästerskapets rätt till gottgörelse för deras utgifter för ämbetskjuts i syfte att gottgörelsen närmare motsvarade kostnaden.

De sakkunniga hava, efter vad de meddelat, till övervägande förehaft flera olika förslag till lösande av denna svårbedömda och ömtåliga fråga och slutligen stannat vid den uppfattningen, att den nuvarande anordningen med fasta skjutsersättningar, som av Kungl. Maj:t bestämmas i sammanhang med lönereglernings fastställande, borde i huvudsak bibehållas, men därjämte föreslagit, dels att fastställt belopp skulle kunna av Kungl. Maj:t ändras under perioden och dels att i lagen ej utsattes något visst maximum för ersättningsbeloppet. Tillika hava de föreslagit den förändringen, att skjutsersättningen skulle bekostas med anlitande av de i 19 § lönereglerningslagen omförmälda, till pastoratens förfogande ställda prästlönedmedlen.

Stadgandena i den lag, till vilken de sakkunniga avgivit förslag i enlighet med nu berörda grunder, ansåge de sakkunniga böra komma i tillämpning successivt på det sätt, att — med den avvikelse, som nedan närmare omförmäles — stadgandena bleve gällande i avseende dels å varje nyreglerad präst, vars förra bostadsboställe vore utarrenderat med tillämpning av bestämmelserna i den föreslagna nya arrendeförordningen, dels ock å varje präst, som icke genom arrendekontrakt, upprättat enligt 1911 års förordning, hade sig tillförsäkrade tjänstbarheter från löneboställe. Men därjämte hava de sakkunniga ansett sig böra föreslå ett undantagsstadgande, enligt vilket Kungl. Maj:t skulle kunna, när synnerliga skäl prövades föreligga, under löpande lönereglerningsperiod bevilja höjning i ett med tillämpning av nu gällande bestämmelser fastställt skjutsersättningsbelopp även åt präst, till vilkens förman förbehåll om tjänstbarheter enligt 13 § i 1911 års förordning är gjort.

Med hänsyn till att de föreslagna förändrade bestämmelserna angående prästernas rätt till ersättning för ämbets skjutsen och om sättet för denna ersättnings gäldande alltså icke kunde komma i tillämpning samtidigt över hela riket, hava de sakkunniga ansett bestämmelserna i fråga böra avfattas i en särskild lag.

Beträffande motiveringen till de sakkunnigas ifrågavarande förslag torde få hänvisas till betänkandet sid. 61—65 samt 186—191.

Yttranden.

Flertalet av dem, som yttrat sig i ärendet, hava instämt i vad de sakkunniga anfört beträffande nödvändigheten av att en förändring av grunderna för ämbets skjutsens betalning bleve förbunden med förändrade och förbättrade grunder för skjutsbidragets utgående. Ofta har härvid betonats det berättigade i att prästerskapet erhöle full ersättning för de kostnader, som förorsakades dem till följd av resor i tjänstären. Beträffande sättet för skjutsersättningsfrågans lösning har de sakkunnigas därutinnan avgivna förslag i allmänhet vunnit anslutning. Vissa myndigheter hava dock framställt erinringar däremot. Sålunda hava länsstyrelsen i Härnösand samt domkapitlen i Uppsala och Västerås i första hand förordat frågans ordnande på det sätt, att prästerna finge uppbära ersättning efter räkning. Om detta icke läte sig göra, borde enligt förstnämnda domkapitels mening prästen

berättigas att mot erläggande till arrendatorn av den fastställda skjutsersättningen av denne erhålla samtliga tjänsteskjutsar. Domkapitlet i Karlstad har betonat nödvändigheten av att skjutsersättningsfrågan fullständigt nyreglerades, därvid intet annat syntes tillfredsställande än att innehavare av prästerlig tjänst i likhet med innehavare av andra offentliga ämbeten finge sina verkliga utlägg för resor honorerade. Domkapitlet i Luleå har förmått sig icke kunna dela de sakkunnigas förslag om ifrågavarande ändamåls vinnande genom ett fast resanslag, även om detta gjordes rörligt under löneregleringsperioden. Det måste anses mest rättvist, att var präst erhöle gottgörelse för de resor han verkligen gjorde. Önskeligast vore, att resersättning till präst bestämdes att utgå efter viss klass i resereglementet, dock utan rätt till dagtraktamente och möjligen med begränsning av skjutsersättningen att avse endast en häst. Enligt domkapitlets mening vore lämpligast, att resersättningen utginge ur kyrkofonden. En kontraktsprost har föreslagit, att arrendatorn skulle för all skjutsning i tjänstarenden tillerkännas ett visst, på förhand beräknat belopp, som borde utgå direkt ur kyrkofonden. Åtskilliga präster hava för ordnandet av hela skjutsfrågan upptagit förslaget om småbruk för prästerskapet, varigenom dessa skulle bli helt oberoende av arrendatorerna och kunna ordna skjutsfrågan efter behag. En kontraktsprost har fäst uppmärksamheten på den stora betydelse, automobilerna framdeles torde kunna få för denna frågas lösning, och i anslutning härtill föreslagit, att bland de laga hus, som böra finnas å prästgård, även upptoges garage.

Kammarkollegiet, till vilket allmänna svenska prästföreningen härutinnan anslutit sig, har — med förmälan att kollegiet till fullo delade de sakkunnigas mening om det billiga och rättvisa i kravet att prästerna icke skulle nödgas till någon del själva bestrida kostnaden för nödiga tjänsteresor — vidare anfört huvudsakligen följande:

Kollegiet hade emellertid icke funnit sig övertygat om att icke någon slags lösning av denna vanskliga fråga skulle kunna ernås på ett annat och mindre komplicerat sätt än det de sakkunniga förordat. Hänläggandet till Kungl. Maj:t av en så minutiös prövning i varje särskilt fall, som de sakkunnigas förslag om periodvisa jämkningar i skjutsersättningsbeloppen syntes förutsätta, måste ställa Kungl. Maj:t inför en ytterst betungande uppgift. De sakkunniga hade på sid. 187 i betänkandet på ett belysande sätt redogjort för den mångfald svårbedömda faktorer, som härvid i de särskilda fallen skulle kräva beaktande. Det låge enligt kollegiets mening i dessa ersättningsars egen natur, att vid deras utmätande icke kunde utövas någon absolut rättvisa. Man måste därför enligt kollegiets mening nöja sig med att söka träffa en anordning, som kunde vara ägnad att så att säga mera generellt befördra det uppställda syftet att befrämja en riktig avvägning av här ifrågavarande gottgörelser.

Kollegiet hade ansett en sådan lösning av denna fråga kunna ernås efter följande grunder:

1) Å alla skjutsbidrag, som hittills beviljats och framdeles komme att beviljas jämlikt 11 § 3 mom. löneregleringslagen, skulle utgå ett allmänt procentuellt tillägg, förslagsvis efter 75 procent;

2) Ur kyrkofonden ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande ett särskilt årligt anslag, förslagsvis 250,000 kronor, som av Kungl. Maj:t fördelades mellan domkapitlen efter viss här nedan föreslagen grund. Av dessa till domkapitlens disposition ställda belopp skulle domkapitlet äga tilldela prästerlig befattningshavare inom stiftet den fyllnad i redan förunnad skjutsersättning, som domkapitlet efter prövning i varje särskilt fall funne av omständigheterna påkallad.

Till närmare motivering av detta förslag, vars huvudlinje, enligt vad kollegiet förspört, varit föremål för allvarligt övervägande hos de arrende-sakkunniga själva, finge kollegiet anföra följande.

Att den i 11 § 3 mom. löneregleringslagen för skjutsersättningen angivna maximibegränsning till 250 kronor vore med hänsyn till nuvarande prisförhållanden för snäv, därom torde icke råda mer än en mening. Det torde till belysning härav vara tillräckligt att hänvisa till den omständigheten, att skjutslegan vid landets skjutsstationer syntes hava under tiden 1914—1923 undergått en genomsnittlig ökning av mellan 100 och 200 procent. Med stor sannolikhet torde kunna antagas, att någon ytterligare nedgång i den nu till synes stabiliserade prisnivån icke vore att förvänta. Att denna prisfördyring endast blivit i ringa grad kompenserad genom de dyrtidstillägg, som utginge å skjutsersättningsbeloppen, torde ligga i öppen dag.

Mot tanken på en allmän procentuell förhöjning av skjutsbidrag, som beviljats eller komme att beviljas jämlikt berörda lagrum, inställde sig själmant den invändningen, att, på sätt av de sakkunnigas utredning (tab. 7 och 8) framginge, redan nuvarande skjutsbidrag, med eller till och med utan dyrtidstillägg, varit för ett stort antal präster, även sådana som icke åtnjutit förmånen av skjutsning såsom tjänstbarhet mot lägre betalning, tillräckliga — i vissa fall mer än tillräckliga. I alla sådana fall skulle alltså det procentuella tillägget med hela sitt belopp verka som en ren lönetillökning. Emellertid syntes invändningen i icke ringa mån förlora sitt berättigande med hänsyn till de omständigheter, för vilka de sakkunniga å sid. 58 i betänkandet redogjort. Att i övrigt regleringen kunde på antydda sätt medföra en viss ojämnhet vore ju obestriddigt, men kollegiet kunde för sin del — i betraktande av det ringa belopp, varom den »oförtjänta» lönetillökningen i varje fall högst kunde röra sig — icke tillerkänna förhållandet någon avgörande betydelse. Tyngre vägde enligt kollegiets mening den påtagligen stora praktiska fördel för det allmänna förvaltningsintresset, vilken skulle vara att vinna genom ifrågavarande anordning jämförd med den i de sakkunnigas förslag upptagna. I löneregleringarna på andra områden mötte utan all fråga vida större reala ojämnheter, som lämnades obeaktade.

Beviljades de av kollegiet under punkt 1) ifrågasatta, så att säga fasta procentuella tilläggen, borde givetvis den nu gällande bestämmelsen, att dyrtidstillägg finge beräknas jämväl å skjutsersättningsbeloppen, utgå.

Det av kollegiet här ovan under punkt 2) ifrågeställda anslaget syntes lämpligen kunna mellan domkapitlen fördelas i förhållande till antingen totalantalet ordinarie präster inom varje stift eller summan av redan jämlikt 11 § 3 mom. löneregleringslagen beviljade skjutsersättningar åt präster inom stiftet.

De belopp, som i denna ordning skulle ställas till domkapitlens förfogande, borde enligt kollegiets mening tjäna det syftet, att — med stöd av en av domkapitlen förvärvad förstahandskännedom om de särskilda personliga och andra mer eller mindre tillfälliga förhållanden, vartill hänsyn vid

den fasta skjutsersättningens utmätande av naturliga skäl icke kunnat tagas -- tillgodose sådana berättigade anspråk å utfyllnad i nämnda ersättningar, som hos domkapitlen anmäldes. Givetvis borde vid denna å domkapitlen ankommande prövning särskilt och i första hand beaktas, i vad mån en anslagssökande prästerlig befattningshavare åtnjöte förmånen av särskild billig betalningsgrund för av boställsarrondator tillhandahållen skjutsning.

Av de sakkunniga hade föreslagits sådan ändring i den härför gällande ordningen, att skjutsersättning skulle gäldas med anlåtande av de medel, varmed avlöningen för de ordinarie prästerna bestredes. Enligt kollegiets mening hade synnerligen vägande skäl anförts för en åtgärd i sådant syfte. Ett godtagande av det förslag till lösning av skjutsersättningsfrågan, som kollegiet i det föregående framfört, förutsatte emellertid den modifikation, att omläggningen av sättet för skjutsersättningens bestridande begränsades att avse de fasta ersättningsbeloppen d. v. s. dels den i löneregleringsresolutionen bestämda grundersättningen, dels ock det procentuella därå belöpande tillägget. Det torde nämligen ligga i sakens natur, att anslaget för bestridande av de fyllnadsersättningar, som skulle utanordnas genom domkapitlen, borde tagas av kyrkofondens medel.

Vad slutligen beträffade kostnaden för den här ovan skisserade anordningen torde densamma med ledning av de siffror, som anförts å sid. 63 i betänkandet, kunna beräknas snarare under- än överstiga kostnaden för genomförandet av de sakkunnigas förslag. Sannolikt skulle pastoratens anpart av kostnaderna bliva något större i händelse av bifall till detta senare.

I detta sammanhang torde jag få för Kungl. Maj:t anmäla kyrkomötets skrivelse den 23 november 1920, nr 38, i vad denna angår förslag till ändrad lydelse av omförmälda 11 § 3 mom. lagen om reglering av prästerskapets avlöning samt kammarkollegiets däröver den 21 december 1923 avgivna utlåtande.

Kyrkomötets
skrivelse 23/11
1920.

Av handlingarna i detta ärende inhämtas, bland annat, följande.

I särskilda hos kyrkomötet väckta motioner hade framlagts förslag om ändring i, bland annat, prästlöneregleringslagens 11 § 3 mom. i syfte, att prästerna skulle bekommen ersättning, som bättre än den nu utgående motsvarade deras utgifter för ämbetsskjutsen.

Kyrkolagsutskottet tillstyrkte, i överensstämmelse med en av de väckta motionerna, sådan ändring i sagda moment; att nu föreskrivet maximum för skjutsersättningen, 250 kronor, skulle bortfalla. Sin hemställan motiverade utskottet med i huvudsak följande uttalande. När bestämmelsen i sagda moment hade kommit till stånd, hade prisförhållandena varit väsentligt olika de sedermera rådande. Någon tanke på en så våldsam fördyring i dessa hänseenden, som de senaste åren medfört och som syntes komma att under nu icke överskådlig tid fortfara, hade då icke förefunnits. Ej heller hade man någon erfarenhet om verkningarna av den sedan nämnda tid över hela landet vidtagna stora indragningen av skjutsstationer, vilken föranlett, att skjuts på de flesta håll måste anskaffas antingen från långt avlägsen skjutsstation med till följd därav höjt belopp eller ock från privata personer efter godtycklig taxa. Det då bestämda maximum av 250 kronor i skjutsersättning hade för övrigt redan då varit för lågt. Att man över huvud kunde stanna vid detta belopp hade sin förklaring däri, att, då prästen dessförinnan hade tillgång till skjuts antingen med egna hästar eller genom arrendators i arrendekontrakt

föreskrivna försorg, någon räkning över antalet ämbetsskjutsar och deras miltal knappast hållits, till följd varav man saknat material för frågans bedömning. Sedan prästerskapet med tillämpningen av de nya löneregleringsbestämmelserna fått avstå från sina löneboställen och därigenom satts ur stånd att betjäna sig med egen skjuts samt hänvisats att för erhållande av sådan vända sig till vederbörande boställsarrendator eller, om han icke enligt sitt arrendekontrakt vore skyldig att skjutsa, andra närboende personer, hade det i regel blivit för prästerskapet omöjligt att, där över huvud taget skjuts kunde erhållas vid förefallande tjänstebehov, förskaffa sig sådan till det pris för år av 250 kronor, som i författningen angivits såsom maximum, även om därtill lades det numera å skjutsersättningen utgående dyrtidstillägget. Därtill komme, att behovet av skjuts i tjänstären den i verkligheten visat sig betydligt överstiga vad som skäligen kunde anses hava legat till grund för bestämmande av den nämnda siffran.

I sin omförmälda skrivelse har kyrkomötet anmält, att kyrkomötet för sin del antagit ett i skrivelsen intaget förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning, däri paragrafens tredje moment erhållit följande lydelse:

»3. Ersättning för skjuts för resor i tjänstären den skall, i den mån sådant prövas erforderligt, till vederbörande tjänstinnehavare utgå ur kyrkofonden med belopp, som av Konungen, i enlighet med de i orten rådande förhållanden, vid löneregleringens fastställande bestämmes».

Den föreslagna lagen innefattade tillika en promulgationsbestämmelse av innehåll, bland annat, att lagen finge vinna tillämpning utan hinder av bestämmelserna i förut enligt lagen om reglering av prästerskapets avlöning fastställd lönereglering.

Kammarkollegiet har allenast hänvisat till de ecklesiastika arrendesakkunnigas nu ifrågasättande förslag samt kollegiets och övriga vederbörandes däröver avgivna yttranden.

Departementschefen.

Som jag förut anförde, är jag fullt ense med såväl de sakkunniga som de i ärendet hörda myndigheterna därom, att den ifrågasatta och av mig förordade ändringen beträffande tjänstbarheternas utgörande och ersättande icke bör genomföras annat än under den ovillkorliga förutsättningen, att frågan om prästernas ämbetsskjuts samtidigt löses på ett lämpligt sätt.

Den föreliggande frågan om beredande åt prästerskapet av en tillfredsställande ersättning för skjuts i tjänstären den är tydligen av den natur, att lösningen måste vara förenad med stora vanskligheter. Detta omdömes riktighet bestyrkes också av det förhållandet, att många olika förslag till frågans lösning blivit framlagda.

Vid övervägande av dessa och andra förslag har jag, i likhet med de sakkunniga, ansett särskild uppmärksamhet böra ägnas åt förslaget att bevilja prästerna en efter räkning utgående resersättning. Liksom de sakkunniga har jag emellertid kommit till den uppfattningen att frågans lösning ej lämpligen kan vinnas på denna väg. Bland de svårigheter, som äro förenade med en efter sådana grunder beräknad ersättning, äro att nämna dels vanskligheten att bestämma vilka resor äro av beskaffenhet att böra hänföras till tjänsteresor och dels det synnerliga besvär, som föranledes

av reseräkningarnas granskning. Därtill kommer, att betalning efter räkning skulle delvis innebära dubbelbetalning i sådana fall, där, på sätt förut berörts, redan i lönebeloppet ligger någon gottgörelse för reskostnad. Beträffande den å prästerligt håll livligt omfattade tanken att genom upplåtande åt prästerskapet av småbruk underlätta möjligheten för dem att förskaffa sig bland annat erforderlig skjuts, hava de av de sakkunniga däremot anförda skälen (sid. 132 o. f. i betänkandet) synts mig övertygande. Jag har även låtit undersöka, huruvida något praktiskt och ekonomiskt utförbart uppslag till skjutsfrågans lösning kunde erhållas från den även av de sakkunniga gjorda hänvisningen till automobilerna, men trots mig finna, att något allmängiltigt ordnande på tillfredsställande sätt av föreliggande angelägenhet icke torde vara möjligt att på den vägen åstadkomma.

De förslag i ämnet, som framställts av de sakkunniga och av kammarkollegiet, synas mig vara de, som äro bäst ägnade att avhjälpa de nuvarande bristerna i omförmälda hänseende. I valet mellan dem har jag tvekat. Mot de sakkunnigas förslag talar företrädesvis, att dess genomförande är förenat med allt för mycken omgång, särskilt som de av dem förordade bestämmelsernas tillämpning skulle förbehållas Kungl. Maj:t. Denna uppgift skulle bli va betungande framför allt under de närmaste åren, då det torde få förväntas, att de nya resanslagens fastställande skulle ifrågakomma för ett synnerligen stort antal präster. Kollegiets förslag åter synes ej fullt tillfredsställande däri, att det tager för liten hänsyn till de olika befattningshavarnas särskilda behov och skulle medföra förhöjning i skjutsanslaget i många fall, där sådan är obehöfvig. Detta senare skulle isynnerhet bli va förhållandet i avseende å en stor del tjänstinnehavare, vilka nu äro i åtnjutande av billig betalningsgrund för skjutsar och andra tjänstbarheter, som på grund av arrendekontrakt rörande löneboställe blivit till deras förmån betingade.

Såväl de sakkunnigas som kammarkollegiets förslag torde kunna förenklas eller eljest modifieras. Med beaktande av de möjligheter, som härutinnan erbjuda sig, har jag kommit till den uppfattningen, att det av kollegiet framlagda förslaget, erforderligt modifierat, bör kunna innebära en tillfredsställande lösning, som kan genomföras utan nämnvärd omgång.

Jag anser sålunda, att frågan om beredande av kostnadsfri ämbetsskjuts åt prästerna bör lösas på det sätt, att prästerna under nedan angivna förutsättning erhålla ett fast resanslag, som motsvarar den med tillämpning av 11 § 3 mom. lagen om reglering av prästerskapets avlöning utgående skjutsersättningen med skälig procentuell förhöjning, samt att prästerna därutöver må kunna, efter särskild prövning, för vart särskilt år i händelse av behov bekomma ett tillfälligt resanslag såsom fyllnad i det fasta anslaget.

Av det sagda följer, att jag ej kan ansluta mig till det i kyrkomötets nyssnämnda skrivelse framlagda förslaget. Praktiskt sett vinnes emellertid det i skrivelsen avsedda ändamålet genom mitt förslag till skjutsfrågans lösning.

Såsom av det föregående framgår, hava de sakkunniga ansett, att det av dem ifrågasatta, förhöjda resanslaget skulle tillgodokomma allenast nyreglerad präst, som icke genom arrendekontrakt, upprättat enligt 1911 års förordning, har sig tillförsäkrade tjänstbarheter från löneboställe, men endast undantagsvis och efter prövning i varje särskilt fall präst, till vilkens förmån dylikt förbehåll gjorts. Kammarkollegiets förslag åter är avsett att vinna tillämpning på samtliga präster och således även på sådana, som på grund av den i arrendekontraktet betingade billiga betalningsgrunden för tjänstbarheterna äro i åtnjutande av en större eller mindre, i penningar uppskattningsbar förmån utöver den reglerade lönen.

Efter min uppfattning hava de sakkunniga anfört vägande skäl för det av dem avgivna förslaget beträffande tillämpningen av bestämmelserna om den förhöjda resersättningen. De hava härutinnan (sid. 63 och 64) anfört huvudsakligen följande:

De av de sakkunniga föreslagna förändrade bestämmelserna angående prästernas rätt till ersättning för ämbetsskjutsen och om sättet för denna ersättnings gäldande kunna givetvis icke komma i tillämpning omedelbart eller samtidigt över hela riket. Då denna förändring har det allra närmaste sammanhang med den föreslagna ändringen i arrendeförordningens 13 §, kan den förra förändringen ej genomföras beträffande andra präster än sådana, vilkas förra bostadsboställe blivit utarrenderat med tillämpning av de nya bestämmelserna. De skulle i följd härav komma att gälla beträffande prästerna i pastorat, som regleras efter ikraftträdandet av den nya arrendeförordningen, samt beträffande övriga präster så snart det boställe, från vilket de på grund av äldre arrendekontrakt åtnjuta tjänstbarheter, blir på nytt utarrenderat med tillämpning av den nya arrendeförordningen. Vidare torde de nya bestämmelserna angående skjutsen böra gälla sådana präster i redan nyreglerade pastorat, som icke genom arrendekontrakt, upprättade enligt 1911 års arrendeförordning, hava sig tillförsäkrade några tjänstbarheter från löneboställe. Det skulle för de till denna grupp hörande prästerna, vilka redan under den gångna tiden haft en i förevarande hänseende ogynnsammare ställning än de övriga, innebära en uppenbar orättvisa, om de icke skulle kunna omedelbart få del av förbättringen.

De sakkunniga hava ansett det böra tagas under övervägande, om icke även präster, vilka åtnjuta tjänstbarheter på grund av arrendekontrakt, upprättade enligt 1911 års arrendeförordning, men för vilka den kontraktsenligt utgående betalningen för ämbetsskjutsen likväl överstiger det skjutsersättningsbelopp, som uppbäres enligt 11 § 3 mom. löneregleringslagen, borde i händelse av behov kunna få skjutsersättningen förhöjd. De sakkunniga hava funnit, att vissa icke oväsentliga betänkligheter framställa sig mot en sådan anordning. Främst möter den erinran, att här saknas den förutsättning, varpå rätten till den högre ersättningen bör vara grundad, nämligen att bostället skall hava utarrenderats under sådana omständigheter, att arrendet ej kunnat tyngas ned av en prestationsskyldighet, som blivit bestämd på grund av stadgandena i arrendeförordningens 13 § i dennas nuvarande lydelse. Vidare den erinran, att mängden sådan prästs behov av ökat bidrag till ämbetsskjutsens utgörande motväges därav, att han genom den för andra tjänstbarheter, särskilt mjölken och smöret, bestämda betalningsgrunden åt-

njuter en ekonomisk fördel, som ställer honom gynnsammare än de präster, vilkas tillgodoscende genom den nu föreslagna förändringen närmast avses. Därtill kommer, att det alltid måste vara svårt att avgöra, om ett förbehåll angående rätt till tjänstbarheter innebär en ekonomisk fördel för den berättigade och hur högt denna må kunna skattas.

Emot nu anförda och andra möjliga betänkligheter kunna dock åberopas skäl, som icke utan styrka tala för en anordning av nyss berörda slag. Tyngst väger härvid, att prästen ej bör vara nödsakad att till någon del själv bestrida kostnaden för de med tjänsten förenade resorna, liksom att det är ett församlingsintresse av betydelse, att prästen ej för resekostnadens skull göres benägen att undandraga sig eljest behövliga ämbetsresor.

De sakkunniga hava därför trots sig böra föreslå, att en förhöjning i skjutsanslaget må kunna under löneregleringsperioden äga rum även i fall, då ett på nuvarande bestämmelser grundat arrendekontrakt, innefattande förbehåll om tjänstbarheter, gäller. Härför bör dock givetvis fordras noggrann prövning i varje särskilt fall; och lärer det även böra krävas, att alldeles särskilt starka skäl för den ifrågasatta stadgandets egenskap av undantagsstadgande anse sig därför de sakkunniga böra starkt framhålla.

Till det sålunda anförda, vilket i tillämpliga delar av mig åberopas, torde jag böra lägga allenast, att det synes mig finnas så mycket mindre anledning att låta samtliga de präster, till vilkas förmån gjorts förbehåll rörande tjänstbarheter, komma i åtnjutande av förhöjningen, som den i arrendekontrakten angivna betalningsgrunden för ämbetskjutsen ofta synes vara avpassad efter skjutsersättningens storlek, därvid det mångenstädes ordnats så, att tjänst innehavaren skulle mot avstående till arrendatorn av den bestämda skjutsersättningen bekomma all erforderlig ämbetskjuts.

Däriegenom att de föreslagna förändrade bestämmelserna angående prästernas rätt till ersättning för ämbetskjutsen och om sättet för denna ersättnings gäldande skulle vinna tillämpning först successivt inom de olika pastoraten, komme det att inträffa, icke blott att olika präster åtnjöte olika rättighet i nu berörda hänseende, utan även att olika pastorat härutinnan hade olika skyldighet, i vilket senare hänseende det stundom kunde hända, att pastorat med två eller flera präster hade olika skyldigheter i förhållande till de särskilda prästerna. Ehuru detta förhållande onekligen innebär en stor olägenhet, så länge det varar, är det dock av övergående beskaffenhet. Jag anser därför, att berörda förhållande icke bör utgöra hinder för förändringens genomförande, och detta desto mindre, som revideringen av bestämmelserna såväl om tjänstbarheterna som om skjutsersättningen är en fråga, som icke utan stor olägenhet låter sig undanskjuta.

I sakens natur torde ligga, att de präster, som komma i åtnjutande av förhöjt resanslag enligt de föreslagna nya bestämmelserna, icke böra få därå åtnjuta dyrtidstillägg. Detta kommer, för den händelse nu förevarande lagförslag varder antaget, att av mig beaktas vid avgivande av förslag till grunder för dyrtidstilläggets utgående under tid efter det lagen i fråga trätt i tillämpning.

I huvudsaklig anslutning till de av kammarkollegiet angivna synpunkterna och med ledning i övrigt av de sakkunnigas förslag till lag i ämnet har jag låtit utarbета nytt förslag till lag av den lydelse, som av det följande inhämtas.

Jag övergår nu till en redogörelse för innehållet av sistnämnda lagförslag och för motiven för detsamma, i den mån dessa icke framgå av det förut sagda.

Rubriken.

Ehuru lagen i fråga är avsedd att efter hand ersätta viss bestämmelse — 11 § 3 mom. — i lagen om reglering av prästerskapets avlöning och av sådan anledning närmast är att beteckna så som de sakkunniga föreslagit, anser jag dock lämpligare, att lagen erhåller en benämning, som lämnar upplysning om dess innehåll. Jag har på grund härav givit den rubriken *lag om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat*.

1 §.

Huvudbestämmelsen i ämnet har intagits i förevarande paragrafs 1 mom., som innehåller, att varje tjänstgörande kyrkoherde och komminister, som avses i löneregleringslagen, skall, i den mån sådant prövas erforderligt, som ersättning för skjuts för resor i tjänstären den erhålla ett fast resanslag. Avfattningen ansluter sig nära till stadgandena i löneregleringslagens 1 § 2 stycket och 11 § 3 mom. Skjutsersättningen har i förslaget upptagits under benämningen *fast resanslag* för att närmare ange dess karaktär.

Till undvikande av den stora omgång, som vore förenad därmed, att bestämmandet av det nya resanslaget för präster, vilkas löner redan äro reglerade enligt lagen den 9 december 1910, bleve beroende på ny prövning, har jag, såsom ovan anförts, ansett mig kunna tillstyrka, att för sålunda nyreglerade präster det nya resanslaget skall motsvara den enligt löneregleringen utgående skjutsersättningen med skäligen procentuell förhöjning. Denna förhöjning anser jag böra medgivas till dubbla beloppet, således något mer än den av kammarkollegiet föreslagna 75 procents förhöjningen. Denna större förhöjning har synts mig av flera skäl befogad. Enligt de sakkunnigas utredning (s. 63) skulle kunna beräknas, att prästerna, därest de hade att för ämbetsskjutsen erlägga betalning efter skjutsens fulla värde, finge i skjutskostnad tillsammans vidkännas minst dubbla beloppet av de enligt gällande löneregleringar bestämda skjutsersättningarna (utan dyrtidstillägg beräknat). Efter vad kammarkollegiet angivit, har skjutslegan vid landets skjutsstationer sedan tiden för krigsutbrottet undergått en genomsnittlig ökning av minst 100 procent. Då jag, i olikhet med kollegiet, tänkt mig, att från åtnjutandet av det nya fasta resanslaget skulle i regel undantagas sådana nyreglerade präster, vilka genom förbehåll i arrendekontrakt äro i åtnjutande av en billig betalningsgrund för ämbetsskjutsen, är risken för den av kollegiet omförmälda »oförtjänta» lönetillökningen betydligt mindre enligt mitt förslag

än enligt kollegiets. För lönerogleringsperiod, som följer efter den nuvarande, torde böra i sammanhang med ny löneroglerings fastställande bestämmas särskilt resanslag. Dettas maximum torde böra uttryckligen angivas till 500 kronor för år eller dubbla beloppet av nuvarande maximum.

Stadganden rörande det nyreglerade präster tillkommande resanslaget har i överensstämmelse härmed upptagits i paragrafens 2 mom. Ifrågavarande präster torde icke böra automatiskt inträda i rätten till anslaget utan först efter att hava blivit förklarade berättigade därtill. Till denna fråga skall jag strax återkomma.

För kyrkoherde och komminister, för vilka löneroglering enligt lagen om reglering av prästerskapets avlöning icke blivit fastställd, lärer resanslaget böra bestämmas i sammanhang med lönerogleringen. Föreskrift härom har meddelats i 3 mom.

2 §.

Såsom jag redan förut erinrat, hava de sakkunniga ansett det av dem föreslagna fasta resanslaget böra bekostas på enahanda sätt, som stadgats i avseende å den kontanta lönen, d. v. s. med anlitande av de i 19 § lönerogleringslagen omförmälda, till pastoratets förfogande ställda prästlönedmedlen, med rätt för pastoratet att, därest för bestridande av prästerskapets avlöning jämte skjutsersättningen såsom församlingsavgifter utdebiterats sammanlagt större belopp, än som motsvarar sex öre för helt eller påbörjat tiotal kronor av pastoratets hela inkomstbelopp, av kyrkofondens medel erhålla ersättning för det överskjutande beloppet. För de av de sakkunniga härför anförda skälen har redogörelse lämnats i det föregående (sid. 44). De i ärendet hörda myndigheterna synas med undantag av domkapitlet i Luleå biträda uppfattningen om att prästlönedmedlen lämpligen böra anlitas för ändamålet. Kammarkollegiet har även beträffande den av denna myndighet föreslagna, till bestämt belopp utgående skjutsersättningen tillstyrkt samma anordning.

Givetvis ligger det en påtaglig konsekvens däri, att, då man genom förändrade bestämmelser beträffande tjänstbarheterna söker befrämja lönebostälernas fördelaktiga utarrendering och dymedelst öka de för prästerskapets avlöning till pastoratets disposition ställda medlen, man tillika tager dessa ökade prästlönedmedel i anspråk för bestridande av de reskostnader, vilka till följd av nyssnämnda förändring beträffande tjänstbarheterna komma att för ett stort antal präster uppgå till högre belopp än nu. Med hänsyn härtill och på grund av de skäl i övrigt, de sakkunniga anført till stöd för sitt förevarande förslag, biträder jag — efter vad jag redan förut meddelat — förslaget därom, att det fasta resanslaget skall utgå av samma medel, som äro anvisade till prästerskapets avlöning, och i samma ordning som dessa. Därjämte är jag med kammarkollegiet ense om att den fyllnad i de fasta anslagen, varom jag i det föregående talat och till vilken jag strax återkommer, bör tagas av kyrkofondens medel.

Bestämmelse om sättet för bestridandet av det fasta resanslaget i enlighet med vad nyss sagts har intagits i förevarande 2 §. Avfattningen av paragrafen ansluter sig till de sakkunnigas motsvarande förslag och överensstämmer med 4 § lagen angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat m. fl. den 30 augusti 1918 samt 3 § lagen angående tillfällig löneförbättring åt kyrkoherdar och komminister i nyreglerade pastorat m. fl. den 19 november 1920.

3 §.

Paragrafen innehåller, att kyrkoherde eller komminister, vilkens skäligen utgifter under visst år för skjuts för resor i tjänstarenden överstiga det till honom utgående fasta resanslaget, kunna, enligt bestämmelser, som meddelades av Konungen, som bidrag till dessa utgifters bestridande ur kyrkofonden erhålla ett tillfälligt resanslag. Därjämte har angivits det maximibelopp, vartill de tillfälliga resanslagen sammanlagt må uppgå.

Någon ovillkorlig rätt för präst att genom tillfälligt resanslag erhålla fyllnad i det fasta anslaget är sålunda icke avsedd, utan det bör vara beroende på prövning i varje särskilt fall såväl huruvida som till vilket belopp fyllnad må beviljas. Där merkostnaden är obetydlig eller blott tillfällig, synes fyllnadsbelopp ej vara påkallat. Vidare måste vid det tillfälliga resanslagets tilldelande uppmärksammas vad redan i det föregående (sid. 42) erinrats om att, på sätt i riksdagens skrivelse den 1 juni 1910 framhölls, prästens behov av bidrag till bestridande av kostnaden för ämbets skjuts blivit delvis beaktat även genom de bestämmelser, som meddelats i avseende å sättet för beräkandet av prästernas löner. I detta hänseende har påpekats, hurusom behovet i fråga kan hava i någon mån tillgodosetts genom det fyllnadsbelopp, som utgår efter pastoratets areal, eller genom förhöjning i lönen enligt 4 § löneregleringslagen.

Enär kyrkoherde har att bestrida kostnaden för hos honom anställd ständig adjunkts ämbetsresor, skall givetvis sagda kostnad, i den mån den ej blivit kyrkoherden tillgodoräknad genom förhöjning i lönen, inbegripas i de utgifter, som i paragrafen avses.

Beträffande omförmälda maximibelopp torde få erinras, att kammarkollegiet förslagsvis angivit en summa av 250,000 kronor som ett lämpligt maximum, därvid kollegiet emellertid räknade med fasta resanslag till lägre belopp än de av mig nu förordade. Med hänsyn till det högre resanslag, som av mig tillstyrkts, lär det av kollegiet sålunda angivna beloppet böra ned sättas. Med utgångspunkt från de sakkunnigas i det föregående berörda beräkningar angående den ökning i prästerskapets samfälliga utgifter för ämbets skjuts, som skulle uppstå, därest denna skulle betalas till fulla värdet, har det synt mig skäligen, att till förfogande för tillfälliga resanslag bör ställas så mycket, att detta tillsammans med det fasta resanslaget motsvarar 2—3 eller cirka $2\frac{1}{2}$ gånger de fastställda skjutsersättningarnas samman-

lagda belopp. Detta belopp har angivits till ej fullt $\frac{1}{2}$ miljon kronor. Då skjutsetsättningarna bliva genom det fasta resanslaget fördubblade, synes alltså för tillfälliga resanslag behövas ej fullt $\frac{1}{4}$ miljon kronor eller i avrundat tal 200,000 kronor.

Beloppet i fråga är givetvis beräknat med hänsyn till hela antalet pastorat i riket. Som de nya bestämmelserna om resanslag endast successivt skola komma i tillämpning, bör anslaget allenast delvis och i efter hand stigande inån tagas i anspråk.

Det är av mig avsett, att Kungl. Maj:t skall bestämma icke blott huru mycket, som under varje särskilt år får tagas i anspråk för ifrågavarande ändamål, utan även huru det sålunda bestämda beloppet skall fördelas mellan de särskilda domkapitlen att av dem disponeras för tilldelande av tillfälliga resanslag av skäligen storlek åt präster, som visat sig vara i behov därav.

Givetvis måste det vara förenat med stora svårigheter att träffa bestämmelser i nu angivna hänseenden, särskilt så vitt angår de första åren. Kammarkollegiet har förslagsvis angivit vissa grunder för beloppets fördelning mellan domkapitlen. Ingendera av dessa grunder synes mig tillfredsställande. Med tillämpning av dem komme nämligen icke prästerna i de vidsträckta pastoraten till sin rätt. Det måste antagas, att exempelvis prästerna i de norrländska stiftens tarva icke obetydligt större tillskott till sina resanslag än prästerna i största delen av landet i övrigt. Jag torde ej nu behöva närmare angiva de grunder, efter vilka fördelningen bör efter min tanke äga rum. Allenast så mycket torde jag böra antyda, att vissa uppgifter rörande den sannolika reskostnaden för de till tillfälligt resanslag eventuellt berättigade prästerna torde böra införscaffas från domkapitlen, innan beloppets storlek och dess fördelning mellan domkapitlen bestämmas, samt att i övrigt erfarenheten från varje år torde få reglera åtgärderna de följande åren.

Kostnaden för prästernas ämbetsskjuts enligt mitt förslag skulle, under förutsättning att det kommer i tillämpning över hela riket, uppgå till sammanlagt ej fullt 1,200,000 kronor, därav ej fullt en miljon kronor i fasta resanslag. Av detta senare belopp skulle, med tillämpning av den av de sakkunniga angivna beräkningsgrunden, drygt hälften kunna antagas komma att stanna på församlingarna och knappt hälften ersättas av kyrkofonden, vilken därjämte skulle hava att ensam bära de tillfälliga resanslagen av tillhoppa högst 200,000 kronor.

Tillämpningsbestämmelser.

I det föregående har redogjorts för, hurusom stadgandena i förevarande lag synas böra komma i tillämpning successivt på det sätt att — med nedannämnda avvikelser — stadgandena bliva gällande i avseende å varje nyreglerad

präst, vars förra bostadsboställe utarrenderats med tillämpning av bestämmelserna i den blivande nya arrendeförordningen, liksom eljest å varje präst, som icke genom arrendekontrakt, upprättat enligt 1911 års förordning, har sig tillförsäkrade tjänstbarheter från löneboställe.

Lika med de sakkunniga anser jag väl, att de präster, som redan ingått i ny lönereglering, icke skola automatiskt tillträda resanslaget. Konstaterandet att präst skall komma i åtnjutande av det högre resanslaget och att till följd därav medel för ändamålet skola utdebiteras inom pastoratet, synes nämligen ej lämpligen kunna överlämnas till pastoratet och prästen, helst denna förändring för med sig, att länsstyrelsen skall upphöra med utanordnande av den förutvarande skjutsersättningen. Förklaringen att lagen från viss tidpunkt skall vara tillämplig på viss präst bör det därför tillkomma myndighet att meddela. I olikhet med de sakkunniga anser jag dock icke behöfligt att förbehålla denna befogenhet åt Kungl. Maj:t, utan den synes lämpligen kunna anförtros åt domkapitlet. Härigenom vinnes uppenbarligen större snabbhet i förfarandet. Bestämmelse i nu berörda hänseende torde ej hava sin plats i lagen utan böra meddelas genom särskild föreskrift. Allenast i det fall bör befogenheten att lämna sådan förklaring som nu sagts förbehållas Kungl. Maj:t, då synnerliga skäl tala för att viss präst må komma i åtnjutande av den förhöjda skjutsersättningen, medan förbehåll enligt 1911 års arrendeförordning ännu är för honom gällande.

I enlighet härmed har i tillämpningsbestämmelserna föreslagits, att lagen skall träda i kraft den 1 maj 1927 beträffande präst utan sådant förbehåll, som här är i fråga, och för präster med förbehåll den 1 maj näst efter det arrendekontrakt, som innefattar sådant förbehåll, upphört att gälla, dock tidigast den 1 maj 1927, varjämte beträffande sistnämnda kategori tillhörande präst, som prövas böra komma i åtnjutande av förhöjd skjutsersättning, medan förbehållet ännu är för honom gällande, föreslagits, att lagen skall gå i verkställighet den 1 maj näst efter det Konungen för honom lämnat sådant medgivande, som ovan nämnts. Som förutsättning för ett dylikt tidigare ikraftträdande har synts böra stadgas, att pastoratet lämnat sitt medgivande. Detta har ansetts nödigt med hänsyn särskilt därtill, att förändringen innebär även, att de vanliga prästlönedelen skola i första hand vidkännas kostnader för det nya resanslaget.

Vidare lämnas dels promulgationsbestämmelse beträffande präster, som avses i 1 § 3 mom., dels ock stadgande att bestämmelsen om pastoratets i 2 § angivna ansvarighet för resanslaget skall träda i kraft samtidigt med att lagen erhåller tillämpning å någon av pastoratets präster.

Ytterligare stadgas, att 11 § 3 mom. löneregleringslagen skall upphöra att äga tillämpning i den mån den nya lagen träder i kraft.

Att den i 1 § löneregleringslagen gjorda hänvisningen till 11 § samma lag, i vad angår ersättningen för skjuts i tjänstarenden, skall, i den mån sistnämnda paragrafs 3 mom. upphör att äga tillämpning, i stället gälla den

nu föreliggande tilläggslagen, synes vara tydligt utan att särskilt stadgande därom är behövt.

Slutligen upptager förslaget bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela ytterligare erforderliga tillämpningsföreskrifter. Dessa föreskrifter torde i första hand böra avse vad som är att iakttaga dels för meddelande genom domkapitlet av ovannämnda förklaring rörande lagens ikraftträdande beträffande vissa präster och dels för påkallandet av Kungl. Maj:ts beslut med anledning av prästs önskan att tidigare än som regel föreskrivits komma i åtnjutande av resanslag enligt de nya bestämmelserna.

I detta sammanhang torde uppmärksamheten böra fästas på möjligheten att lönereglering, fastställd enligt 1910 års lag, upphör att äga tillämpning innan arrendekontrakt, som innefattar förbehåll om tjänstbarheter enligt 13 § i 1911 års arrendeförordning, förlorat sin giltighet. Om i sådant fall lagen om resanslag icke enligt förberörda undantagsbestämmelse fått på grund av Kungl. Maj:ts medgivande vinna tillämpning å vederbörande präst, lär det tydligen bliva nödvändigt att för honom vid den nya löneregleringens fastställande bestämma *dels* skjutsersättning enligt 11 § 3 mom. löneregleringslagen att utgå så länge arrendekontraktet gäller och *dels* resanslag enligt den nya lagen att utgå för tiden efter arrendekontraktets upphörande.

Förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § lagen om kyrkofond den 9 december 1910.

1 mom.

Enligt 2 § i förslaget till lag om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat hava de där ifrågasatta nya resanslagen likställt med prästerskapets avlöning i fråga om sättet för deras gäldande liksom i fråga om rättigheten för pastoratet att, när utdebiteringen av församlingsavgifter överskridit ett visst mått, från kyrkofonden erhålla gottgörelse för det överskjutande beloppet. Det har synts lämpligt, att i kyrkofondslagen intages en föreskrift därom, att av kyrkofonden skall utgöras ersättning för församlingsavgifter enligt stadgandet i nämnda 2 §, vilken föreskrift torde hava sin rätta plats i förevarande sjätte paragrafs 1 mom. För detta moment har därför, i enlighet med vad de sakkunniga ifrågasatt, föreslagits den förändrade lydelse, som framgår av det förslag, jag kommer att framlägga.

Departementschefen.

7 mom.

Såsom jag närmare angivit i redogörelsen för förslaget till lag om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat, har jag ansett frågan

Departementschefen.

om beredande åt präster av en behovet motsvarande ersättning för skjuts i tjänstären den lämpligen böra ordnas så, att prästen skall åtnjuta ett fast resanslag till högre belopp än den nuvarande skjutsersättningen, vilket resanslag skall utgå av prästlöne-medlen, samt att för beredande i förekommande fall av skälig fyllnad i detta resanslag visst belopp ur kyrkofonden ställes till Kungl. Maj:ts förfogande för att fördelas mellan domkapitlen, som skola hava att därur lämna anslag till präster, som äro därav i behov.

Nu angivna lösning av skjutsfrågan betingar en ändring i förevarande moment genom införande av en bestämmelse därom, att av kyrkofonden skola utgöras även kostnadsersättningar, som jämlikt den ifrågasatta lagen om resanslag skola gäldas.

10 mom.

Departement-
schefen.

På sätt närmare framgår av det förut anförda, har jag, i likhet med de sakkunniga, ansett, att vissa befogenheter i avseende å de ecklesiastika löneboställena (och även prästgårdarna) skulle utövas av en s. k. boställsnämnd, bestående av ordförande och två ledamöter, utsedda för vissa områden. Denna boställsnämnd skulle hava, bland annat, att förrätta arrendeuppskattning, att yttra sig i vissa frågor beträffande arrendeförhållandet samt att förrätta ekonomisk besiktning och av- och tillträdessyn.

Härom hava bestämmelser intagits i förslaget till lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning, och böra, i händelse av bifall härtill, vid utarbetande av förslag till ny ecklesiastik arrendeförordning de sålunda ifrågasatta förändrade grunderna för arrendeuppskattningen iakttagas.

Enligt förslaget till boställsordning (54 §) skola ordförande och ledamöter i boställsnämnd vid där avsedda förrättningar erhålla resekostnads- och traktementsersättning efter närmare angivna grunder. Likartade bestämmelser torde böra gälla även i avseende å arrendeuppskattningar, såsom de sakkunniga ock föreslagit (37 § i förslaget till ny arrendeförordning). Dessa kostnader skola enligt förslaget vid löneboställen bestridas antingen medelst boställets avkastning eller av arrendatorn. För att ordföranden må kunna motsvara de stora anspråk, som måste ställas på honom, därest ej den föreslagna reformen skall förlora en del av sin betydelse, måste man kunna för befattningen förvärva person av framstående duglighet. Sådant torde ej låta sig göra, om befattningens innehavare nödgas nöja sig med endast resersättning och dagtraktamente, utan det lär vara ofrånkomligt att i första hand avlöna honom med ett fast arvode av skälig storlek. Detta arvode torde lämpligen böra utgå från kyrkofonden. Härför talar den omständigheten, att kyrkofonden även för egen del har det allra största intresse av boställenas vidmakthållande, och att man till detta ändamåls vinnande ansett nödvändigt att införa anordningen med boställsnämnd. Då någon fördelning av arvodet mellan de olika boställena knappast låter sig

genomföra, synes det vara fullt förenligt med kyrkofondens ändamål att ansvara för arvodet i fråga. För möjliggörandet härav kräves ändring i kyrkofondslagen, och detta torde kunna ske genom införande i förevarande 6 § av ett nytt moment, det tionde, av den lydelse nedan omförmälda förslag närmare visar. I detta sammanhang torde jag få meddela, att det av de sakkunniga i 37 § arrendeförordningen föreslagna arvodet för uppdrag, som icke föranleder resa, förefaller mig opåkallat.

I sitt betänkande (sid. 193—197) hava de sakkunniga verkställt en beräkning av kostnaden för genomförandet av den föreslagna anordningen med en boställsnämnd av förut angiven beskaffenhet och med avlöning efter nyssberörda grunder. De hava därvid påpekat, att kostnaden givetvis ställde sig olika, allt efter som uppdraget som nämndens ordförande förändrades med uppdraget som kronans domänintendent eller icke, men hava i frågans nuvarande läge ansett sig böra vid kostnadsberäkningarna utgå från den förutsättningen, att särskilda befattningshavare tillsattes för uppdraget som ordförande i boställsnämnderna. Vidare hava de ansett lämpligast att utgå från att länsindelningen borde vara grundläggande för indelningen i verksamhetsområden för nämndsordförandena.

Vid den av de sakkunniga företagna beräkningen, som angivits vara helt summarisk, hava de ansett sig böra företaga en jämförelse med kronans domänintendents verksamhetsområden och de dem tillerkända arvodena. Efter vad de sakkunniga förmält sig hava inhämtat, syntes värden om 300 eller möjligen högst 350 jordbruksegendomar kunna läggas på en hand, under förutsättning att för ändamålet kunde förvärfvas skicklig person, som kunde ägna uppdraget sin fulla arbetskraft. I intet län överstege antalet prästboställen vad som syntes kunna läggas på en nämndsordförande att sköta. Största antalet förekomme i Malmöhus län med 323 boställen, där efter följde Skaraborgs län med 261 boställen. I regel understege antalet betydligt en mans arbetsbörda. Det syntes därför, enligt vad de sakkunniga vidare anfört, kunna ifrågasättas, att vissa nämndsordförande bleve gemensamma för två eller flera län. I ekonomiskt hänseende syntes det nämligen vara fördelaktigare med ett färre antal befattningshavare med större arbetsmängd än med ett större antal befattningshavare med mindre arbetsmängd, ty fastän arvodet borde minskas med fallande arbetsmängd, kunde den förra minskningen av naturliga skäl ej ske i samma proportion som den senare.

Arvodets storlek ansåge de sakkunniga böra lämpas efter arbetets omfattning, sålunda i stort sett efter antalet egendomar, varmed vederbörande erhöles befattning. Det syntes böra beräknas så, att nämndsordföranden skulle hava att själv bestrida sina utgifter för expenser. Till ledning vid beräkningen av arvodet syntes kunna läggas de till kronans domänintendenter utgående arvodena, därvid följande arvodesskala kunde uppställas:

Kostnads-
beräkning
De sak-
kunniga

arvode 5,500 kronor när boställes antal vore	301—350
» 5,000 » » » » »	251—300
» 4,500 » » » » »	201—250
» 4,000 » » » » »	151—200
» 3,500 » » » » »	101—150
» 3,000 » » » » »	51—100
» 2,500 » » » » »	högst 50

Därest varje län bibehölles som ett distrikt i nu förevarande hänseende — därvid dock Västerbottens och Norrbottens län med sina tillhopa 76 boställen beräknats som ett distrikt, varförutom Stockholms stad med 2 boställen sammanförts med Stockholms län — skulle arvodena bliva 5,500 kronor i Malmöhus län, 5,000 kronor i Skaraborgs län, 4,500 kronor i Östergötlands län, 4,000 kronor i Jönköpings, Kristianstads och Älvsborgs län, 3,500 kronor i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Kronobergs, Kalmar, Hallands, Värmlands och Västmanlands län, 3,000 kronor i Gotlands, Göteborgs och Bohus, Örebro, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands samt Väster- och Norrbottens län samt 2,500 kronor i Blekinge län eller tillhopa 81,500 kronor för 23 st. befattningshavare.

Antalet befattningshavare syntes dock möjligen kunna reduceras till 13 stycken sålunda:

Stockholms stad samt Stockholms och Uppsala län 242 bost., arvode	4,500: —
Södermanlands och Örebro län	214 » » 4,500: —
Östergötlands och Kalmar län	351 » » 5,500: —
Jönköpings och Kronobergs län	295 » » 5,000: —
Gotlands län	101 » » 3,000: —
Kristianstads och Blekinge län	235 » » 4,500: —
Malmöhus län	323 » » 5,500: —
Hallands samt Göteborgs och Bohus län	215 » » 4,500: —
Älvsborgs och Värmlands län	307 » » 5,500: —
Skaraborgs län	261 » » 5,000: —
Västmanlands, Kopparbergs och Gävleborgs län	270 » » 5,000: —
Västernorrlands och Jämtlands län	133 » » 3,500: —
Västerbottens och Norrbottens län	76 » » 3,000: —
	59,000: —

Yttranden.

Enligt vad jag förut meddelat, har från orten icke gjorts annan erinran mot de sakkunnigas förslag till distriktsindelning, än att länsstyrelsen i Umeå framhållit behovet av att för detta län tillsattes en särskild ordförande. I avseende å såväl Västerbottens som Norrbottens län har därjämte framhållits lämpligheten av att med hänsyn till de dryga kostnaderna vissa avlägset belägna boställen undantoges från tillämpningen av de i allmänhet gällande bestämmelserna rörande utarrendering och tillsyn. Beträffande frågan vilkederas av de två alternativa förslag till indelning, som de sakkunniga fram-

lagt, vore att föredraga, har ej förekommit något uttalande i vidare mån, än att länsstyrelsen i Jönköping förmålt sig anse, att en nämndsordförande i Jönköpings län komme att få full sysselsättning med de ekklesiastika boställena därstädes.

Även den av de sakkunniga framlagda — som nämnt summariska — kostnadsberäkningen har lämnats utan anmärkning från länsstyrelsernas och domkapitlens sida. Vissa ledamöter av prästerskapet däremot hava givit uttryck åt den meningen, att ersättningen för nämndsordförandena syntes vara för lågt beräknad.

Beträffande min egen ställning till frågan om nämndsordförandenas tjänstgöringsområden har jag redan tidigare uttalat som min mening, att indelningen i detta hänseende syntes kunna i huvudsak genomföras med länet som indelningsgrund samt med iakttagande av de modifikationer, som, bland annat ur kostnadssynpunkt, kunde visa sig lämpliga, särskilt i fråga om de båda nordligaste länen. Tillika har jag framhållit som behövt att, innan ett detaljerat förslag till distriktsindelning framlägges, vederbörande ortsmyndigheters yttranden däröver inhämtas.

Vid en förhandsvis gjord beräkning av arvodena för ordförandena i boställsnämnderna torde man alltså kunna utgå från att ordförandenas antal skulle bli 24.

Mot den av de sakkunniga föreslagna storleken av arvodena har jag ej funnit annat att erinra än att det syntes mig påkallat att mellan sådana nämndsordförande, vilkas arbetskraft helt eller till större delen beräknas bli tagen i anspråk för uppdraget som nämndsordförande, och sådana, beträffande vilka detta icke kan antagas bli förhållandet, göra en större skillnad än som följer av den av de sakkunniga tillämpade avlöningsskalan. Berörda skala kan praktiskt talat sägas innebära, att varje ordförande skulle åtnjuta ett grundarvode av 2,000 kronor och ett tilläggsarvode av 500 kronor för varje helt eller påbörjat 50-tal boställen inom tjänstgöringsområdet. Enligt mitt förmenande bör grundarvodet för de mindre betungade ordförandena skäligen kunna beräknas till allenast 1,000 kronor. Det synes mig nämligen kunna tagas för visst, att ordförandens arvode kan bestämmas väsentligt lägre för det fall, att uppdraget som nämndsordförande kan av honom utövas som bisyssla, än om det är avsett att taga hans fulla arbetskraft i anspråk. Tillika bör härvid beaktas, *dels* att nämndsordföranden skall vara berättigad att jämte arvodet åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning, och *dels* att skyldighet att utöva någon fortgående tillsyn över boställena icke för närvarande torde böra ifrågasättas. Gränsen mellan de båda grupperna befattningshavare torde kunna dragas så, att nämndsordförande, för vilka boställsbeståndet icke uppgår till minst hälften av det beräknade maximiantalet 350 boställen, således till minst 175, tillföras gruppen med det lägre grundarvodet.

Med tillämpning av denna beräkningsgrund skulle sammanlagda arvodesbeloppet för nämndsordförandena bliva 65,500 kronor, under det att summan enligt de sakkunnigas beräkning — med den ändring däri, att i stället för en nämndsordförande för boställena i Västerbottens och Norrbottens län med arvode av 3,000 kronor skulle träda två ordförande, en i vardera länet, med 2,500 kronors arvode var — uppgår till 83,500 kronor. I båda fallen är, såsom förut erinrats, någon jämkning tänkbar för det fall, då uppdraget som nämndsordförande förenas med befattningen som kronans domänintendent.

De sakkunniga hava (s. 196, not 1) ansett det möjligen böra tagas under öfvervägande, om ej ett flertal särskilda ordförande borde tillsättas för boställsnämnderna i lappmarken mot vissa låga arvoden. Domkapitlet i Luleå har framhållit, att det inom Luleå stift finnes icke så få boställen, vilkas arrendeavkastning icke kunde antagas inbringa tillnärmelsevis så stort belopp, att ens *en* persons uppresa till bostället kunde därmed gäldas, och har förty, såsom tidigare meddelats, uttalat som sin mening, att länsstyrelsen och domkapitlet borde tillerkännas rätt att för sådana boställen vidtaga individuella åtgärder. Ett liknande uttalande har länsstyrelsen i Luleå haft beträffande Norrbottens län. För egen del har jag antytt lämpligheten av erforderliga modifikationer i avseende å bestämmandet av ordförandenas tjänstgöringsområden, särskilt då fråga vore om de båda nordligaste länen. Den särskilda arvodeskostnad, som må bliva förenad med dessa i utsikt ställda särskilda anordningar beträffande boställen i Luleå stift, och som måste förutsättas komma att mer än uppvägas av minskade omkostnader i övrigt, torde icke bliva av någon egentlig betydelse för den gjorda kostnadsberäkningen.

Förslag till lag om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika löneboställen.

I det föregående har framhållits, att en av orsakerna till det mindre gynnsamma resultat, som visat sig vid utarrenderingen av de ecklesiastika löneboställena, utan tvivel ligger däri, att den arrendatorn åliggande nybyggnadsskyldigheten ofta är för honom synnerligen betungande, en orsak, som torde fått sin egentliga betydelse därigenom, att arrendatorn har att förskjuta byggnadskostnaden och att detta förskott endast småningom återgäldas honom.

Under framhållande av den föreliggande frågans stora betydelse för boställenas utarrenderande på ekonomiskt bästa sätt, hava de sakkunniga redogjort för behovet av en definitiv lösning av frågan och angivit skälet, varför en sådan lösning borde ske lagstiftningsvis. Efter vad de sakkunniga vidare anfört, syntes man för tillhandahållande åt arrendatorn av erforderligt byggnadskapital vara hänvisad till att använda kyrkofondens medel; och syntes den ifrågasatta byggnadshjälpen böra lämnas arrendatorn i form av bygg-

nadsförskott och ej, på sätt stundom ifrågasatts, som lån i egentlig mening. De sakkunnigas i ämnet avgivna förslag fördelas i två särskilda författningar, nämligen en lag och en kungörelse, den senare avsedd att utfärdas i administrativ ordning. I lagförslaget hava intagits allenast de konstituerande bestämmelserna, d. v. s. de, som fordras för att bereda rätt att för ändamålet använda kyrkofondens medel, och de, som äro avsedda att skapa säkerhet för förskottets återbekommande, varjämte där införts stadgande om rätt att för kyrkofonden upptaga lån för beredande av erforderligt kapital för förskottsverksamhetens uppehållande.

I min föregående framställning ingår en kort redogörelse för den ställning, de över sakkunnigbetänkandet hörda myndigheterna m. fl. intagit i avseende å huvudgrunden i nu förevarande förslag. Därifrån torde allenast böra erinras, att förslaget i fråga blivit så gott som enhälligt tillstyrkt.

För egen del har jag förklarat mig icke hava något att erinra däremot, att de ifrågasatta byggnadsförskotten utlämnas ur kyrkofonden och att kyrkofonden tillförsäkras rätt att ur boställets avkastning, eventuellt det värde, vartill bostället må bliva förbytt, erhålla gottgörelse för förskottet jämte ränta.

Jag övergår nu till en närmare redogörelse för detaljerna i förslaget.

1—3 §§.

Beträffande dessa paragrafer hava de sakkunniga anfört huvudsakligen följande (sid. 198 o. f.).

De sakkunniga.

Då syftet med den föreslagna anordningen med tillhandahållande åt arrendatorer av ecklesiastika löneboställen av byggnadsförskott ur kyrkofonden är att befrämja lönebostälernas utarrenderande på ekonomiskt bästa sätt, måste naturligtvis tillses, att förskottet icke beviljas i annat fall, än att det sålunda angivna ändamålet förväntas kunna ernås.

Därav följer, att från åtnjutande av byggnadsförskott måste uteslutas arrendatorer av sådana boställen, beträffande vilka arrendekontrakt blivit avslutade, innan den föreslagna lagen om byggnadsförskott trätt i kraft. Sådana arrendatorer hava nämligen åtagit sig arrendet med beräkning att själva få förskottsvis vidkännas byggnadskostnaden med eget eller lånat kapital och böra sålunda hava tagit i betraktande, att de skulle behöva längre eller kortare tid gå förlustiga räntan å byggnadskapitalet, i följd varav arrendeanbudet måste i motsvarande grad hava satts lägre, än om denna ränteförlust icke ingått i beräkningen.

Förskott ur kyrkofonden i enlighet med de föreslagna bestämmelserna böra fördenskull utlämnas allenast till arrendatorer å boställen, vilka utarrenderas efter den föreslagna lagens ikraftträdande, men läser det vara nödigt att ytterligare uppställa vissa förutsättningar för rätten att bekomma förskott, därest ej åtgärdens syfte skall äventyras. Sålunda måste ordnas så, att förskottsörfarandet ej erhåller tillämplighet för andra arrendatorer än sådana, vilka vid arrendeanbudets avgivande äro medvetna om att sådant förskott ställes till deras förfogande — andra arrendatorer måste nämligen räkna med en ränteförlust och lämpa sina anbud därefter — ej heller i

andra fall, än då arrendeförslaget, vilket ju tjänar arrendespekulanterna till ledning vid deras bedömning av arrendets godhet, är uppgjort under beräkning av att byggnadsförskott utgår — i motsatt fall måste nämligen vid arrendeuppskattningen tagas i beräkning, att arrendatorn kan komma att förskottera byggnadskostnaden och därå lida ränteförlust, och arrendevärdet förty i motsvarande grad sänkas.

Det föreslagna förskottsförfarandet bör skäligen icke undantagslöst komma till användning till förmån för alla boställen, som utarrenderas i enlighet med bestämmelserna i den nya ecklesiastika arrendeförordningen och beträffande vilka de nyss angivna förutsättningarna i övrigt föreligga, utan vissa begränsningar torde härutinnan vara nödiga. Dessa begränsningar sammanhånga på det närmaste med de förhållanden, vilka föranlett det föreliggande behovet av byggnadshjälp åt arrendatorerna.

De höga nybyggnadskostnader, vilka i stor utsträckning medfört svårighet vid utarrenderingen eller förorsakat låga arrendebelopp, äro till stor del föranledda därav, att ett förutvarande bostadsboställe med inträdandet av den nya löneregleringen skall förändras till löneboställe. I vissa fall kunna dessa svårigheter naturligtvis ofta försvinna eller minskas. Annorlunda ställer det sig i de mycket talrika fall, då å ett boställe jämsides med prästgårdshusen skola beredas bostads- och eventuellt även andra hus för den nye arrendatorn. Det är i dessa fall, som de stora nybyggnadskostnaderna med deras ofördelaktiga inverkan på utarrenderingen oftast förekomma. Det är alltså närmast vid det första bebyggandet enligt det nya lönesystemet av ett förutvarande bostadsboställe, som ett byggnadsförskott är av behovet påkallat, och de sakkunniga hava även funnit, att ett förskottssystem bör inskränkas till att komma i tillämpning endast i fråga om detta första bebyggande. Beträffande de framdeles framträdande byggnadsbehoven har man åsyftat att genom de i 18 § arrendeförordningen omförmälda årsbeloppen vid varje särskilt boställe uppsamla en byggnadsfond, avsedd bl. a. att bereda medel till bestridande av dessa senare byggnadsbehov.

Å andra sidan kunna onekligen ganska starka skäl anföras till förmån för införande av ett permanent förskottssystem, varigenom arrendatorerna av de ecklesiastika boställena även framdeles tillförsäkras förskott ur kyrkofonden för sina byggnadsbehov, i den mån dessa ej kunna tillgodoses med anlåtande av befintlig årsbeloppsfond. Det lär nämligen stundom kunna inträffa, att byggnadsbehovet vid början av en kommande arrendeperiod är kanske lika stort som vid den första utarrenderingen enligt det nya systemet, och att den härav förorsakade kostnaden icke eller endast delvis kan bestridas med anlåtande av årsbeloppsfond, varigenom även då skulle föreligga samma anledning till ofördelaktig inverkan vid utarrendering som den, vilken man genom nu föreslagna anordning avsett att undanröja, så vitt angår den nu närmast inträdande arrendeperioden. Tilläventyrs skulle också kunna till förmån för ett permanent förskottssystem åberopas, att utsikterna att endast vid den första utarrenderingen erhålla byggnadsförskott möjligen kunde föranledda ett forcerat bebyggande av ett eller annat boställe. Dessa skäl synas dock icke vara av någon större betydelse, det senare bl. a. därför, att ett onödigt forcerat bebyggande icke synes vara att befara med hänsyn till den sammansättning, som föreslagits för den s. k. boställsnämnden.

Det avgörande skälet mot att ålägga kyrkofonden en permanent förskottsverksamhet för ifrågavarande ändamål ligger emellertid däri, att denna verk-

samhet strängt taget är något för kyrkofonden främmande. Det ökade arrendevärde, man genom förskotts utlämnande vill giva det särskilda bostället, kommer ofta uteslutande, men, frånsett vissa undantag, alltid i första hand en annan än fonden till godo, nämligen det pastorat, vilket äger använda boställets avkastning för sitt prästerskaps avlöning. Därför måste det städse tillses, att kyrkofonden får sitt åter med ränta. Detta framtingar ett omständligt och tidsödande och till följd därav för kyrkofondens förvaltare betungande bokförings- och avräkningsarbete. Förskottsförfarandet med dess besvärligheter bör fördenskull inskränkas till det mest nödvändiga.

Beträffande statens domäner hava ovannämnda domänsakkunniga föreslagit den anordningen, att staten som jordägare skulle bestrida kostnaden för nybyggnaderna, därvid arbetenas utförande skulle åläggas den blivande arrendatorn mot kontant ersättning. Ett härmed överensstämmande förfarande kan ej ifrågasättas för prästboställena. Statens domäner tjäna ett och samma ändamål, varför det är möjligt att låta den fond, dit samtliga arrenden ingå, vidkännas byggnadskostnaden å varje särskild statsdomän. Varje särskilt prästboställe åter tjänar, såsom förut antytts, i regel sitt särskilda ändamål — att lämna bidrag till avlöandet av vederbörande pastorats prästerskap — och på grund därav låter det sig ej göra att lägga byggnadskostnaden för det särskilda prästbostället på kyrkofonden.

Att förskottsförfarandet bör begränsas till att avse sådant förutvarande bostadsboställe, som är förenat med jordbruk, torde ligga i öppen dag.

Förskottsförfarandet skulle närmast komma att erhålla tillämpning på boställen, vilkas första utarrendering genom myndigheternas försorg äger rum efter det att den föreslagna lagen trätt i kraft, samt å boställen, vilka, efter att hava under en kortare tid varit omhändertagna av myndigheterna eller ock för ett fåtal år utarrenderade, efter lagens ikraftträdande utarrenderas på vanlig tid i enlighet med de nya bestämmelserna. I det senare fallet kan det stundom på grund av 27 § boställsordningen inträffa, att den nye arrendatorn varder skyldig att till den avträdande utgiva ersättning för av denne verkställd nybyggnad, och då i sådant fall den nye arrendatorn skulle kunna på grund av den nu föreslagna lagen erhålla förskott för gäldandet av denna kostnad, i den mån den hänför sig till det första bebyggandet, kan kyrkofonden få förskottsvis vidkännas kostnaden för byggnader, vilka efter ekonomiska grunder bedömt äro för stora eller för dyrbara. Förskotts utbetalande under nu angivna förutsättning torde dock skäligen ej böra förhindras.

Förskottet bör sålunda i regel komma att utbetalas under den första 20-årsperioden, men det torde kunna ifrågakomma att i vissa fall bevilja förskott vid den andra 20-årsperiodens början. Har nämligen boställe före den nu föreslagna lagens ikraftträdande utarrenderats för hel arrendeperiod med skyldighet för arrendatorn att verkställa viss, av boställsordningens trädande i tillämpning föranledd nybyggnad, samt någon del av kostnaden härför icke hunnit genom årsbelopp eller nedsättning i arrendet bliva gottgjord av trädande arrendatorn, utan tillträdande arrendatorn får sig ålagt att gottgöra avträdaren, bör tillträdaren vara berättigad att för gäldande av sådan nybyggnadskostnad erhålla förskott från kyrkofonden, där förutsättningarna därför eljest föreligga.

Genom bestämmelsen i 1 § 2 mom. hava de sakkunniga avsett, att förskottet bör kunna omfatta även viss kostnad, som väl ej är nybyggnadskostnad men dock därmed jämförlig.

En fråga, som givetvis är av grundläggande betydelse för det föreslagna förskottsförfarandet, är den som angår, huru kyrkofonden skall beredas säkerhet för återbekommande till kapital och ränta av de utlämnade förskotten.

Genom att av en förskottstagande arrendator fordra samma säkerhet, som är föreskriven för vanliga lån från fonden, skulle man i själva verket till stor del omintetgöra den förmån, man avsett att vinna genom förskottssystemet. Jämväl är av intresse att framhålla, hurusom det saknas lagbestämmelser, som giva låntagare möjlighet att upplåta någon säkerhet i bostället, dess byggnader eller dess avkastning i vidare mån, än att han torde kunna för den tid, han innehar bostället, överlåta på kyrkofonden rätten att tillgodonjuta de årsbelopp och eventuella avkortningar, vartill han må varda berättigad.

Såsom jämväl av den allmänna motiveringen framgår, hava de sakkunniga ansett den för förskottets återbetalning erforderliga säkerheten böra beredas genom att kyrkofonden tillförsäkras företrädesrätt till avkomsten från bostället. En sådan företrädesrätt torde ej kunna inrymmas åt kyrkofonden utan ändring i eller tillägg till bestämmelser, tillkomna i den ordning, som om lags stiftande är stadgad.

Då utarrenderat boställes avkastning utgår i form av dels arrendebelopp dels årsbelopp, är det dessa båda belopp, som skulle ställas till kyrkofondens förfogande. Är boställe på annat sätt omhändertaget av myndigheterna, blir det driftsöverskottet, som blir föremål för företrädesrätten.

I företrädesrätten bör givetvis ej ligga, att den alltid bör uttagas genast så långt sig göra låter. Pastoratets intresse av att från bostället erhålla bidrag till sitt prästerskaps avlöning bör ock i skäligen utsträckning tillgodoses, såsom även har skett genom den i 18 § nu gällande arrendeförordning meddelade bestämmelsen angående årsbelopps beräkning, vilken bestämmelse upptages i de sakkunnigas förslag allenast med viss omarbetning, avseende bestämmelsens förtydligande. Rörande återbetalningens närmare ordnande torde böra meddelas bestämmelser i den kungörelse angående lagens tillämpning, de sakkunniga förutsätta att Kungl. Maj:t kommer att utfärda.

Den för kyrkofonden ifrågasatta rätten till företräde till betalning ur boställets avkastning kan väl sägas i någon mån ingripa i de enskilda församlingarnas på 19 § lönerегleringslagen grundade rätt, men då boställsordningen fastslår, att löneboställe skall bebyggas på boställets bekostnad, kan intet vara att däremot invända, allra helst förskottsförfarandet måste antagas komma att medföra ökad arrendeavkastning och således verka i församlingarnas intresse.

Löneboställe, till vars bebyggande förskott utbetalats ur kyrkofonden, kan komma att, jämlikt föreskrifterna i 62 § boställsordningen eller eljest, försäljas eller utbytas mot annan fastighet, innan förskottet blivit till fullo återbetalat. Den företrädesrätt till betalning ur boställe, som upplåtits åt kyrkofonden, bör givetvis utsträckas att omfatta även försäljningsbeloppet eller den fastighet, som erhålles i utbyte.

På sätt närmare framgår av de sakkunnigas förslag till kungörelse med villkor och bestämmelser rörande erhållande av förskott av ifrågavarande beskaffenhet ävensom motiven för sagda förslag hava de sakkunniga ansett nödigt att, utöver förberörda, i lagen gjorda begränsningar, även vissa andra begränsningar måtte stadgas. Sålunda hava av dem *dels* från förskotts beviljande undantagits sådana fall, då på grund av byggnadskostnadernas

absoluta eller relativa obetydlighet förskott måste anses icke vara påkallat, dels ock föreslagits ett efter vissa grunder beräknat maximum för förskott i ändamål att förskott måtte begränsas till sådana byggnadskostnader, som beräknades kunna amorteras inom skälig tid (kungörelseförslagets 2 §, som återgives längre fram).

En bland de sakkunniga har i en vid betänkandet fogad reservation uttalat skiljaktig mening, som, så vitt angår den ifrågasatta lagen, hänför sig till förslaget att begränsa förskotten till kostnaderna för det första bebyggandet. Han yttrade därutinnan följande:

Principen att byggnadsförskott ej bör utlämnas till andra arrendatorer än dem, som erhålla nya kontrakt efter det nya förslaget till arrendeförordning, synes mig vara riktig. Men enligt mitt förmenande bör därefter på varje löneboställe, oavsett om detsamma är f. d. bostadsboställe eller stomhemman eller av annan natur, då ny arrendeuppskattning äger rum, byggnadsbehovet alltid undersökas av boställsnämnden och, om sådant behov finnes föreliggande, för varje gång avgivas fullständigt förslag beträffande det förskott, som bör komma i fråga för boställets arrendator. Endast på detta sätt kan ett ordentligt bebyggande av alla löneboställen främjas. Så mycket mindre kan jag instämma med de sakkunnigas majoritet däri, att förskotten endast böra utlämnas för boställets »första bebyggande», som ovedersägligen även senare på grund av många omständigheter likartade förhållanden kunna inträda som vid den första upplåtelsen. Byggnaderna kunna behöva ombyggas eller kompletteras i stor omfattning, nya arrendatorer kunna finnas ekonomiskt oförmögna att utan det allmännas hjälp genomföra mera betydande byggnadsföretag.

Allenast ett fåtal bland de myndigheter, som yttrat sig över sakkunnigbetänkandet, hava uttalat sig för att, i enlighet med reservantens mening, förskott måtte kunna medgivas arrendator även vid verkställande av annan nybyggnad än den, som vore att hänföra till det s. k. första bebyggandet (länsstyrelserna i Karlskrona, Mariestad, Härnösand och Umeå, domkapitlet i Härnösand, lantbruksstyrelsen). Lantbruksstyrelsen har därvid angivit som sin uppfattning, att de ifrågasatta bestämmelserna syntes bliva av varaktigt värde först om de utsträcktes att omfatta jämväl större nybyggnad, som uppfördes efter det första bebyggandet.

Yttranden.

Flertalet myndigheter däremot har biträtt majoritetens mening, därvid exempelvis domkapitlet i Västerås uttryckligen betonat lämpligheten att kyrkofondens förskottsgivande verksamhet principiellt inskränktes till det första bebyggandet.

Domkapitlet i Visby har funnit önskvärt och lämpligt, att endast en viss mindre del av kyrkofonden hölles disponibel för ifrågavarande ändamål.

Statskontoret — som förmått sig på anförda skäl icke vilja motsätta sig, att kyrkofondens medel anlidades för ifrågavarande ändamål, och därför tillstyrkt sakkunnigmajoritetens förslag — har vidare beträffande innehållet i de föreslagna bestämmelserna yttrat, bland annat, följande.

Om saken ordnas på detta sätt, synes det emellertid statskontoret, som om fondens säkerhet för återbekommande av utgivet byggnadsförskott med nödvändighet kräver, att vederbörande pastorat, som enligt de sakkunnigas förslag skall äga att genom kyrkorådet från fonden mottaga det fastställda byggnadsförskottet, i av kyrkorådet å pastoratets vägnar avgiven förbindelse åtager sig ansvar för förskottets behöriga användning och för dess återbetalning till fonden med ränta, där något härutinnan brister. Det skulle visserligen också kunna ifrågasättas, huvuvida icke förbindelsen jämväl borde innefatta ansvar för att på behörigt sätt använt förskott bleve i föreskriven ordning återbetalt. Men då förslaget innebär, att förskottet jämte ränta skall ersättas fonden genom att boställets årliga avkastning, i sin helhet eller del därav, användes till amortering av och räntebetalning å förskottet, samt pastoratet icke har något att skaffa med uppbörden av denna avkastning, vill det synas statskontoret, som om vederbörande pastorats ansvarighet för återbetalningen av förskottet icke skäligen kan sträckas längre än till skyldighet att, om återbetalningen av en eller annan anledning icke kan ske på regelmässigt sätt, ansvara med bostället självt för återbetalning eller med andra ord att pastoratet i sådan händelse skulle vara skyldigt att vidtaga åtgärder för utverkande av medgivande till boställets försäljning för likviderande av kyrkofondens fordran till kapital och ränta.

Därest förevarande spörsmål löstes i enlighet med det i sakkunnigbetänkandet framlagda förslaget med de jämkningar, som statskontoret ifrågasatt, erfordrades, efter vad statskontoret vidare framhållit, en överarbetning av författningsförslagen. Sålunda borde i 1 § av lagen om byggnadsförskott uttryckligen angivas, att förskott från kyrkofonden skulle utbetalas till vederbörande pastorats kyrkoråd för att genom dess försorg tillhandahållas arrendatorn i mån av nybyggnadsarbetets fortskridande; och i 2 § borde intagas bestämmelse om kyrkorådets förbindelse rörande pastoratets ansvarighet för förskottets behöriga återbetalning under vissa förhållanden.

Därjämte har statskontoret ansett vad förslaget till kungörelse om byggnadsförskott innehåller i 2 § vara av beskaffenhet att närmare sammanhånga med stadgandena i 1 § 2 mom. av lagförslaget och förty böra dit överflyttas.

Departement-
schefen.

Beträffande frågan, huruvida kyrkofondens förskottsgivande verksamhet lämpligen bör, på sätt de sakkunniga föreslagit, inskränkas till att avse allenast det s. k. första bebyggandet eller, såsom omförmålde reservant förordat, göras permanent, hava onekligen starka skäl anförts till förmån för såväl den ena som den andra uppfattningen. Vid vägande mot varandra av de olika skälen har det synt mig, att de starkaste skälen äro de, som åberopats för det av de sakkunniga framlagda förslaget. Till det av dem såsom det avgörande framhållna skälet, att ifrågavarande verksamhet strängt taget är något för kyrkofonden främmande, vill jag tillägga, att denna förskottsverksamhet måste betraktas som en nödfallsåtgärd, framkallad av behovet att söka undanröja en olägenhet av huvudsakligen tillfällig beskaf-

fenhet, nämligen den, som följt därav, att ett stort antal boställen vid övergången från det gamla till det nya, år 1910 antagna lönesystemet och just till följd av denna övergång befunnit sig i skick att kräva en mer än vanligt omfattande nybyggnad. Anordningen i fråga är därför att till övervägande delen betrakta som ett provisorium, vilket icke bör bibehållas längre än nödigt är. Jag finner mig också böra hänvisa till att allenast ett litet fåtal bland de hörda myndigheterna uttalat sig till förmån för reservationen samt att kyrkofondens förvaltare, statskontoret — vars yttrande synes angiva, att ämbetsverket hyst någon tvekan i avseende å lämpligheten av att kyrkofonden skulle utöva en sådan förlagsgivande verksamhet, som här är i fråga — emellertid anslutit sig till sakkunnigmajoritetens förslag.

Jag biträder sålunda även beträffande nu berörda detalj det av de sakkunnigas majoritet framlagda förslaget.

Vad angår ovanberörda, av statskontoret framställda förslag, att vederbörande pastorat skulle vid byggnadsförskottets mottagande för att tillhandahållas arrendatorn hava att avgiva förbindelse rörande förskottets behöriga användning eller eventuella återbetalning, synes mig en sådan anordning icke vara påkallad. Pastoratet lär näppeligen kunna tillförbindas att utställa en dylik förbindelse. Skulle pastoratet vägra att frivilligt avgiva den, komme förskottet att i det särskilda fallet icke kunna utlämnas, myndigheternas utfästelse till arrendatorn att tillhandahålla förskott kunde ej infrias, och den härav uppkomna situationen kunde sannolikt ej utredas utan svårigheter och förluster. Även utan formlig ansvarsförbindelse måste emellertid pastoratet uppenbarligen stå ett visst, om ock mera begränsat ansvar för medlens behöriga användning, därest — på sätt de sakkunniga i 7 § av sitt förslag till kungörelse om byggnadsförskott ifrågasatt och jag även för min del anser lämpligt — i den kungörelse i ämnet, Kungl. Maj:t lär vilja utfärda, bestämmelse meddelas därom, att kyrkorådet skall hava att omhänderhava de beviljade och utlämnade förskottsmedlen på sätt om årsbelopp finnes stadgat i ecklesiastik arrendeförordning.

Icke heller synes det mig föreligga behov att, på sätt statskontoret tillstyrkt, meddela föreskrift om skyldighet för pastoratet att under viss förutsättning vidtaga åtgärder för utverkande av medgivande till boställes försäljande för likviderande av kyrkofondens fordran till kapital och ränta. Den i 62 § boställsordningen givna föreskriften, att boställe, som ej kan mot skälig avgift utarrenderas, må kunna efter Konungens beprövande försälas, lär nämligen för ändamålet vara fullt tillräcklig.

I kungörelseförslagets 2 §, vars innehåll statskontoret, efter vad nyss omnämnts, ansett böra överflyttas till lagens 1 § 2 mom., stadgas, att genom förskottet avsåges att tillhandahålla arrendatorn de medel, som, utöver vad arrendatorn kunde vara berättigad att av annan uppbära som husröteersätt-

ning, avseende eftersatt nybyggnadsskyldighet, och vad som kunde hava uppsamlats genom inbetalade årsbelopp, erfordrades till bestridande av den i stadgad ordning beräknade kostnaden för nybyggnad, som omförmäles i 1 § lagen om förskott, *att* förskott icke finge beviljas, där nybyggnadskostnaden understege ett belopp, motsvarande 2 års års- och arrendebelopp för bostället, eller, med mindre boställets ringa storlek eller andra omständigheter föranledde undantag, eljest icke uppginge till 3,000 kronor, *samt att* förskott ej finge beviljas med högre belopp, än som motsvarade högst 12 års eller, där särskilda omständigheter sådant föranledde, högst 17 års års- och arrendebelopp för bostället.

Då det syntes mig mindre lämpligt att i lagen upptaga ifrågavarande detaljbestämmelser, låt vara att de äro av synnerlig betydelse, har jag icke heller med anledning av statskontorets sist omförmälda förslag vidtagit någon ändring i lagförslaget.

Någon begränsning till viss summa av det belopp, som finge användas för omförmälda ändamål, på sätt av domkapitlet i Visby ifrågasatts, har jag icke ansett böra bestämmas.

Lydelsen av ifrågavarande 1—3 §§ enligt mitt förslag överensstämmer, fränsett vissa huvudsakligen redaktionella ändringar, med de sakkunnigas förslag. Jag torde böra särskilt yttra mig allenast över en av dessa ändringar. De sakkunniga hava på anförda skäl ansett den erforderliga säkerheten för återbetalningen av utlämnat förskott böra beredas kyrkofonden genom att denna tillerkännes *företrädesrätt* till avkomsten från bostället och hava i enlighet härmed avfattat förordningens 2 och 3 §§. Den föreslagna bestämmelsen avsåge, efter vad av dem uttryckligen angivits, icke att giva kyrkofonden någon förmånsrätt i konkurrens mellan arrendatorns borgenärer, utan innebure ett konstituerande av en kyrkofondens företrädesrätt framför pastoratet till boställsavkomsten. Då uttrycket företrädesrätt synes mig lätt kunna giva anledning till missförstånd, och dess införande i lagen icke heller torde vara nödvändigt för att åt kyrkofonden bereda den säkerhet för förskottens återbekommande ur boställsavkastningen, som varit avsedd, har jag ur paragraferna uteslutit uttrycket i fråga.

4 §.

De sakkunniga.

I förevarande paragraf hava de sakkunniga föreslagit en bestämmelse av innehåll, att lån finge för kyrkofonden upptagas för beredande av tillgång till medel för utlämnande av förskott av ifrågavarande beskaffenhet.

I redogörelsen för sagda förslag hava de sakkunniga till en början upptagit till besvarande frågan, huruvida kyrkofonden disponerar medel, tillräckliga för detta ändamål. Efter vad de upplysa, hava de för frågans bedömande undersökt, huru stort belopp kunde behöva tagas i anspråk för bebyggandet av sådana boställen, varom det här rörde sig. Enligt de av

dem sålunda verkställda beräkningarna — vilka angivits hava varit i högsta grad approximativa, och för vilkas gång lämnats redogörelse i betänkandet — hava de sakkunniga ansett sig, under förutsättning, att de av dem föreslagna bestämmelserna rörande de grunder, efter vilka byggnadsförskott finge utbetalas till arrendatorer av ecklesiastika löneboställen, bleve godkända, kunna antaga, att ett belopp av 8 miljoner kronor skulle visa sig erforderligt till byggnadsförskott, så vitt anginge boställen, vilka ej redan vore utarrenderade för 20 år. På sätt av en i betänkandet intagen tabell framginge, vore dessa medel praktiskt taget behöfliga under den allra närmaste tiden, vilket innebure, att beloppet skulle behöva tagas i anspråk i sin helhet, innan någon mera avsevärd del därav åter influtit till kyrkofonden i form av amortering. Vad beträffade byggnadsförskott, som kunde ifrågakomma vid sådana boställen, vilka redan vore utarrenderade på 20 år, mötte givetvis för beräklandet av deras storlek nästan oöverbärliga svårigheter. Beloppet syntes ingalunda bliva obetydligt; men då utlämnandet av dylika förskott skulle ifrågakomma först under år 1934 och i något större omfattning påkrävas först under åren 1936—1939, då amorteringen av de tidigare utlämnade förskotten måste antagas hava fortgått i stor utsträckning, syntes det icke föreligga anledning att räkna med, att sammanlagda beloppet samtidigt utestående byggnadsförskott skulle något år överstiga den nämnda summan av 8 miljoner kronor. Från år 1940 syntes en snabb amortering av den sammanlagda förskottssumman vara att förvänta. Efter förloppet av 40 år, räknat från det de sista mera betydande förskotten blivit utlämnade, syntes förskotten kunna antagas praktiskt taget vara slutamorterade.

Efter en erinran om kyrkofondens tillväxt från den 1 januari 1914, då den trädde i verksamhet, samt om dess storlek och placering vid 1922 års slut hava de sakkunniga angivit som sin mening, att det emellertid vore försiktigast att räkna med, att kyrkofonden under den närmaste framtiden icke skulle annat än delvis hava medel tillgängliga för tillhandahållande av byggnadsförskott, varom ovan förmälts, därest icke de därför erforderliga medlen lösgjordes från sin nuvarande placering. Ett sådant lösgörande syntes måhända icke möta några större betänkligheter; men då en realisering av fondens valutor ej alltid kunde ske med fördel, syntes nödigt att bereda möjlighet för det erforderliga beloppets eventuella anskaffande på annat sätt. Den frågan framställde sig då, om ej beloppet lämpligen kunde anskaffas genom upplåning för fondens räkning under en eller annan form. Härvid hade hos de sakkunniga närmast kommit i övervägande upptagande av ett lån mot utsläppande av obligationer, utställda av kyrkofonden. Den säkerhet, fonden hade att erbjuda för ett lån även av den storlek, varom här eventuellt kunde bliva fråga, måste anses som den allra bästa. Denna säkerhet låge icke blott i det samlade och på betryggande sätt placerade kapital, över vilket fonden nu disponerade, utan även i avkastningen av de utarrenderade löneboställena, vartill fonden efter förslaget skulle erhålla före-

trädesrätt, jämte fondens övriga inkomster. För det dåvarande syntes det ej föreligga någon anledning att närmare gå in på frågan om denna upplåning av de för byggnadsförskotten erforderliga beloppen, utan syntes frågans närmare detaljer böra göras till föremål för närmare utredning och prövning vid den tid, då upplåningen bleve aktuell. Däremot syntes det vara nödigt att så till vida förbereda upplåningen, att bemyndigande utverkades till låns upptagande för kyrkofonden. Med stöd av nu gällande bestämmelser — lagen om kyrkofond — syntes nämligen kyrkofondens förvaltare icke äga befogenhet att upptaga lån och än mindre att som säkerhet för lån ställa fondens inkomster eller tillgångar. Det uttryckliga medgivande till låns upptagande, som alltså efter de sakkunnigas mening vore nödigt, syntes böra lämnas i samma ordning som den, vari de huvudsakliga bestämmelserna rörande fondens förvaltning, nämligen lagen om kyrkofond, tillkommit. Detta bemyndigande syntes lämpligen böra givas genom ett stadgande av det innehåll, de sakkunniga föreslagit i förevarande 4 §. Om upplåningen framdeles bleve aktuell, syntes det få vara beroende på Kungl. Maj:t att, efter vederbörandes hörande, bestämma sättet och villkoren för upplåningen.

Yttranden.

Kammarkollegiet har icke funnit anledning till någon särskild erinran mot förslaget i nu förevarande del.

Statskontoret har väl icke motsatt sig, att medel, som, utöver fondens egna kontanta tillgångar, eventuellt kunde erfordras för tillhandahållande av erforderligt byggnadsförskott, anskaffades genom lån, men har ansett annan utväg härför böra anlitas än den av de sakkunniga i första hand ifrågasatta. Härutinnan har statskontoret anfört följande:

Med hänsyn till de många viktiga ändamål av olika slag, kyrkofonden har att befordra, är det givetvis av största betydelse, att fondens kapital icke förbrukas, utan att fonden, såsom de sakkunniga uttryckt sig, hålles uppe vid full funktionell förmåga. Ett anlitage av fonden på sätt, som nu föreslagits, skulle säkerligen medföra, att någon del av fondens valutor behöfve realiseraras. Då detta måhända ej alltid skulle kunna ske på för fonden fördelaktigt sätt, synes därför de sakkunnigas förslag om ställande av särskilda medel till fondens förfogande för ändamålet vara värt beaktande. Upptagande av ett lån mot obligationer, utställda av kyrkofonden, torde dock icke böra ifrågakomma. En form för anskaffandet av erforderligt kapital, som skulle kunna ifrågakomma, vore enligt statskontorets mening öppnandet av en kredit för fondens räkning i riksgäldskontoret. En sådan kredit synes böra begränsas till visst belopp, exempelvis 5,000,000 kronor, att tagas i anspråk i mån av behov; och vad därav lyftes bör givetvis återbetalas med ränta, i den mån fondens ställning det medger och allt efter som amorteringar av byggnadsförskotten inflyta, utan att behöva användas för ny dylik utlåning. Då å byggnadsförskotten enligt förslaget skall gäldas ränta efter fem procent, mot vilket förslag statskontoret icke har något att erinra, skulle en dylik kredit emellertid icke utan förlust för fonden kunna ifrågakomma under annan förutsättning än att den ränta, fonden hade att erlagga till riksgäldskontoret, icke överstege nämnda procenttal.

Något fullständigande av den beräkning, som de sakkunniga verkställt för utrönande av den sannolika nybyggnadskostnad, vars bestridande genom byggnadsförskott från kyrkofonden kunde ifrågakomma, har jag icke ansett vara påkallat. Ifrågavarande beräkning synes mig nämligen, så approximativ den än är, vara för det föreliggande ändamålet tillräcklig.

Under den tid, som förflutit sedan de sakkunniga framlade sin beräkning, hava emellertid inträtt förändrade förhållanden, så vitt frågan rör fördelningen de olika åren emellan av det sammanlagda förskottsbeloppet. De sakkunniga räknade med, att de erforderliga förskotten, så vitt anginge boställen, som ej redan vore utarrenderade för 20 år, skulle behöva tagas i anspråk i nästan hela sin omfattning under de 4 åren 1924—1927. Man torde för närvarande hava att i första hand räkna med de boställen, som bliva arrendelediga under åren 1926—1932. Antalet arrendelediga boställen är för dessa år, enligt inhämtade upplysningar, resp. 230, 515, 410, 329, 493, 48 och 56 (olika lotter av ett och samma boställe härvid icke räknade för sig). Man torde därför — med utgångspunkt från de sakkunnigas beräkning, att tillhoppa omkring 8 miljoner kronor bleve behövlige som byggnadsförskott vid de icke redan för 20 år utarrenderade boställena — vara berättigad antaga, att i byggnadsförskott för de boställen, som bliva arrendelediga ett vart av de 5 åren 1926—1930, skulle ifrågakomma resp. omkring 1, 2, $1\frac{2}{3}$, $1\frac{1}{3}$ och 2 miljoner kronor. Då särskilda åtgärder torde behöva vidtagas beträffande de år 1926 arrendelediga boställena, vilka, så vitt nu kan bedömas, icke hinna omedelbart komma in under den nya lagstiftningen, torde det för dem behövlige byggnadsförskottsbeloppet tagas i anspråk först senare; i den mån dessa boställen vid nu förestående utarrendering bliva behandlade enligt 1911 års arrendeförordning, torde förskottsfrågan för dem få anses hava tills vidare förfallit. De för vardera året 1931 och 1932 behövlige beloppen torde kunna uppskattas till 200,000—250,000 kronor. Vad som må befinnas erforderligt att utlämna i byggnadsförskott, då de redan för 20 år utarrenderade boställena varda efter tilländagången arrendeperiod upplåtna på nytt arrende, lärer efter all sannolikhet icke kunna antagas komma att överskrida vad som influtit i amortering å de tidigare utlämnade byggnadsförskotten. Då kyrkofonden under tiden den 1 januari 1914—den 30 juni 1924 tillväxt med i medeltal omkring 2,800,000 kronor årligen (för senaste budgetåret 3,300,000 kronor), synes det föga sannolikt, att fonden — som den 30 juni 1924 ägde tillgodohavanden i banker till belopp av mer än 2,000,000 kronor och fordringar i domänstyrelsen å omkring 4,400,000 kronor — skulle vid något tillfälle sakna tillräckliga medel tillgängliga för tillhandahållande av byggnadsförskott, helst det torde få tagas för visst att statskontoret, därest ifrågavarande lagförslag blir antaget, kommer att vid placeringen av fondens medel beakta nu berörda behov.

Det skulle vid sådant förhållande kunna ifrågasättas, om en bestämmelse med det i förevarande paragraf angivna innehållet är behövlig eller ens lämplig.

Då kyrkofondens såväl inkomster som utgifter äro beroende på en mångfald ofta osäkra faktorer, synes det mig emellertid försiktigast att, i likhet med de sakkunniga och statskontoret, räkna med den möjligheten, att för förskottens utbetalande erforderliga medel vid visst tillfälle icke finnas likvida och icke heller kunna utan olägenhet göras likvida genom realisation av fonden tillhöriga valutor. Jag tillstyrker alltså utverkande av medgivande att för kyrkofonden upptaga lån för beredande av tillgång till medel för utlämnande av förskott, varom fråga är. Sådant medgivande torde lämpligen kunna meddelas genom stadgande i den nu ifrågasatta lagen.

Intagande i lagen av föreskrift beträffande den form, vari eventuell upplåning, som nu sagts, bör äga rum, synes icke lämpligen böra ske och har ej heller föreslagits av de sakkunniga. Jag saknar därför anledning att vidare yttra mig härutinnan, men anser mig dock böra framhålla, att jag finner den av statskontoret anvisade utvägen att hos riksgäldskontoret öppna en kredit för kyrkofonden vara tilltalande.

5 §.

Här har intagits bestämmelse om befogenhet för Kungl. Maj:t att utfärda de ytterligare föreskrifter, vilka erfordras för lagens tillämpning.

Föredragande departementschefen uppläser härefter i enlighet med förestående anförande avfattade förslag till

- 1) Lag om ändring i vissa delar av ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (nr 141 s. 42),
- 2) Lag om resanslag åt vissa präster i nyreglerade pastorat,
- 3) Lag om ändrad lydelse av 6 § lagen om kyrkofond den 9 december 1910 (nr 141 s. 37), samt
- 4) Lag om förskott ur kyrkofonden till bekostande av viss nybyggnad å ecklesiastika löneboställen;

och hemställer departementschefen, att, ehuru den tid, inom vilken Kungl. Maj:ts propositioner i allmänhet böra vara till riksdagen avlämnade, förflutit, förslagen måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till stöd härför anför departementschefen, med hänvisning i övrigt till sitt uttalande till statsrådsprotokollet den 27 februari, sid. 19, följande. Lagrådet har på grund av andra brådskande ärenden varit urståndsatt att förr än nu behandla förstnämnda förslag. Samtliga förslagen kräva medverkan av kyrkomötet. Sådant möte skall sammanträda innevarande år. I följd härav böra lagförslagen behandlas av den nu församlade riksdagen. Kan frågan ej bringas till avgörande under detta år, drabbas den av ett uppskov av fem år, för så vitt ej kyrkomöte sammankallas före utgången av sagda tid. Det

har synts vara av högsta nöd påkallat, att de allvarliga olägenheter, som enligt de sakkunnigas, av ortsmyndigheterna m. fl. i stor utsträckning bekräftade omdöme föreligga i avseende å det ecklesiastika arrendeväsendet, varda snarast möjligt avhjälpta, och ett uppskov av den längd, som här kan ifrågakomma, måste anses lända den värdefulla jordbruksegendom, varom det nu rör sig, till betänklig skada.

Vad föredragande departementschefen sålunda anfört och hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Maj:t Konungen gilla och godkänna, samt förordnar, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gustaf Ödmann.
